

Sežana

0

KRAS
2010

908 (497, 12-14)

0146701, 101/102

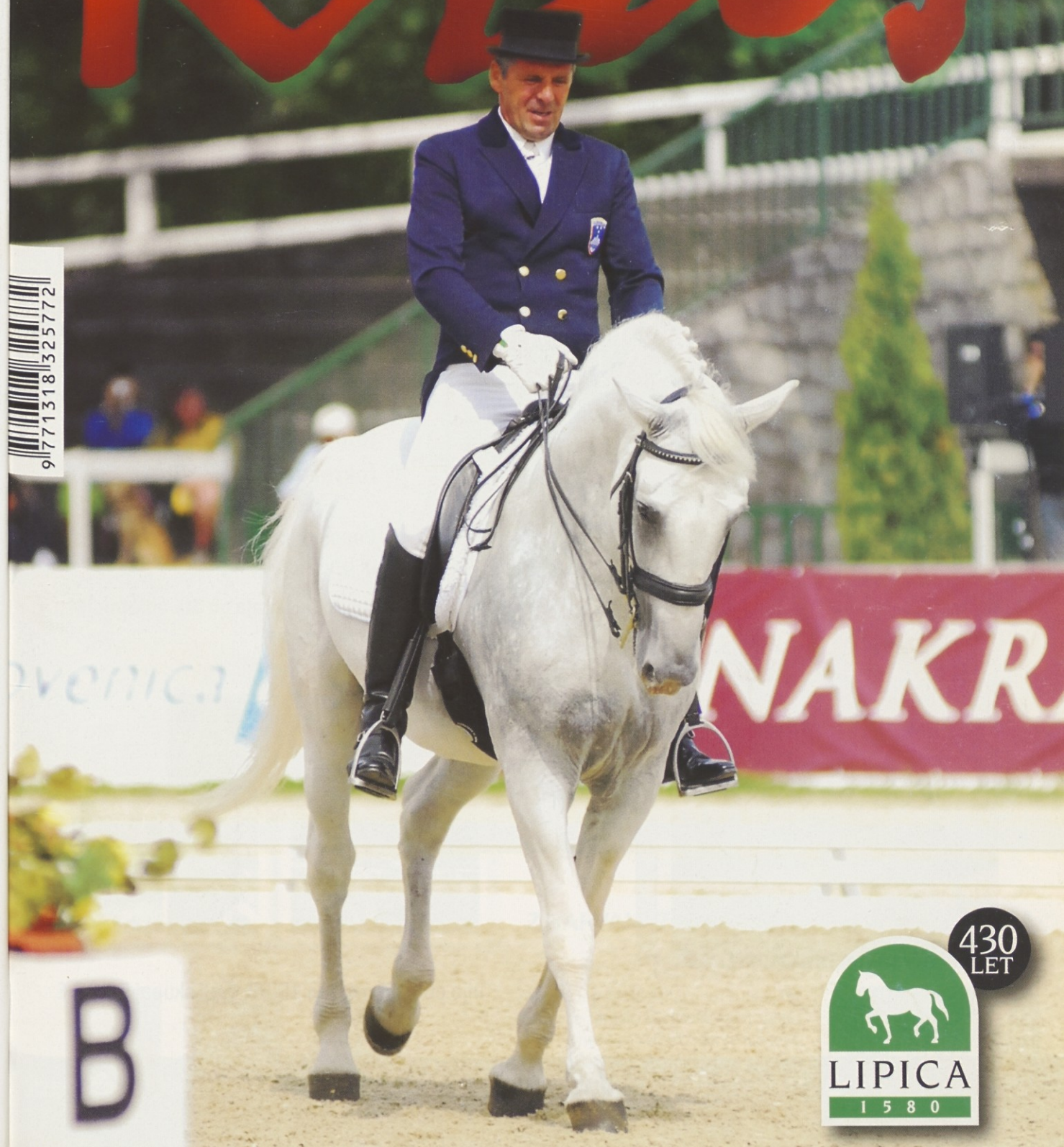
COBISS •

KOSOVSKA KRAJINA SEŽANA

JULIJ 2010 št: 101/102 cena 8€

KRAS

9 771318 325772

430
LET

Novo!

IZBERITE SVOJ ZAKLAD!

Motiv 1: Alpe

Motiv 2: Cerkev

Motiv 3: Barje

Več kot 264 strani, 25 x 29 cm

Naslovnica po vaši izbiri

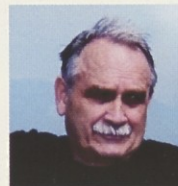

Foto: Borut Krajnc

- **Ponovno presežno besedilo Matjaža Kmecla ter izjemne fotografije Joca Žnidaršiča, tokrat v NOVI preobleki.**
- **Popolnoma novo besedilo in izbor fotografij**
- **Jubilejna izdaja ob 30. obletnici prvega izida**

Trije obroki po **samo 19,99 €** ali skupaj 59,96 €

Uredite si svet po svoje!

Z BARVAMI ZA DEKORACIJO IN ZAŠČITO LESA

Zakaj bi les samo ščitili pred zunanjimi vplivi, če zaradi vaše kreativnosti lahko tudi na novo zaživi? Poudarite njegovo teksturo in lepoto ter ga obenem zaščitite z lazurnimi premazi BORI.

www.soncne-barve.si

Kobilarna Lipica

430
LET

430 let Kobilarne Lipice

Lepota je večna

Poletni oddih v Lipici

Počitniški paket: Plača 1, bivata 2 (Paket 3 dni / 2 noči) – že od 142,00 €

Paket vključuje: 2x polpenzion v dvoposteljni sobi hotela Maestoso 3*; voden ogled kobilarne, ogled treninga in predstave klasične šole jahanja, pijačo dobrodošlice ...

Nov mladinski roman Dese Muck v prodaji!

Avtorica Desa Muck je po 15- letnih ponovno napisala mladinski roman. Roman z naslovom 'Nebo v očesu lipicanca' se dogaja v Lipici med lipicanci. Roman lahko kupite v Lipici v prodajalni s spominki ter na recepciji hotela Maestoso.

Roman lahko naročite po e-pošti info@lipica.org. Cena romana je 20,00 € (poštšina ni vključena).

Večje prireditve:

- 12.-15. avgust:** Državno prvenstvo v preskakovanju ovir
1.-5. september: Mednarodni literarni festival Vilenica

Ponudba:

Ogledi kobilarne, predstave in treninga:

Vsak torek, petek in nedeljo ob 15.00 predstava klasične šole jahanja

Vsak dan vodeni ogledi kobilarne v petih jezikih

Vsak dan (razen ponedeljek) ogled treninga klasične šole jahanja

Darilni boni Lipica

Vašim najbližjim in najdražjim lahko podarite Darilni bon Lipica. Ponudba darilnih bonov je pestra, saj lahko podarite ogled kobilarne, predstave, vožnjo s kočijo, tečaj jahanja, golf tečaj, družinski paket ter še mnogo drugega. Darilni boni Lipica vam pomagajo osrečiti vaše najbližje in vas rešijo, ko ne veste kaj bi jim podarili.

Poslovna in druga srečanja:

- možnost izvedbe različnih seminarjev, konferenc in drugih poslovnih srečanj;
- idealno za obisk vaših domačih in tujih poslovnih partnerjev;
- izvedba porok, rojstnodnevnih zabav in drugih obletnic;
- pikniki in druga srečanja za skupine do 250 oseb.

Vabljeni v Lipico!

Kobilarna Lipica / Lipica turizem d. o. o. | Lipica 5, SI-6210 Sežana
t: 05/739-1580 • info@lipica.org • www.lipica.org

ŽETEV SIVKE NA IVANJEM GRADU!

Vaška skupnost Ivanji Grad-Zagrajec je letos svoj tradicionalni turnir v košarki v petek in soboto, 9. in 10. julija 2010, povezala z žetvijo sivke na največjih sivkinih nasadih v Sloveniji, ki so prav na Ivanjem Gradu. To je bila priložnost za vse obiskovalce, da so se podrobneje seznanili s to prelepo in koristno dišavnico, spoznali, kako se sivko prideluje in kako potekajo različni postopki njene predelave. Zato so se v Ekoteri, d.o.o., ki je lastnica teh nasadov, odločili, da so hkrati s košarkaškim turnirjem priredili tudi dan njenih odprtih vrat.

*Vaška skupnost **Ivanji Grad - Zagrajec** prireja*

**Za jedačo in pijačo ter prijetno vzdušje
bo poskrbljeno. Vabljeni!**

Podelitev pokalov in bogatih nagrad!

Ekipa se lahko prijavi najkasneje do **srede 7. julija**
Prijave sprejemata **Jernej (031 390 731)** in **Dalibor (031 392 955)**

**tradicionalni turnir v košarki
in
1. žetev sivke**

ogled nasadov • prikaz predelave • sivkine delavnice • degustacija

Dogodek, ki sta ga pripravili Vaška skupnost Ivanji Grad-Zagrajec in Ekotera, d.o.o., je plod skupnega sodelovanja v obeh vaseh. Svojo napoved, da se bo za vsakega obiskovalca, popotnika in domačina našlo nekaj zanimivega in da bodo ti uživali v vsem, kar so jim pripravili, so uresničili.

V soboto je od 11. ure naprej potekal program, ki je nudil vsakemu obiskovalca nekaj zanimivega. Na njivi so želi sivko in obiskovalci so si lahko natrgali nekaj sivkinih cvetov za šopek ali butarico. V sušilnici so jim prikazali izdelavo šopkov in način njihovega sušenja. Predstavili so tudi različne sivkine proizvode. Obiskovalci so se lahko seznanili s postopkom njene destilacije, s katerim pridobivajo visoko kakovostno sivkino eterično olje. Spoznali so koristne lastnosti sivkinega olja in njegovo uporabo.

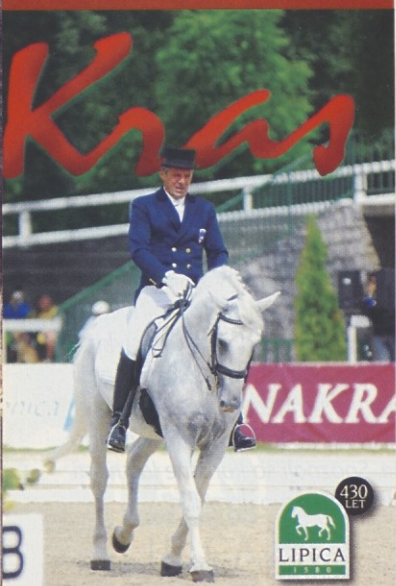
Ves dan so potekali vodeni ogledi. Obiskovalce so vodili do njive, da so si ogledali žetev sivke. Na voljo je bilo tudi nekaj orodja, tako da so se najbolj zagreti med njimi lahko tudi sami preizkusili v žetvi. Pot so nadaljevali po prelepi kraški gmajni do sušilnice in destilacije. In na vsa njihova vprašanja o sivki so jim z veseljem odgovarjali lastniki ter usposobljeni sodelavci.

Dogajanje so še dodatno popestrili posebni gostje. Člani društva ANBOT iz Pirana so pripravili dve delavnici. Prvo o izdelovanju sivkinih butaric, drugo pa o izdelovanju razglednic z motivi sivke. Narejene razglednice so obiskovalci lahko poslali svojim bližnjim ali pa si jih shranili kot spomin s Krasa.

Poskrbljeno je bilo tudi za otroke... Delavnice za najmlajše so bile tudi med samim košarkaškim turnirjem, ki se je začel okrog 18. ure, tako da so si starši lahko v miru ogledali športni dogodek in navijali za svoje izbranice. Eno izmed otroških delavnic je vodila Beti Cvitkovič. Izdelke so otroci razobesili po »kalunah« in vratih hiš v vasi. Kot vabi sam plakat na žetev sivke na Ivanjem Gradu, sta bili sobota in nedelja, 9. in 10. julij, dva dneva bogata športa, zabave, ustvarjalnosti in novih spoznanj.

Poskrbljeno je bilo tudi za osvežitev s posebnim hladnim sivkinim čajem ter s piškotki z okusi sivke.

Organizatorji turnirja so uresničili svojo napoved, da bodo tekme izjemne - takšne, kot so jih na Ivanjem Gradu navajeni. Pa tudi nekatere malo drugačne... In tudi ni manjkalo lepih nagrad ter prijetnih presenečenj. Vrhunec je dogodek dosegel v poznih urah, ko so zmagovalcu turnirja podelili pokal sivke.

Slika na naslovnici:

V domačem gaju Kobilarne Lipica je po dolgoletnem premoru zopet zablestel domači lipicanski žrebec z Ladislavom Fabrisem v sedlu.

Med veliko konkurenco v nalogi Grand Prix se jima je uspelo uvrstiti med petnajst najboljših, ki so lahko nastopili v tekmi na kvalifikacijskem tekmovanju v prostem programu z glasbo za svetovni pokal.

In v nedeljskem finalu sta z odličnim nastopom osvojila 8. mesto ter bila s tem tudi najboljša med slovenskimi udeleženci štiridnevnega turnirja v dresurnem jahanju v Lipici.

Fotografija: Fotoarhiv Kobilarne Lipica

VSEBINA JULIJ 2010, št. 101-102

Boštjan Žekš	
OB IZIDU STOTE ŠTEVILKE REVIJE KRAS	6
Boris Pahor	
ŽELIM SI, DA BI REVIJA KRAS USPELA ... V POTRREDITVI KRAŠKE ZAVESTI	7
Nuša Kerševan	
OB STOTI ŠTEVILKI REVIJE KRAS	7
Manca Košir	
OBUJENA SREČAVANJA	8
Ustanova Taras Kermauner	
ŠTIPENDIJO ZA LETO 2010 PREJME DR. GAŠPER TROHA	10
Gašper Troha	
SLOVENSKA DRAMATIKA V DEVETDESETIH LETIH 20. STOLETJA	11
IN V ZAČETKU 21. STOLETJA	
Uredništvo	
POSVET	12
Nadja Mislej Božič	
ANTON ŠTREKELJ	12
Vera Papež Adamič	
ZADOVOLJNA SEM, DA SEM SE VRNILA V DOMOVINO SVOJIH STARŠEV	16
Primož Sturman	
FULVIO TOMIZZA - ONI DRUGI KRAS	18
Ivan Vogrič	
GIORGIO DEPANGHER JE ITALIJANSKEMU BRALCU POMAGAL	20
BOLJE SPOZNATI SLOVENCE	
Branko Marušič	
KRAS IN KRAŠEVCI V OČEH TREH SLOVENSКИH DOMOZNANCEV	22
Matjaž Bolčina	
IZ RUŠEVIN DO STALNE ZBIRKE SLOVENSКИH FILMSКИH IGRALCEV	25
Jurij Paljč	
RAZSTAVA DR. RAFKA DOLHARJA	28
Rafko Dolhar	
OSMICA V ZAGRADCU	29
Nives Marvin	
PEJSAŽI SO PREPLAVLJENI S POSEBNO MEHKOBO	30
IN LIRIČNO OBČUTENO OTOŽNOSTJO	
Sabina Paternost	
TU JE NOV SVET - TU JE PARADIŽ!	32

Medijsko podjetje

MEDIACARSO d.o.o.

Telefoni revije Kras:

05/766 02 90

Fax:

05/766 02 91

E-mail: revijakras@siol.net

Kras, revija o Krasu, o ohranjanju njegove kulturne in naravne dediščine, o zgodovini, kulturi, gospodarstvu in dejavnostih ljudi tega prostora. Revija Kras izdaja Mediacarso, d.o.o., Sveto 39, p.p. 17, 6223 Komen. Telefon: (+386) 05(766-02-90); fax: (+386) 05(766-02-91); e-mail: revijakras@siol.net Glavni urednik: Lev Lisjak Odgovorna urednica: Ida V. Rebolj Oblikovanje: Lev Lisjak Naslov uredništva: Sveto 39, p.p. 17, 6223 Komen Maloprodajna cena z 8,5-odstotnim DDV: enojne številke 4 €, dvojne številke 8 €. Naročnina za šest zaporednih števil s pošto dostavo na naročnikov naslov v Sloveniji 32 €, na naročnikov naslov v tujini 45 €. Transakcijski račun pri Novi ljubljanski banki, podružnici Ljubljana Center, Trg republike 2, Ljubljana: 0201-0008-9675-302; IBAN Mediacarso, d.o.o.: SI560201000098675302 Devizni račun pri Novi ljubljanski banki: 010-27620-89675302 SWIFT coda: LJBA SI 2X Nenaročenih rokopisov in fotografij ter slikovnega gradiva uredništvo ne vrača. Ponatis ali kakršno koli povzemanje, kopiranje in preslikavanje objavljenih prispevkov iz revije Kras je dovoljeno le z urednikovim pisnim soglasjem in z navedbo uporabljenega vira. Mednarodna standardna serijska številka: ISSN 1318-3257. Tisk Tiskarna Mljač Divača

Dopolnilo

V članku dr. Mance Košir "Čudežna magija sistematičnega gorečneža" smo v 99.-100. številki revije Kras na straneh 48-51 objavili tudi fotografije, ki nam jih je prijazno izbrala soproga akademika dr. Tarasa Kermaunerja dr. Alenka Goljevšček Kermauner, za katere pa nismo imeli popolnih podatkov. Z opravičilom to zdaj dopolnjujemo!

Uredništvo

Slika 1: Z leve na desno: Pesnik Niko Grafenauer, akademik dr. Taras Kermauner, pesnik in pisatelj Jože Snoj. Zemono v Vipavski dolini, november 1980.

Slika 2: Na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, leta 1991. Z leve na desno: akademski kipar Drago Tršar,

akademik dr. Taras Kermauner in pesnik Kajetan Kovič
Slika 3: Z leve na desno: arhitekt Svetozar Križaj, dr. Irene Mislej, dr. Alenka Goljevšček Kermauner in akademik dr. Taras Kermauner.

Slika 4: Akademik dr. Taras Kermauner in njegov sin Matjaž Hanžek, pomlad 2002.

Slika 5: Sprejem leta 2005 pri predsedniku Slovenske akademije znanosti in umetnosti akademiku dr. Boštjanu Žekšu ob Kermaunerjevi 75-letnici.

Slika 6: Ob 75. rojstnem dnevu Tarasa Kermaunerja v Avberju na Krasu. Z leve na desno: Dr. Alenka Goljevšček Kermauner, akademik dr. Taras Kermauner, Vera Muck, Lučka Rot in igralec ter pesnik Kristijan Muck.

Jasna Božac

DRESURNO JAHANJE IN PRESKAKOVANJE OVIR USPEŠNO

38

Olga Knez

NASTAJA MUZEJ LIPICA

42

Branko Vodušek

**VRHUNSKA TEKMOVALNA UVRSTITEV UTRJUJE UGLED
LIPICANCEV V SVETU**

45

Uredništvo

LEP ZAČETEK SODELOVANJA IN POVEZOVANJA

46

Ekotera

NOVE MOŽNOSTI V KMETIJSTVU IN ZAPOSLOVANJU

49

Olga Knez

VINAKRAS PREDSTAVIL DRUGO SERIJO ROSÉJA

50

Olga Knez

**KONZORCIJ KRAŠKIH PRIDELOVALCEV TERANA SE JE PREDSTAVIL
S 23 TERANI**

52

Majda Brdnik

KRAŠKI LATNIK

54

Majda Mihalič Tomaševa

VAS OCIZLA SE NENEHNO OBNAVLJA IN RAZVIJA ... ŽIVI!

58

Branko Bratož - Ježek

KROŽNA POT V SPOMIN DOMAČINOM - TIGROVCEM

60

Karlo Kocjančič

TIGROVSKA SKUPINA IZ OCIZLE

65

Banka Koper

**Z NAJVEČ PETNAJSTLETNIM POSOJILOM DO DOMA PROIZVEDENE
ELEKTRIČNE ENERGIJE S SONČNO ELEKTRARNO**

66

Dušan Kalc

**TRDNA GOSPODARSKA OPORA ZA SLOVENSKO NARODNO SKUPNOST
NA TRŽAŠKEM**

68

Renata Bačar Slabe

POSTAJAMO SODOBEN SOCIALNI ZAVOD - DOM

70

Vasja Drajne

"NAŠ LABORATORIJ"

71

Vlasta Meden

RAZSTAVA JE TUDI PRILOŽNOST ZA RAZMISLEK...

72

Uroš Slamič

»GRADIMO ZA JUTRI IN ZA NAŠE OTROKE...!«

74

Uredništvo

ZASLUŽENA PRIZNANJA V PRAVIH ROKAH

76

Ob izidu stote številke

ŽELIM SI, DA BI REVija KRAS USPELA ... V POTRditVI KRAŠKE ZAVESTI

Boris Pahor

Menim, da je v mojih delih, objavljenih tudi v reviji Kras, nekaj strani o tržaški kraški izbirtosti, kjer se bele navpične stene skoraj dotikajo morske površine; nekaj strani za pokrajine dolin in za gmajne z brinjem ter kardinalskim rujem jeseni; nekaj podob z vinogradi na paštnih in z latniki na borjačih, pa tudi nekaj pogledov na ves ta paradiž s strmega vzpona na Nanos po krajsnici do Vojkove koče. Menim, da je v ta poglavja ujeta dihanje morja in šumenje burjinih sunkov, ki vsakokrat znova ošabno dokazujejo svojo moč nad bori in strehami, kakor da bi bil čar kraja ves v nevarnosti, če ga ne bi varovala njihova silovitost.

Te in take podobe si kdaj z veseljem priključim, ker jih imam rad, še posebno tiste, ki so bolj pozabljene, ker so v kratkih zapisih, a so posvečene času in uri, ko so se po dolgem presledku vasi prebudile z imeni iz svoje stare zgodovine in je vse kot ob dotiku čudežne palice spet zadobilo svojo naravno lego.

A ta čudežna lepota je prav zaradi svoje enkratne vrednosti v nevarnosti, prav ta ljubezen, ki sem jo pravkar omenil, je na drugi strani v oblasti mrzle sence, o kateri govori sin kraške zemlje in svetski pesnik, senci, ki steguje svoj posedovalni dih.

Ta vsiljivo seveda prihaja od zunaj, tihotapsko, a vztrajno, da je nevarnost skoraj nevidna, vendar še bolj kot tiha pretnja je usodna zaradi ljudskega neosveščenega razpoloženja, ki spregleduje napredovanje ogrožajočega razsevka.

Tudi o tem razvoju je v mojih delih nekaj podob, na primer, o tistih, ki niso sprejemali, da bi dragocenost kraške biti dušila nesvoboda in so si zaradi svojega upora zaslužili koprke podzemne temnice; o tistih, ki so jih pokosile svinčenke črne justice; o tistih, ki so, kot bojevniki za svobodo postali pepel v nemških pečeh in v Rižarni.

Kaj vem, morebiti nisem zmožen najti ne pravih besed ne prepričljivih stavkov, vendar imam vtis, da ni doumnosti v mojem prizadevanju. Tudi ko smo doživeli, da je bilo konec meje, ki je delila naše ograde in naše ganke, sem se seveda te sproščenosti veselil, vendar sem obenem tudi dodal, da bosta izvirnost kraškega sveta in njenega življa odslej še bolj izpostavljena, kot sta že bila doslej.

A videti je, da sem s to svojo ljubeznijo nekako preveč romantičen in da nekako spadam v preteklost.

Morebiti pa mi ne uspe prikazati kraških lepot tako, kot počne že dolgo let revija, ki je posvečena Krasu. Z bogastvom fotografskih posnetkov in študij na univerzitetni ravni uspešno priča o znamenitosti dežele, ki je s svojim imenom zaznamovala tudi druga nji podobna področja v svetovnem jezikovnem slovarju.

Želim si, da bi revija Kras uspela v tem, v čemer sem bil neuspešen, namreč v potrditvi kraške zavesti, pa ne samo v kraških ljudeh, ampak tudi v vseh, ki lahko podprejo tako izjemno in pomembno glasilo, saj se gotovo zavedajo, kako je potrebno kraški svet učinkovito braniti.

Boris Pahor, pisatelj in razumnik - Trst

OB STOTI ŠTEVILKI REVIJE KRAS

Nuša Kerševan

Ko sem pred dnevi dobila revijo KRAS, sem najprej spregledala izjemno številko 99-100. Nisem mogla verjeti, da se je tekom let nabralo toliko števil revije, ki jo zaradi kvalitetne vsebine vedno z veseljem pričakam vse od njene prve številke. Zato najprej iskrene čestitke izdajatelju in uredništvu ob tako pomembnem jubileju z željo, da bi nas ta naša revija še dolgo razveseljevala in učila.

Če pomislim na vse časopise in revije, ki sem jih dobivala in prečitala, sem vedno z veseljem pričakovala le nekdanje Naše razglede in kasneje revijo KRAS. Vedno sem vesela, ko ugotovim, kako kvalitetne sodelavce pridobivajo Kraševci in koliko novega se naučim ob prebiranju člankov; ne le o Krasu ter življenju in delovanju na tej in drugi strani državne meje, temveč tudi na drugih delih Primorske in Slovenije. Revijo sem nekaj časa branila le za

sebe, da sem v njej ponovno kaj poiskala, kasneje pa sem jo posojala številnim prijateljem in znancem.

Morda je to navdušenje za revijo KRAS pogojeno z mojim »lokalpatriotizmom«, saj sem rojena v vasi, kjer prehaja Kras v Vipavsko dolino. Čeprav sem večino svojega življenja preživela v Ljubljani, kamor sem prišla kot otrok s starši - begunci pred italijanskim fašizmom - so moje korenine na Primorskem in delno na Krasu. Vedno se rada vračam in v vseh letnih časih me Kras in Vipavska dolina prevzameta. Revija KRAS pa me je večkrat opozorila, da sem šla obiskovat kraje, ki jih prej nisem poznala ali pa sem jih premalo poznala.... Tako, kot je pestra kraška pokrajina spomladi bela od divjih narcis, jeseni rumeno-rdeče pisana od ruja, tako pestra je tudi naša revija.

Uredništvu revije KRAS ob čestitkah tudi iskrena zahvala, da kljub težavam vztraja pri ohranjanju visoke kvalitete vsebine in oblikovanja z željo, da nas bodo razveseljevali in seznanjali z lepotami in zanimivostmi naše ožje in širše domovine še dolgo vrsto let..!

Nuša Kerševan, Ljubljana

Kermaunerjeva domačija, Avber, 11. junija 2010

OBUJENA SREČAVANJA

Manca Košir

Dežela ozemljuje, mesto razzemljuje. Prva stabilizira, druga inovira. Človek mora stati z eno nogo v enem in z drugo nogo v drugem, če hoče obdržati dinamično ravnotežje; nacija enako.

Taras Kermauner: Navzkrižna srečavanja

»Imejmo mi to praznovanje obletnice Tarasove smrti s podelitvijo štipendije na Krasu, v Avberju, tja spada tak dogodek. Brez spektakla, temveč prijateljsko druženje,« je predlagal dramatik in režiser Dušan Jovanović na sestanku upravnega odbora Ustanove Tarasa Kermaunerja in požel odobravajoč aplavz. Tako naj bo, smo vzklikali, saj gre pri Tarčitu (kot ga

je poimenoval prijatelj Rožanc) za srečavanja in ne za medijski rompopom. Vdova dr. Alenka Goljevšček Kermauner se je strinjala in se zavezala, da bo pripravila prireditev na njihovem borjaču v Avberju, hišna številka 8. Kar se je v petek, 11. junija 2010, na dan druge obletnice Tarasove smrti (rojen 13. 4. 1930, umrl 11. 6. 2008), tudi zgodilo.

Bila sem srečna. Ne le zato, ker je bila pravočasno podpisana pogodba s **KD FUNDACIJO** o donaciji 3000 € za štipendijo mlademu raziskovalcu – ta bo nadaljeval z analiziranjem slovenske dramatike v duhu velikega misleca, avtorja obsežnega korpusa **RSD** (rekonstrukcije in reinterpretacije slovenske dramatike) akademika dr. Tarasa Kermaunerja – in ker sem zaupala Kermaunerjevim ženskam, da bodo prireditev izvrstno pripravile. Srečna sem bila tudi zato, ker bom spet prišla na Kras. V duhovno pokrajino, ki je odtisnjena na dnu moje duše. V deželo mojih sanj, ki jo poznam že od vekomaj. Kras!

Na odcepu z avtoceste za Senožeče se v meni vedno nekaj premakne. Vem, da prihajam domov, četudi na Krasu ne stanujem. A v njem domujem! Ga občutim, intenzivno doživljam, vidim njegovo lepoto, vonjam njegov duh, zaznavam diha, ki veje čez jase in kuštra listje na mojih ljubih hrastih, drevesih moči in spomina, ki jih objemam najraje že od malega. Razumem ljubega Marčita (pisatelja Marjana Rožanca), zakaj se je, tujec alpskemu svetu in grčasti podalpski zapredenosti za navznoter zavihanimi robovi kot obrambi pred drugimi in svetom, prepoznal in sproščeno naselil prav na Krasu. In enako Kermaunerjeva dva, ki sta se leta 1979 vselila na usojeno domačijo v Avberju (Alenkina nona je iz te vasi doma, sosedje so njena žlahta!). »Avber ni moj vikend. Preselil sem se za stalno. Tu živim, uravnovešeno, čeprav v svojem svetu. Njegovo neodvisnost branim z zobmi,« je zapisal Taras, ki je vedel: *Dežela ozemljuje, mesto razzemljuje. Prva stabilizira, druga inovira. Človek mora stati z eno nogo v enem in z drugo nogo v drugem, če hoče obdržati dinamično ravnotežje; nacija enako.*

Ta petek je Kras pekel z visoko poletno vročino, a tudi umirjal z zelenilom zelenja, kakršnega že dolgo ni bilo. Dolgotrajni dež je pobil češnje in za »revanš« ozelenel trav-

nike, da se je lahko oko odpočilo od podob mestnega vrveža in pripravilo na vstop v objem borjača, Tarasovih dolgoletnih prijateljev in prijaznih sosedov.

Ko sem prišla, je že bilo radoživo, ljudje so iskali senco in besede spominjanj na srečavanja, ki jih je Taras zaznamoval z vehementnimi diskusijami in odprtostjo srca za druge in Drugega, za raznolikost in micelijsko globino-širino. Za medčloveško mreženje, ki inspirira, ko diha utopijo vere in ljubezni, resničnega (se pravi doživetega v notranji cerkvi in ne v zunanji, oblastniški in pogoltni za moč) božjega občestva.

Publika z ministrom za šolstvo, znanost in tehnologijo Gregorjem Golubičem v ospredju. Za njim tržaški pesnik Marko Kravos

Kot predsednici Ustanove Tarasa Kermaunerja mi je pripadalo veselje, da sem povezovala našo na površini skromno, v globini pomembno prireditev. Ki sem jo začela prav s Tarasovim citatom: *Treba se je le spomniti nanj in že je med nami. Spomin je čudežna magija. Več ko se spominjamo, bolj ko mislimo na naše mrtve, bolj so živi. Najhujši zločin je izbris spomina. Zato je kult mrtvih temeljni kult smiselnega človeškega občestva. Je kult zahvale in hvaležnosti.* In kot bi mogočna Tarasova figura lebdela nad njegovim borjačem, kot bi se njegove modre oči mehko orosile, videče drage ljudi, ki se ga radostno spominjajo, čuteče našo zahvalo in hvaležnost za to, kar nam je dal, in zdaj počasi merimo, a izmerili v eni generaciji ne bomo. Ne bomo zmogli (s)pregledati veličastnih analiz in pomembnih vizij tega umskega velikana, in prav zato potrebujemo simpozije o njegovem delu, potrebujemo mlade zagnane, strastne intelektualce, da bodo razvozlavali Kermaunerjev rokopis in z njim kulturno in duhovno zgodovino slovenstva. V duhu Mrakovih zahtev do Tarasa: »V duhu prizadevanj za svobodno, kritično, umno, nedogmatično, netotalitarno, etič-

no itn. Slovenijo,« kot je zapisal Taras Kermauner v Delovi Sobotni prilogi (24. maja 2008) v svoji kolumni z naslovom *Moja družina, moji prijatelji in jaz v kolesju slovenstva.*

Kaj se je dogajalo na borjaču, naj pokažejo fotografije odličnega interpreta Tarasovih besedil igralca, esejista, dramatika in pesnika Kristjana Mucka, čarobne pevke Ljobe Jenče, veselih članov upravnega odbora Ustanove Tarasa Kermaunerja Dušana Jovanovića in dr. Iva Svetine, ki sta razložila odločitev, da štipendijo podelimo zavzetemu dr. Gašperju Trohi. In je ta sprejel ček za 3000 € iz rok simpatičnega predstavnika ustanove **KD FUNDACIJA** Boštjana Jenka, in tako dalje in tako naprej...

Kako super smo se imeli, ko smo se podali v vas Avber, pred cerkvijo pokušali slasten pršut in odlična vina, pa gledali nastop vaške folklorne skupine v stilsko dovršenih kraških nošah, tega pa fotografije ne morejo pokazati. Meni je pokazalo telo. Noge so me kar same nesle v bližino plesalcev, kjer sem drencala in pela ljube mi viže ...

Usta so cmokala od finega okusa po žlahtnem pršutu in najboljših belih kruhkih, kar sem jih zadnje čase užila, mljack, mlajck, šele doma pa sem lahko naredila krepek požirek gostega žametnega terana, kar si, šoferka, v Avbru nisem mogla privoščiti. Ah, hvala za podarjeno stekleničko, zapisujem kar tule. Hvala iz srca!

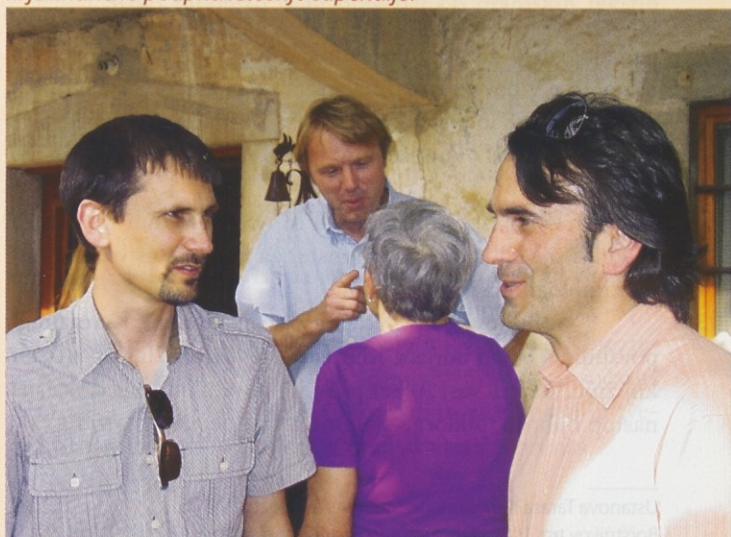
»Želim si prakso, ki bi bila čim bolj komunikacijska z drugimi,« je rekel Taras Kermauner v intervjuju uredniku obsežnih spominov *Navzkrižna srečavanja* (zbirka Beletrina, Študentska založba, 2008) Mitji Čandru. To knjigo je Taras poklonil *mrtvemu bratu Alešu, najljubšemu*. In tisti petek, 11. junija 2010, smo pozno popoldne in večer v noč poklanjali njemu, ki nas je na drugo obletnico smrti združil, povezal in prepletel v Eno v »komunikacijski praksi z drugimi«. Velikemu premišljevalcu in brezgrajnemu obdarovalcu akademiku dr. Tarasu Kermaunerju. Slava njegovemu spominu!

Dr. Manca Košir, predsednica Ustanove Taras Kermauner
Fotografije: Jelka Ciglenečki

Z leve na desno: predsednica Fundacije Tarasa Kermaunerja dr. Manca Košir, igralec Kristian Muck in pevka Ljoba Jenče.

Na levi dobitnik štipendije dr. Gašper Troha in na desni predstavnik Ustanove KD Fundacija Boštjan Jenko, ki je finančno podprla letošnjo štipendijo.

*Podelitev štipendije Fundacije Tarasa Kermaunerja
11. maja 2010 na Kermaunerjevi domačiji v Avbru.
Z leve na desno: dr. Manca Košir, dobitnik štipendije
dr. Gašper Troha, avtor sestavka »Slovenska dramatika
v devetdesetih letih 20. stoletja in v začetku 21. stoletja«,
ter predstavnik ustanove KD Fundacija Boštjan Jenko.*

Ustanova

Tarasa Kermaunerja sporoča

ŠTIPENDIJO ZA LETO 2010 PREJME DR. GAŠPER TROHA

Enajstega junija 2010 sta minili dve leti od smrti enega izmed najvidnejših slovenskih intelektualcev - Tarasa Kermaunerja. Ob tej obletnici je bila na domačiji Tarasa Kermaunerja v Avberju na Krasu prvič podeljena štipendija Ustanove Tarasa Kermaunerja, ki je namenjena mlademu analitiku-interpretu slovenske dramatike. Na poziv Ustanove se je javilo sedem kandidatov, člani Ustanove pa so med njimi izbrali dr. Gašperja Troho, ki bo s pomočjo štipendije raziskoval slovensko dramatiko devetdesetih let prejšnjega stoletja in začetka 21. stoletja.

Vroče kraško popoldne je popestrilo petje Ljobe Jenče, odlomke iz del Tarasa Kermaunerja je bral igralec Kristjan Muck, program pa je povezovala predsednica Ustanove Tarasa Kermaunerja Manca Košir. Nastopila je tudi direktorica sežanske Kosovelove knjižnice Nadja Mislej Božič in sicer s predlogom za postavitve spomenika ali vsaj spominske plošče Tarasu Kermaunerju. Prejemnika štipendije sta razglasila člani Ustanove dr. Ivo Svetina in Dušan Jovanović, ki sta poudarila, da koncept predlagane raziskave dr. Gašperja Trohe nadaljuje delo Tarasa Kermaunerja, ki je raziskoval slovensko dramatiko v povezavi z družbenim dogajanjem. Štipendijo v znesku 3000 € je prejemniku izročil Boštjan Jenko, predstavnik Ustanove KD Fundacija, ki je letošnjo štipendijo finančno podprla.

Podelitve štipendije sta se udeležila tudi ministrica za kulturo Majda Širca in minister za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Gregor Golubič.

Obiskovalce prireditve so člani družine Kermauner povabili na ogled borjača Kermaunerjevih, družinskih slik ter knjižnic, vaščani vasi Avber pa so jih povabili na ogled vasi, na nastop njihove folklorne skupine ter na degustacijo vin.

Slika spodaj: z desne na levo člana Fundacije Tarasa Kermaunerja Dušan Jovanović in dr. Ivo Svetina, ki je prebral utemeljitev za podelitev letošnje štipendije.

Vse fotografije: Jelka Ciglenečki

Razstava knjig akademika dr. Tarasa Kermaunerja. V zgornji vrsti in na desni spodnji polici so njegove knjige o slovenski dramatik (skupaj 128 knjig). Spodaj je nekaj drugih knjig (o slikarstvu, poeziji, esejistiki,) in Kermaunerjevih dnevnikov. Fotografija iz fotoarhiva Kermaunerjevih.

SLOVENSKA DRAMATIKA V DEVETDESETIH LETIH 20. STOLETJA IN V ZAČETKU 21. STOLETJA

Gašper Troha

Slovenska dramatika in gledališče sta bila med letoma 1956 in 1989 ena izmed najpomembnejših delov tako imenovane kulturniške opozicije. Gledališče je bilo namreč zaradi svoje kolektivne narave recepcije na prvi pogled bolj nadzorovano, a hkrati tudi odmevnejše. V času tranzicije se je družbena situacija povsem spremenila. Družbena debata se je preselila s področja umetnosti v druge javne sfere – v politiko, medije ipd., kar je za dramatiko pomenilo, da je morala poiskati nov *raison d'être*.

Kot pravi Dušan Jovanović: »Danes ni več formule, kako ustvariti občestvo: predstavo, ki bi privabila in združila vse gledalce v eno utripajoče telo, ki se odziva, misli in čuti kot en mož. Zdi se, da ne obstaja nobena politična ali moralna drža, ki bi zavezovala vse, ker občestvo kot celota ne obstaja več. Zadnje tako občestvo je obstajalo ob plebiscitu za osamosvojitve, ko se je celotna narodna skupnost odločala za samostojnost Slovenije. Ko smo to dosegli, je občestvo razpadlo, zato tudi gledališče ne more več zaobjeti celote občestva. Kaj takega, kar se je dogajalo ob *Topli gredi*, *Osvoboditvi Skopja*, *Karamazovih*, ni več mogoče.« (Dušan Jovanović: *Razodetja*, str. 151)

Kako je torej slovenska dramatika iskala svoj prostor pod soncem v spremenjenih družbenih razmerah in katere vsebinske ter formalne novosti lahko odgovorijo na njene sedanje izzive?

Moja hipoteza je, da je morala slovenska dramatika v 90-ih letih poiskati nove formalne in vsebinske poudarke,

da bi lahko nagovorila občinstvo in obdržala svojo družbeno pozicijo. Devetdeseta leta zaznamujejo tako stare oblike, ki so premeščene v nova okolja, predvsem na Balkan, kjer so vojne ponujale hvaležno témo. Šele proti koncu desetletja in v 21. stoletju se pojavi nova generacija dramskih piscev, ki aktualizirajo temeljne evropske modele 20. stoletja in sodobnih dramskih pisav. Zanimivo bo preveriti, v kolikšni meri je na slovensko dramatiko vplivala tako imenovana dramatika *au fris*, ki je bila izredno odmevna na naših odrih.

Svojo hipotezo bom preverjal ob dramskih tekstih iz obravnavanega obdobja, avtopoetičnih spisih dramatikov ter ob nekaterih teoretskih analizah sodobnih dramskih pisav (Tomaž Toporišič, Hans Thises Lehmann, Eriška Fischer Lichte idr.).

Tovrstna raziskava bo v duhu opusa Tarasa Kermaunerja poskušala detektirati premike v sočasni slovenski dramatik in določiti tokove, ki pravzaprav še nastajajo in se oblikujejo. Ob tem bo iskala vzroke za njihov razvoj v širšem družbenem dogajanju ter njihovo družbeno pozicijo, ki je pri dramatik in njeni gledališki realizaciji nikakor ne gre prezreti. Rezultati raziskave bodo dali sistematični pregled sočasne dramatike, njenih vsebinskih in formalnih značilnosti in tvegali oceno, v kakšni kondiciji je dramska pisava pri nas.

Predgovor k posvetu

Sodelavci Kosovelove knjižnice Sežana in Knjižnice Komen ter Kmetijsko gozdarskega zavoda Nova Gorica so 18. junija 2010 pripravili v Zadružnem domu Gorjansko posvet o šolniku in kmetijskem strokovnjaku ter narodnem buditelju, pesniku in kulturniku Antonu Štreklju. Posvet so obogatili z razstavo "Življenje in delo učitelja in kmetijskega strokovnjaka Antona Štreklja", ki bo v naslednjih mesecih na ogled v Knjižnici Komen. Hkrati je Sadjarski center Bilje v zadružnem domu razstavil bogat izbor različnih vrst češenj. Društvo vinogradnikov in vinarjev Krasa ter Društvo brkinskih sadjarjev pa sta pred zadružnim domom postavila tržnico z vini in sadjem. Ves dogodek je povezovala Tanja Bratina Grmek.

Posvet je začela skupina pevk Kraški šopek, nakar je udeležence, ki so prisostvovali posvetu, nagovoril župan občine Komen Uroš Slamič. Sklenili so ga pevci Mešanega pevskega zbora Rdeča zvezda iz Saleža v Italiji pod vodstvom zborovodje Rada Miliča.

O Antonu Štreklju je spregovorila ravnateljica Kosovelove knjižnice Nada Mislej Božič (njen uvod je objavljen v sestavku "Anton Štreklj" na straneh 12-15.). Sadjarski center Bilje je predstavila dr. Nikita Fajt. O sadjarstvu na Primorskem in o vlogi Kmetijske svetovalne službe je govoril Ivan Kodrič. Kras in njegovo vinogradništvo je bila tema, ki jo je predstavila Majda Brdnik iz sežanske enote Kmetijske svetovalne službe. O Krasu, turizmu in kulturni okolici v viziji kraškega turizma pa je povzel svoje pisno gradivo dr. Stanislav Renčelj.

Pred odprtjem razstave o življenju in delu učitelja in kmetijskega strokovnjaka Antona Štreklja je spregovorila Vera Adamič-Papež, ki je vestno zbrala gradivo za razstavo (njen nagovor je objavljen v sestavku "Zadovoljna sem, da sem se vrnila v domovino svojih staršev..." na straneh 16-17.). O postavitvi razstave pa je spregovorila knjižničarka Knjižnice Komen Marija Umek.

Uredništvo

Nastop Mešanega pevskega zbora Rdeča zvezda iz Saleža v Italiji pod vodstvom Rada Miliča.

Pred 135. leti se je rodil v Gorjanskem šolnik in kmetijski strokovnjak ter narodni buditelj, pesnik in kulturnik

ANTON ŠTREKELJ

Nadja Mislej Božič

Dr. France Adamič je v 15. snopiču Primorskega slovenskega biografskega leksikona, ki je izšel leta 1989 pri Goriški Mohorjevi družbi, objavil zapis o Antonu Štreklju. In svoj uvodni del v posvet o njem sem oprla nanj.

Štrekljeva življenjska, študijska in poklicna pot ...

Anton Štreklj se je rodil 12.2.1875 v Gorjanskem kot deseti izmed štirinajstih otrok. Umrli je 5.8.1943 v Banjaluki.

Bil je šolnik, knjižno učitelj, profesor, zlasti izkušen; ker je vezano na določen čas, se je uporabljalo največkrat skupaj: bil je šolnik in narodni buditelj, sadjar in enolog, dodala bi še: kmetijski strokovnjak, publicist in pesnik, kulturnik. In bil je bratranec Alojzija in Josipa Štreklja iz Komna, brat znanega slavista, jezikoslovca in narodopisca dr. Karla Štreklja, rojene ga šestnajst let pred Antonom Štrekljem.

Rodil se je očetu Jožefu, vinogradniku, in materi Mariji Pavletič iz Mirna. Osnovno šolo je končal v Gorjanskem

Posvet o Antonu Štreklju v Zadružnem domu v Gorjanskem 18. maja 2010.

*Rojstna hiša v Gorjanskem
okrog leta 1895.*

*Domneva se, da so na fotografiji
Antonovi starši z otroki.*

(1884-1888) in v Gorici (1888-1889), gimnazijo v Gorici (1889-1895), Višji zavod za sadjarstvo in vinarstvo v Klosterneuburgu (1895-1897) na Avstrijskem, šolo za oskrbnike kmetijskih posestev (1897-1898) in druge tečaje na Visoki kmetijski šoli (Bodenkultur) na Dunaju (1898-1900). Sočasno je opravil prakso na posestvu Okruglovo pri Zagrebu (1897-1898), na veleposestvu uršulinskega samostana v Gorici (1898-1899) in na Kmetijsko-kemijskem preskuševališču v Gorici (1899).

V času študija v Klosterneuburgu ter za tečaje na Dunaju in prakso na preskuševališču je prejemal (dr. France Adamič zapiše užival) podporo deželnega odbora v Gorici, po pričevanjih hčerke Ljudmile pa se je preživiljal z inštrukcijami.

Štrekelj je bil je vinarski strokovnjak pri cesarskem namestništvu v Trstu (1900-1902), potujoči učitelj za obnovo vinogradov in sadovnjakov pri Goriškem deželnem odboru (1902-1907), predaval je na kmetijski šoli in bil od leta 1907 do leta 1918 ravnatelj slovenskega oddelka Kmetijske šole v Gorici. Pod njegovim vodstvom se je slovenska kmetijska šola v Gorici razvila v ugleden zavod, ki je opravljal pomembno narodno in gospodarsko vlogo na Primorskem.

Po nekajmesečni internaciji v Italiji se je Anton Štrekelj leta 1919 pred fašizmom umaknil v Jugoslavijo in se vključil v kmetijsko službo Narodne vlade za Slovenijo, ki ga je imenovala za delagata - poverjenika za agrarno reformo v Prekmurju (1919-1921), nato je bil okrajni ekonom in v letih 1921-1926 višji kmetijski inšpektor pri Oblastnem odboru v Mariboru. Zatem se je upokojil in se leta 1928 preselil v Banjaluko, po drugih virih pa se je preselil tja že prej.

V Banjaluki je skrbel za naseljevanje beguncev iz Primorja in Istre. V bližnji Slatini je ustanovil Kmetijsko zadruge, ki jo je vodil do svoje smrti. Sodeloval je s tajnikom te zadruge Alojzom Adamičem s Krasa. Prizadeval si je za plan- tažne sadovnjake in zasebne vrtnarije ter organiziral prodajo

pridelkov na banjaluškem, karlovškem in zagrebškem trgu. Naseljeval je begunce z Goriške in iz Istre, na začetku 2. svetovne vojne je dve leti pred svojo smrtjo sprejemal izgnance z Gorenjske in Spodnje Štajerske.

... in Štrekljevo kulturno življenje oziroma njegova kulturna pot

Anton Štrekelj je pisal strokovne članke in jih objavljaval v primorskih in štajerskih strokovnih listih: Narodni gospodar (1900-1901), Primorski gospodar (1905-1908; po podatkih spominske brošure do leta 1916) in urejal je njegovo prilogo Kmetiški (Kmetijski list) list. Prvi letnik je izdajal sam in ga pretežno polnil s svojimi prispevki. V Trstu je ustanovil in urejal v imenu Kmetijskega društva za Trst ter izdajal na lastne stroške Vinarski in vrtnarski list (1901-1902), v Gorici je urejal in pisal v list Kmetov prijatelj (1909-1914), med obema vojnama pa je pisal v Kmetovalca, Sadjarja in vrtnarja, Naše gorice in list Slovenski gospodar. Leta 1908 je izdal knjižico Kako dobimo dobro vinsko kapljico.

V Banjaluki je ustanovil in vodil Slovensko pevsko društvo.

In še nekaj Štrekljevih pesmi

V roke mi je prišel snopič fotokopiranih Pesmi Antona Štreklja v rokopisu, ki nam ga je skupaj z drugim gradivom za razstavo priskrbel gospa Vera Papež Adamič. Domnevam, da je nekdo pripravil izbor njegovih domovinskih, domoljubnih oziroma narodnobuditeljskih pesmi, ki šteje osem pesmi, katerih zgovorni so že naslovi: Primorju, Toni solnce!, Begunske dekle, Gorje!, Na boj za staro pravdo!, Iz italijanskega pregnanja, Molitev za primorski rod in Tržaški narodni dom

v plamenu. Prva pesem, naslovljena Primorju, vsebuje sedem kitic. Je domovinska in pripoveduje o tujcu z zapada, ki nas je prevaril za svobodo zlato ter nas vrgel z jasnih nebes v blato. Če preberemo zadnje tri kitice (pri prvih je opaziti Prešernov in Gregorčičev vpliv):

*Zato solze se zdaj sinovi kraški
Istran se joče in meščan tržaški
Vipavca, Gorca, Goričana, Brica
Objokanega vedno najdeš lica*

*A eden teh ne joče in ne plače
Zavestno njemu v prsih srce skače
Saj ne da kri ni voda in da sila
Je vedno in povsod odpor rodila*

*On pravi: bratje strti vsled nesreče
Nič več solza! Nabrusite si meče
In vragu pot pokažite – po kraško
Kot je junaško, ne od zad po laško*

V naslednji pesmi Toni solnce! v drugi kitici bodri brate:

*Naj obup jih ne premaga
Strah ne krči jim srca
Naj zavest, da končna zmaga
Naša bo, pogum jim da!*

O posledicah, ki jih prinašajo fašizem, nacizem in vojna, govori v pesmi Begunsko dekle, v kateri zaprosi brate in sestre, ... „da ji denejo na grob, nad srce iz kraškega polja peščico prsti, da v senčici njeni to mir zadobi, če ugasne ji prej vsled tuge oko“.

V pesmi Gorjel ujame gorje – grozo. Preberimo drugo in tretjo kitico; prvi dve sta štirivrstični kitici, drugi dve trovrstični:

*Oj z bogom dom, kjer moji spe očetje
Kjer bratom mrtvim grobe kinča cvetje
Kjer petje najbolj milo se glasilo
In gostoljubje pravo se gojilo.*

*Zasužnil te z zvijačo tujec kruti
Po cesti s trnjem ostrim zdaj posuti
Preganja bose sine domačine*

Sem bi lahko umestili tudi pesem Iz italijanskega pregnanja. Preberimo zadnji kitici, v katerih najprej pripoveduje o pregnanju, življenju v zaporih, konča pa:

*S ponosom nosil sem trpljenje
Saj bilo zate rod je moj –
Žaljenje zate, sramotenje
Prevzel sem rad na hrbet svoj.*

*In če kdaj mati domovina
Še tlačilo te bo gorje,
Le name vrzi ga na sina
In sin ga nosil bo – molče.*

Anton Štrekelj z družino, 6.1.1918

Posestvo Rebrovac ob reki Vrbas blizu Banjaluke leta 1934.

V narodno-buditeljski pesmi Na boj za staro pravdo! opeva kmeta:

...
Kmet bodi vselej in povsod
Na svoji zemlji svoj gospod
Kod pravi stara Pravda!

Kdor zemljo dela, vse živi.
On vse redi, za vse trpi
Če kmeta ni gospod umre

Ravnatelj Anton Štrekelj (v sredini) s profesorji in z dijaki slovenskega oddelka Kmetijske šole v Gorici.

Anton Štrekelj leta 1940.

In mestne jokajo gospe
Na boj za staro pravdo!

Med narodno-domovinske pesmi bi sodila tudi Molitev za primorski rod, v kateri piše o tujcu, "... ki je prišel in zavzel goriške, istrske doline, v tolminske splazil se planine, zastražil kraške je pečine..." in naslavlja na Gospoda:

*Ti veš, da tod povsod
Je bival vedno le naš rod*

Nadaljuje:

Od nekdanj tod naš ded je plužil,
V obrazu potnem kruh si služil,
Ko je sejal in ko je žel
Slovensko pesem Ti je pel ...

Zadnja in najdaljša iz snopiča je pesem Tržaški narodni dom v plamenu, v kateri se dotakne Narodnega doma kot simbola slovenstva. Preberimo le zadnje vrstice:

Nad klicem po pomoči pa, ki vam uhaja
Drhal peklenska v smehu se naslaja.
Zato pomagati ne more vam nikdo,
Zgoreti morate, čeravno je strašno!
Bridko je to in je hudo!
Pa saj umrlo vam bo le telo,
A duša naša bo v nebo zletela,
Od koder z delom novim bo pričela
Kot feniks ptič, ki v ognju se rodi
In kar zgorelo, znova spet zgradi.
Tako gradila duša nov bo dom,
In mnogo lepši in bolj širen, bolj miren,
Ki se raztezal od Rezjanskega pogorja
Pa dol do Crnega bo morja.

Anton Štrekelj je umrl petega avgusta 1943 v Banjaluki. Petnajstega februarja 1980 so ob 105. obletnici Antonovega rojstva odkrili spominsko ploščo na pročelju Zadrugnega doma v Komnu. Tedaj je izšla tudi spominska knjižica Sadjarskega društva Slovenije V spomin Alojzu, Antonu in Josipu Štreklju, ki uvršča vse tri Štreklje med zaslužne slovenske sadjarje, vinogradnike in vrtnarje - Kraševce. Istega leta je bil v Mariboru 7. kongres sadjarjev Jugoslavije o dotedanjih dosežkih in nadaljnjem razvoju pridelovanja, predelave in porabe sadja.

Čez poletje 2010 si lahko ogledate v Knjižnici Komen razstavo o Antonu Štreklju, ki jo je zasnovala in postavila bibliotekarka te knjižnice Marija Umek iz gradiva, ki ga je zbrala Vera Papež Adamič, vnukinja Alojza Adamiča, tajnika Kmetijske zadruge v Banjaluki.

Viri

Enciklopedija Slovenije; 1999.- Mladinska knjiga, št. 13, str. 147-148.,
Primorski slovenski biografski leksikon; 1989.-
Goriška Mohorjeva družba, 15. snopič.
Snopič osmih pesmi v rokopisu in ostalo gradivo z razstave,
ki ga hrani Vera Papež Adamič.
V spomin Alojzu, Antonu in Josipu Štreklju; 1980.-
Sadjarsko društvo Slovenije,

Nadja Mislej Božič, ravnateljica Kosovelove knjižnice v Sežani

Slovenka z "dvema domovinama" pripoveduje:

ZADOVOLJNA SEM, DA SEM SE VRNILA V DOMOVINO SVOJIH STARŠEV

Vera Papež Adamič

Sem potomka družin Adamič in Dugulin s Krasa (Ivanji Grad in Gorjansko). Sem rojena Banjalučanka in sem živela tam petinpetdeset let. Leta 1993 sem se morala zaradi vojne v Bosni preseliti z vso družino Adamič v že samostojno državo Republiko Slovenijo.

Kot najstarejša vnučinja Alojza Adamiča sem vedno z velikim zanimanjem poslušala in sprejemala njegova pripovedovanja. Pogosto se je spominjal svojega rodnega Krasa in domačije na Ivanjem Gradu.

Sem avtorica knjige »Od prednikov do potomcev - Slovenci v Slatini in Banjaluki 1923-2008«, ki jo je izdalo Društvo Triglav Banjaluka. V njej so zbrana pričevanja družin Kraševcev, Vipavcev in Goričanov in veliko fotografij, ki sem jih zbrala pri družinah in sorodnikih, v muzejih v Ljubljani in Banjaluki ter v arhivu Republike Srbije.

Prispevke o družini Štrekelj so mi pomagali zbrati hčerka Antona Štreklja Ljudmila, ki sedaj živi na Reki, vnučinja Vera iz Banjaluke ter družini Ade in Vande, ki živita v rojstni hiši Ivana Štreklja v Gorjanskem. Nekaj gradiva in dokumentov ter fotografij pa sem našla na podstrešju hiše vnučinke Vere v Banjaluki. Vsi ti dokumenti so sedaj na ogled na tukajšnji razstavi v Zadrudnem domu Gorjansko..., pozneje pa bodo na ogled v komenski knjižnici.

Uspešna predstavitev te knjige je bila 8. maja 2009 v Kosovelovi knjižnici v Sežani. To je prva knjiga o izseljencih iz teh krajev, ki so se po prvi svetovni vojni izselili iz Slovenije v Bosno zaradi nastalih razmer, ko Italija z zasedbo Julijske krajine in s stopnjevanjem fašističnega terorja ni spoštovala pravic slovenske manjšine, zaradi česar se je za primorske Slovence začelo težko življenje. Fašistično zakonodajo in pritiske na Slovence so Italijani stopnjevali zato, da bi čim več družin zapustilo svoje domove. Tako so spodbujali emigracijo - nasilno izseljevanje in praznjenje s Slovenci poseljenega prostora. Izgnanih je bilo 100.000 ljudi. V Kraljevino Jugoslavijo jih je odšlo približno 70.000. Družina Adamič se je izselila v Bosno - v Slatino pri Banjaluki leta 1925.

Profesor Anton Štrekelj iz Gorjanskega je bil kmetijski strokovnjak za sadjarstvo in vinogradništvo in je bil ravnatelj Kmetijske šole - slovenskega oddelka - v Gorici, kamor je hodil v šolo tudi moj nono Alojz Adamič.

Profesor Anton Štrekelj je pisal strokovne članke za časopise Primorski gospodar (bil je urednik tega časopisa), za Kmečki list, Kmetovalca in druge. Po prvi svetovni vojni se je pred fašizmom umaknil v Kraljevino Jugoslavijo. Kot visoko šolan strokovnjak in enolog se je zaposlil v Ljubljani v Direkciji za agrarno reformo, v državni službi Kraljevine SHS. Leta

Dejstvo je, da smo izseljenci in potem postali povratniki po tuji volji. Ko smo živeli v Bosni in Hercegovini, smo bili tujci - Slovenci, a zdaj, ko smo prišli živeti v Slovenijo, smo spet tujci - Bosanci. Lahko rečem, da smo Slovenci z »dvema domovinama«.

1919 je bil imenovan za glavnega zastopnika za agrarno reformo za Prekmurje v Murski Soboti. Leta 1920 je bil z dekretom Direkcije za agrarno reformo Slovenije v Ljubljani premeščen v Maribor kot višji kmetijski nadzornik, kjer je delal do leta 1924, ko se je zaradi zdravstvenih razlogov upokojil. Z družino se ni hotel vrniti na Kras. Odločil se je za Bosno. Družina Štrekelj je bila tako prva izmed družin, ki so se v naslednjih letih naselile na ozemlju Banjaluke.

Po letu 1924 se je začelo novo obdobje za profesorja Antona Štreklja in za njegovo družino. V Banjaluki, pri rečnem otoku Ada na reki Vrbas v Jelić polju - Rebrovac je kupil veliko plodne zemlje za plantaže sadja. Tudi v Slatini in Laktaših je kupil veliko zemlje. Vso zemljo je strokovno obdelal in naredil velike plantaže sadovnjakov, vinogradov in vrtnin. V Banjaluki in okolici so ga spoštovali kot strokovnjaka za sadjarstvo, vinogradništvo in za kmetijstvo nasploh. Zaradi njegove strokovnosti in uglednosti so ga Slovenci izvolili za

Naslovnica glasila „Primorski gospodar“, ki ga je urejal Anton Štrekelj, v letu 1906.

Alojz Adamič iz Ivanjega Grada (na fotografiji) in Anton Štrekelj sta zasnovala v Banjaluki slovensko Kmetijsko zadrugo.

predsednika slovenskega društva Triglav v Banjaluki. Do druge svetovne vojne je profesor Štrekelj tudi poučeval na kmetijski šoli v Banjaluki.

Leta 1930 je prejel največje priznanje Kraljevine SHS na področju kmetijstva - Diplom za sadjarstvo. Original te diplome je tudi na pričujoči razstavi. Pridelke s plantaž so prodajali po vsej tedanji kraljevini SHS. Svoje znanje je rad širil med vse tam živeče prebivalce. Posebej je bil dober do Romov, ki jih je rad pogostil s sadjem in se z njimi fotografiral. Pomagal je vsem prihajajočim družinam s Krasa, Vipave in Gorice, ki so se množično priseljevale po letu 1923. Za priseljence so bila prva leta zelo težka, posebno zaradi hudega domotožja. Zato so se družili in delovali v raznih strokovnih in kulturnih društvih. Alojz Adamič je za 57 družin Slovencev v Slatini ustanovil Slovensko društvo Istra. V okviru društva Istra je delovalo Kulturno-umetniško društvo Soča s pevskim zborom, z dramsko sekcijo in s sekcijo tamburice. Slovensko društvo Triglav Banjaluka, v katerem je v raznih

Pevsko društvo Soča. Četrta z leve v prvi vrsti je druga Antonova žena, fotografirano v Slatini leta 1933

sekcijah delovalo več kot 50 slovenskih družin, je vodil profesor Štrekelj. Obe društvi sta organizirali skupna srečanja ob praznikih s plesom in zabavo v prostorih slovenske kuhinje v Banja Luki ali v Toplicah v Slatini. Srečanja so prirejali tudi za ohranjanja slovenskega jezika, navad ter kulture. Sami so zgradili malo cerkev v Slatini. Prvo sveto obhajilo v Slatini je bilo leta 1931.

Da je tudi profesorja Štreklja težilo domotožje, se da razbrati iz nešteti njegovih pesmi, ki so nastale v tem času. Naj omenim le nekatere: Pri morju, Begunsko dekle, Iz italijanskega pregnanja, Molitev za primorski rod...

Zelo pomembna je bila Slovenska kmetijska zadruga v Banjaluki. Anton Štrekelj in Alojz Adamič sta 22. maja 1927 osebno ustanovila kmetijsko zadrugo in jo tudi financirala. Imeli so poslovne stike s kmetijskimi inštituti na Nizozemskem in v Nemčiji zaradi nakupa novih vrst krompirja in navodil za obdelavo. Obiskovala sta kmetijske sejme in koristne novosti prenašala na člane svoje zadruge in na vse ostale kmetovalce. Zadruga je delovala do začetka druge svetovne vojne.

Banjalučani so vse do danes ohranili na profesorja Štreklja lep spomin kot na nesebičnega in družabnega človeka in na pomembnost njegovega dela.

Moj namen je bil predvsem poudariti, kako zaveden Slovenec je bil Anton Štrekelj in koliko srčnega ponosa je čutil, da je sin slovenske matere. Prav tako tudi Alojz Adamič in vsa njegova družina. Domotožje in izseljenško usodo je prva generacija čutila v sebi kot veliko breme. Vsaka družina je s seboj prinesla neko podobo s svojega doma.

Kraška murva, ki jo je Alojz Adamič zasadil v Slatini, je po letu 1993 ostala sama. Kdo ve, koliko časa bo tam še kljuboval ta simbol naše družine!?

Zadovoljna sem, da sem se vrnila v domovino svojih staršev...

Vera Papež Adamič

Diploma Vrbanske banovine iz leta 1930.

Tržačan Primož Sturman
je iz italijanščine prevedel
krajši prozni sestavek*

FULVIO TOMIZZA - ONI DRUGI KRAS

Osmega junija 2010 nam je iz Trsta pisal Primož Sturman: "... Pišem vam, ker sem pred kratkim iz italijanščine prevedel krajši prozni sestavek Fulvia Tomizze z naslovom "L'altro Carso", ki je nastal leta 1963, objavljen pa je bil v ponatisu v zbirki *Adriatico e altre rotte*, ki je pri založbi Diabasis iz Reggio Emilie izšla leta 2007. V prispevku pisec Tomizza matični tržaški Kras primerja z onim istrskim. Pošiljam vam ga v predogled in morebitno objavo..."

Sturmanov prevod Tomizzovega proznega besedila objavljamo v nadaljevanju...

Uredništvo

V Istri je veliko naselij in poti, ki v meni vzbujajo različne občutke od tistih, ki jih doživljam v neposredni bližini svojega rojstnega kraja. Ne gre tu za neko koprnečo nežnost ali za silovito žalost po izgubljenem, ampak za umirjeno in prastaro domotožje, ki ga preveva zavest o svetobolju. Tudi zemlja je različna: namesto neurejenega podeželja, ki se utaplja v vrvežu lastnih nenehnih zmogljivosti, se tu širi nerodovitna ravnica, vzvišeno poslana z gozdovi in grižami, med katerimi več sto let stare njive v dobrem letnem času dajejo vedno iste pridelke.

Ta druga pokrajina, ta naslednji "duševni pejsaž", ki izvira iz materine strani, se pojavi pred očmi tistega, ki se iz Trsta odpravlja na pot proti Pulju, in sicer, ko za seboj zapuša soline pri Sečovljah. Gre za skalnat greben, po katerem se vijejo rdeče poti in tropi ovac, pomešani s skalovjem; ta pojenja, vse dokler ne usahne pri savudrijskih pečinah. Po zdrobljenem lehnjaku, ki izbočeno visi nad koprskim morjem, ravnica izolskih vinogradov ter sadovnjakih doline reke Dragonje, se tu človeku zazdi, da se je vrnil na planoto, ki z ene strani oklepa Trst, katere je najvišji pevec prav gotovo Scipio Slataper, njej tuj in zato predrzen. Enake vrste robidovja, brinja, od lahne burje ukrivljenih divjih ščetic, rujevega grmovja z rdečimi listi ter njivic v klancu, ki jih je človek odvezl grižam. Tu pa je vendarle, morda zaradi nezaznavnega koraka v smeri Mediterana, rastinje bujnejše, kamenje pa manj vztrajno. Po-

Tržaški pisatelj Fulvio Tomizza (1935-1999) - Fotografija: KROMA

leg večje raznolikosti sadnih dreves, ki požirajo hiše, in vrst trt, ki jih ni strah vlage, med sadovnjaki in hrasti raste oljka. Gre pravzaprav za napoved pokrajine, ki bo postala stalnica med potovanjem po Dalmaciji in Grčiji.

Če naj to pokrajino še dalje primerjam s tržaškim Krasom, imajo hiše videz, da so bolj naseljene. Preživele so krste in poroke ter zdi se, da med razjedenimi zidovi v sebi hranijo skrivnosti celih generacij velikih, močnih ter pokončnih ljudi. Na dvoriščih, kjer je treba pred sprejemom v toplo družinsko naročje pustiti blato s ceste in ljudske govorice, se na sončnih žarkih vedno suši del pridelka, po kotih pa se kopičita velika količina in raznolikost orodja, ne samo kmečkega, ampak tudi kovaškega, mizarskega, zidarskega, saj mora biti vsaka družina samozadostna pri vodenju lastne hiše in posesti. Temu življenju samosvojih jeder ob zapovedanih trenutkih ali ob nepredvidenih dogodkih stoji nasproti neko bolj občuteno skupno življenje, pri katerem je vas res vas, enovita in neprodorna, če je za to potreba, pa jo prenevata občutka za soglasnost ter zavist v molk. Ljudsko izročilo je zaradi tega veliko bolj bogato. Podobno kot oljka so preko Veneta in

Pogled na Zrenje v občini Opatlj v hrvaškem delu Istre.

drugih bolj oddaljenih dežel vse do Sicilije sem prispele šege in navade, prastare medijske formule, ki so ukoreninjene, tu tudi zaradi podstati - življenskega sloga - ki je skorajda popolnoma enak tistemu prvotnemu; postale so zakon in obveza preživelega sistema patriarhalno in matriarhalno urejenega življenja, na katerih še danes stojijo njegovi temelji.

V družinskem krogu so namreč dolžnosti jasno zarisane; moški drži za plug in skrbi za grunt ter za vse drugo, kar je z njim povezano; ženska pa vodi hišo. Oba sta v lastnih mejah suverena, vsaka napaka v enem od dveh vodenj pa je po navadi povod za pravi družinski proces. Spoznal sem tudi družine s tržaškega Krasa; tu mora žena nase prevzeti skrb za družino z opravljanjem zahtevnih del, in sicer po neki naravni danosti, kot bi podpirala navado moža, da se potika po hiši. Temu je deloma vzrok tudi drugačna narava krajev in posledična raznolikost kmetijskega sistema, ki je v navadi. Malo vaško gospodarstvo temelji po večini na prihodkih, ki jih dajeta vrt in hlev: leha radiča, vrsta grahovitih nasadov, katerih sad se bo ob pravem letnem času znašel v mestu, ali pa dnevno pomolzeno mleko krave, ki jo čuvajo kot zenico lastnega očesa in ki je zato ne vprežejo v vajeti. Zaradi tega imajo podeželani različen odnos do mesta. Pogostoma se namreč spuščajo v Trst, naloženi so z gobami in zelenjavo ali

rdečimi jesenskimi listi, s katerimi bo gospa okrasila dnevno sobo (in se bo zaradi tega tudi sama čutila malce Kraševka). Tako se je razvil nekakšen ponižen odnos, ki ga označujeta podložnost in služnost, posledično pa tudi naravno nagnjenje k posnemanju ter zagrizena in nezavedna sla po mimetizaciji z mestnimi barvami.

Med Tržačani in Istrani pa so bili odnosi po navadi jasnejši, neodvisni, pisali so se v znamenju "desetine", ki se je nižala pod vrečami koruze, vinskih sodi in oljnatimi buči. Ob svojem prihodu v mesto (da, res so prišli) so Istrani izkazali nagnjenje k velikim in tveganim poslom, spuščanju v široko zastavljene pobude, ki so jim omogočale, da se še danes počutijo gospodarje na svojem. Skupno prvino obeh stvarnosti najbrž predstavlja veliko spoštovanje, skoraj čiščenje, ki ga kraški in istrski kmet izkazujejo do starejših ljudi. V visoki starosti, ko mož doseže svoj večni pokoj, v Bazovici, pa tudi v Kaštelu ali v Markovcu, nona s težkimi očmi, ki so že preveč videle, v prsih nosi ključke domače skrinje; pomembno je namreč, da se danes nadaljuje, kar se je včeraj pričelo z uvedbo neomajnih principov, h katerim sta poklicani tako kraška "stara", kot tudi istrska "gnagna".

Všec mi je nabirati in beležiti v spomin ta svoj južni Kras v rdeči svetlobi zgodnjega jutra, ko se ženska, ki je z vso naglico prišla s križišča med belimi zidki, vzpenja po rebri; v taki svetlobi, ki se jasno zrcali v sinjem ozadju, njeno napredovanje pa je, kot bi bilo znanilsko. Ali pa v poletni razdraženosti poldneva, ko je skupaj s hišami, zidovi in potmi tudi zrak negibno bel; v vsesplošni utrujenosti je čas pazljivega pričakovanja, ki ga odmerja petje čričkov, sredi katerega se lahko pripeti karkoli; omračitev uma v navidezno neposeljeni hiši s svojimi nepopravljivimi posledicami, ki v trenutku izzvenijo po bližnji okolici ter nato izginejo, kot bi se bile pokopale v množini src, komentirajo pa se s samimi pogledi ter enozložnicami, da otroci tega ne izvejo ter da se vsaj sami ne naučijo česa slabega. Njihovo mazohistično nagnjenje, njihova trdna sla po poravnavi grehov - ta jih bosta pripeljala do maščevanja nad odgovornim - tedaj so ženske že pripravljene, da se polastijo mrliča, ga umijejo, oblečejo in zgledajo. Otrokom bodo pripovedovale o usodnem naključju, bližnjim vsem pa sploh ne bodo govorile: tem bodo drugi povedali le uradno različico poteka dogodkov.

Ta skoraj neposeljena zemlja se počasi spreminja v opustelo ravnico, po kateri sta posejana kamenje in trnje in kjer žive meje vedno krepkeje obkrožajo ostanke prvotnih njiv, zadelane hiše pa počasi zadobivajo barvo zidov, ki so izpostavljeni vremenskim neprilikam. Slep scenarij, h kateremu se misli velikokrat vračajo ter kot v snu vedno znova podoživljajo strnjene pogovore, ali v katerem se oko odlepija s strani kakega klasičnega spisa, še posebno grškega, in kjer se pogled rad zadržuje toliko časa, kot bi hotel uzreti neko naravno podstat teh prastarih pripetljajev.

Primož Sturman (Trst 1980) je leta 2007 diplomiral iz sodobne zgodovine na Univerzi v Trstu. Od leta 2002 se posveča časnikarstvu in publicistiki. Njegovi prvi literarni prevodi so izšli lansko leto, prve avtorske pesniške objave pa prav pred kratkim. V svojih zapisih se posveča predvsem krajevnima zgodovini in izročilu ter odnosu med narodi in narodnostmi na območju severnega Jadrana. Nastopil je na že več simpozijih oziroma literarnih branjih. Živi in dela na prostoru med Trstom in Krasom.

*Kopriva pri Dutovljah, fotografirana s ceste
Sežana-Dutovlje-Štanjel-Šempeter pri Novi Gorici.
Obe fotografiji: P. Sturman*

* Il Giornale d'Italia, 2. oktober 1963 (Ponatisnjeno v zbirki *Adriatico e altre rotte / Viaggi e reportage*, Diabasis, Reggio Emilia, 2007) in z dovoljenjem Laure Levi Tomizza, da ga objavi revija Kras.

Pred deseto obletnico smrti družbeno angažiranega italijanskega razumnika

GIORGIO DEPANGHER JE ITALIJANSKEMU BRALCU POMAGAL BOLJE SPOZNATI SLOVENCE

Ivan Vogrič

Čez nekaj mesecev bo minilo že deset let od smrti Giorgia Depangherja (*Koper, 6.11.1941, +Nabrežina, 4.2.2001), italijanskega Istrana in družbeno angažiranega razumnika, ki je deloval na Tržaškem kot šolnik, pesnik in javni upravitelj.

Giorgio Depangher z izvodom svojega prevoda Prešernovih pesmi v italijanščino.
Foto KROMA

Slovenska kulturna skupnost, tudi tista na slovenski strani meje, se ga spominja predvsem iz zadnjega obdobja življenja kot prevajalca nekaterih klasikov slovenske književnosti. Leta 1998 je objavil izbor Prešernovih pesmi v dvojezični zbirki Poesie/Pesmi, ki je bila ugodno sprejeta tako na italijanski kot na slovenski strani; dokaz tega je bila dopolnjena izdaja štiri leta kasneje.¹ Vmes, leta 2000, pa je izšla prav tako dvojezična izdaja Battesimo presso la Savica/Krst pri Savici.

Depangher ni bil prvi, ki se je lotil prevajanja Prešerna v italijanščino. Pred njim sta ga že v petdesetih letih prejšnjega stoletja približala italijanskim bralcem Luigi Salvini in Bartolomeo Calvi, nato pa klaretinec Franc Husu, doma s Proseka, prevajalec tudi drugih pomembnih slovenskih književnikov (Gregorčiča, Cankarja idr.). Husu je Prešernove poezije in Krst pri Savici objavil v sedemdesetih letih, Depangherjev prevod pa je pomenil korak naprej.

Resnici na ljubo Depangher ni obvladal dovolj dobro slovenščine, da bi popolnoma razumel odtenkov poldrugega stoletja starega Prešernovega jezika. Pomoč pri delu mu je nudila literarna zgodovinarica prof. Marija Pirjevec, ki ga je nagovorila, naj se loti prevajanja tudi zato, ker je sam pesnikoval. Pisanje verzov mu je torej pomagalo pri prevajanju, hkrati pa, kot je dejal v nekem intervjuju, prispevalo "k ponovnemu zagonu mojega ponikalniškega pesnikovanja".² Depangher je pri tem mislil na štiriletno opravljanje županske funkcije v občini Devin-Nabrežina, ki je nekoliko zavrlo njegovo pesniško ustvarjalnost.

Uspeh, ki ga je prineslo prevajanje Prešerna, je pripomogel k temu, da je bil vključen v uradna praznovanja ob 200-letnici Prešernovega rojstva. V okviru prireditev ob dnevu slovenske kulture februarja 2000 je sredi Kranja (mesta, kjer je Prešeren pokopan) predstavil slovensko-italijansko izdajo Krsta pri Savici. Prireditev je potekala v kranjski mestni hiši ob navzočnosti nekaterih vidnih predstavnikov slovenske kulture, kot na primer Borisa Paternuja, Franceta Pibernika idr. Pomenljiv je tudi podatek, da je knjiga izšla v sozaložništvu z Občino Kranj.

Depangher se je tudi podpisal pod prevod izbranih del Iga Grudna. Pri tem ga je nedvomno gnala želja, da bolje spozna poezijo nabrežinskega pesnika, ki je izviral le nekaj kilometrov stran od Sesljana, kraja, kjer je Depangher živel polovico svojega življenja. Ta želja ni bila naključna, saj je oba, tako Grudna kot Depangherja, zanimala socialna motivika.

Gruden je bil namreč, med drugim, pomemben predstavnik slovenskega socialnega realizma tridesetih let. Poleg tega pa so bili Depangherju blizu tudi Grudnovi krajinski motivi (se pravi Kras, morje in Primorska nasploh, zaradi česar je še zdaj najbolj znan v ljudski percepciji).

Po drugi strani je oba družila skupna begunska usoda. Oba, Gruden in Depangher, sta namreč v različnih časovnih obdobjih zapustila rodni kraj. Igo Gruden je bil begunec v obratnem smislu kot Depangher: s Primorske se je dokončno preselil v Karadjordjevičev državo v začetku dvajsetih let, medtem ko se je Depangher preselil iz rodne Kopra v Trst leta 1954.

Ob 50-letnici smrti Iga Grudna (1999) je izšel Depangherjev prevod izbora Grudnovih pesmi "Balada naših dni/Ballata dei nostri giorni". Pri prevajanju mu je priskočila na pomoč tudi prof. Vera Tuta Ban, slavistka in podžupanja v času njegovega županskega mandata; avtorica dodatnega besedila pa je bila prof. Marija Pirjevec. V zadnjem obdobju je načrtoval tudi italijansko antologijo sodobnih slovenskih pesnikov (od Kosovela naprej), vendar dela ni uspel končati.

Depangher je ne samo prevajal, ampak, kot rečeno, tudi pesnikoval. Objavil je štiri zbirke: *Il ginepro ed il vento* (Brin in veter, 1983), *I silenzi nella città* (Mesto gluhih loz, 1984), *Con l'altra parte di me* (Moja druga stran, 1987), in, posthumno, *Sbrindoli* (Drobci, 2001). Zbirke nam nudijo odličen vpogled v Depangherjevo čutenje obmejnih krajev, s Krasom, Istro, morjem vred, v vsej svoji kompleksnosti in šarmu. Na nek način je italijanskemu bralcu pomagal bolje spoznati Slovence in se čutil, zakaj različne narodne skupnosti v Trstu še vedno ločijo pregrade. V svoje pesmi je vnesel več slovenskih besed, v njih opisuje sprehode tako v osrčju Krasa kot v prestolnici Ljubljani. Leta 1987, nekako na vrhuncu prvega ustvarjalnega obdobja, je prejel v Reggio Calabria literarno nagrado Nosside; žiriji je takrat predsedovala znana italijanska književnica Dacia Maraini.

Vsaj delno ga lahko primerjamo z veliko bolj znanim Fulviom Tomizzo, prav tako Istranom, ki se je preselil v Trst. Oba sta delovala na literarnem področju (Depangher v poeziji in Tomizza v prozi), oba pa sta se tudi s svojimi levičarskimi idejami korenito razlikovala od velike večine drugih Istranov-ezulov. Depangher je bil pri tem še bolj izrazit, saj je najprej leta 1981 soustanovil, nato pa še šest let vodil krožek Istria. Ta je tedaj pomenil prevetritev znotraj ezulske skupnosti, saj se je, v nasprotju z drugimi ezulskimi organizacijami, zavzemal za sodelovanje z italijansko narodno skupnostjo v Jugoslaviji oziroma za tkanje vezi tudi z drugimi etničnimi skupnostmi v regiji (vključno s Slovenci v Italiji). Cilj krožka, kot je zapisal Marino Vocci (Depangherjev naslednik na županskem mestu v občini Devin-Nabrežina), je bil v tem, da se "na korekten način spomnimo naših korenin in da ne gojimo prezirajočega in zaprtega odnosa do tistih, ki imajo drugačne korenine, da se soočamo z njimi in medsebojno bogatimo".³

Profesor Depangher se je zavzemal za gradnjo mostov med narodnimi skupnostmi, predvsem med Italijani in Slovenci na Tržaškem, tudi v vsakdanjem življenju. V prvi vr-

sti na šolskem področju, na katerem je deloval od študentskih let (kot učitelj v občinskih rekreatorjih v Trstu), do prevzema županske funkcije takoj po izvolitvi leta 1993 - vsega skupaj 32 let. Veliko je razmišljal o vlogi šole pri približevanju med Slovenci in Italijani ter o okorelem šolskem sistemu, ki je ohranjal pregrade med obema skupnostima. Pri tem so zgovorni že naslovi nekaterih njegovih objavljenih prispevkov: Ločevanje po narodnosti v šoli, Italijani in Slovenci: združeni v različnosti, Predlogi za možno sožitje itn. Depangher je bil med pobudniki omizja med slovenskimi in italijanskimi šolniki, do katerega je prišlo v osemdesetih letih.

Prvo večje srečanje med šolniki je bilo v Nabrežini leta 1983, pri čemer je Depangher nastopil v dvojni vlogi, saj je bil hkrati tudi občinski upravitelj. Vedeti je treba namreč, da je vrsto let upravljal občino Devin-Nabrežina, ne samo kot odgovorni oddelka za šolstvo, ampak tudi drugih področij.

Giorgio Depangher je bil večstranska osebnost: profesor italijanskega jezika in književnosti na italijanskih šolah več stopenj, voditelj šolskega sindikata CGIL, soustanovitelj Skupine 85 iz Trsta in krožka Istria; duša Krožka 1991 (delujočega v občini Devin-Nabrežina), dobrega četrto stoletja svetnik omenjene občine, aktivist KPI (po njenem preoblikovanju pa Demokratične stranke levice in, po ponovnem preimenovanju, Levih demokratov), v sredini osemdesetih let med ustanovitelji odbora za mir v tej občini, njen prvi občan v letih 1993-1997, nekaj časa zaposlen v Deželnem inštitutu Gramsci v Trstu.

Profesor Depangher je pokopan na nabrežinskem pokopališču, le nekaj metrov stran od svojcev Iga Grudna in mnogih drugih občanov, Slovencev in Italijanov. Ob smrti so zapisali, da je bil tujec po rodu, vendar po srcu domačin, saj se je s svojim delom znal približati okolju, v katerem je bival, in se priljubiti ljudem na tem delu Krasa. Do te mere, da se njegov odhod čuti še danes.

Mag. Ivan Vogrič, zgodovinar in publicist - Nabrežina

Opombe

1

Prof. Depangher je predstavil prevod Prešernovih pesmi v številnih krajih v Italiji, med drugim tudi v muzeju Revoltella v Trstu. O Prešernu so takrat poročali Il Piccolo, prva mreža italijanske nacionalne televizije in drugi italijanski mediji. O odzivu italijanske javnosti glej tudi intervju Dušana Kalca z Giorgiom Depangherjem "Kako prenesti Prešerna v italijanski svet", Primorski dnevnik, 7.3.1999.

2

Pogovor z Giorgiom Depangherjem, revija 2000, št. 143-144, 2001, str. 150-167, tu 160. Intervju je opravil Ravel Kodrič.

3

Marino Vocci, *Fughe e approdi, Il Ramo d'Oro Editore, Trst / EDIT, Reka, 2010*, str. 198.

KRAS IN KRAŠEVCI V OČEH TREH

Branko Marušič

Na 19. kongresu Zveze društev folkloristov Jugoslavije v Piranu jeseni leta 1977 je dr. Milko Matičetov govoril o Krasu in Kraševcih v očeh sosedov. V prispevku je najprej pozval sosede (Istrane, Čiče, Brkine, Pivčane in Vipavce), naj pomagajo »pri bogatitvi za zdaj še skromne bere dušeslovno dragocenega anekdotičnega izročila o Kraševcih« (Jadranski koledar 1978, str. 165) in nato prispeval nekaj drobcev o Krasu in Kraševcih v očeh Tržačanov. Če je v svojem pozivu akademik Matičetov pomislil na »skromno bero dušeslovno dragocenega anekdotičnega izročila o Kraševcih«, pa je kar zajetno gradivo o Krasu in Kraševcih v domoznanski literaturi, in sicer v taki, ki je nastajala na Slovenskem ali pa bila napisana v slovenskem jeziku.

Namen tega pisanja je opozorilo na pisca slovenskega rodu Martina Bavčerja in Antona Muznika, svoja dela sta pisala v latinščini, ter na Štefana Kocijančiča, ki je pisal o Krasu predvsem v slovenščini pa tudi v latinskem jeziku. Vsi trije pa se med pisci o Krasu in Kraševcih izrecno ne navajajo.

Prvi zgodovinar slovenskega rodu - Martin Bavčer

Jezuitski pater Martin Bavčer (1595-1668) velja za prvega zgodovinarja slovenskega rodu. Rojen je bil v vasi Selo sredi Vipavske doline. Po noviciatu* v Celovcu in Brnu je krajši čas (1622) poučeval gramatiko na jezuitskem kolegiju v Gorici, kamor se je leta 1628 vrnil iz Gradca. Iz Gorice ga je službena pot vodila na Reko, nato v Ljubljano, zopet na Reko in v Gradec ter v Trst. Od leta 1658 je živel in deloval v Gorici, kjer je umrl.

Njegovo pglavitno delo je *Rerum Noricarum et Forojuliensium historica narratio*, nastalo v začetku šestdesetih let 17. stoletja, le malo manj kot tri desetletja pred objavo Valvasorjeve *Slava vojvodine Kranjske*. Bavčerjeva kronika v izvirniku ni bila objavljena; slovenski prevod je v tiskani podobi izšel v Ljubljani leta 1991 kot *Zgodovina Norika in Furlanije*.

Bavčer pravzaprav ni veliko napisal o Krasu. Omenil je reko Reko (Timav), ki izvira nedaleč od Podgrada, izgine pod zemljo pri Škocjanskih jamah in se zopet pojavi na površju zemlje pri Štivanu ob Jadranskem morju in se vanj izliva. Štivan še omenja tudi kot kultni prostor. V Lipici se vzreja posebna vrsta konj. Za Bavčerja so zanimivi tudi Predjamski grad in Cerkniško jezero ter grad Socerb. Med Kraševci omenja ljubljanskega škofa Janeza Tavčarja, štanjelskega rojaka iz druge polovice 16. stoletja.

Pater Martin Bavčer (1595-1668) in spominska plošča, odkrita v Selu leta 1995 ob 400. obletnici njegovega rojstva.

Edina Bavčerjeva objava je knjižica z govorom, posvečenem cesarju Leopoldu I., ko je leta 1660 potoval po Goriškem. V besedilu je le nekaj bežnih omemb Krasa. V Bavčerjevem pripovedovanju je potrebno ločevati med resničnostjo in bajeslovnim pripovedovanjem.

Goriški zdravnik Anton Muznik

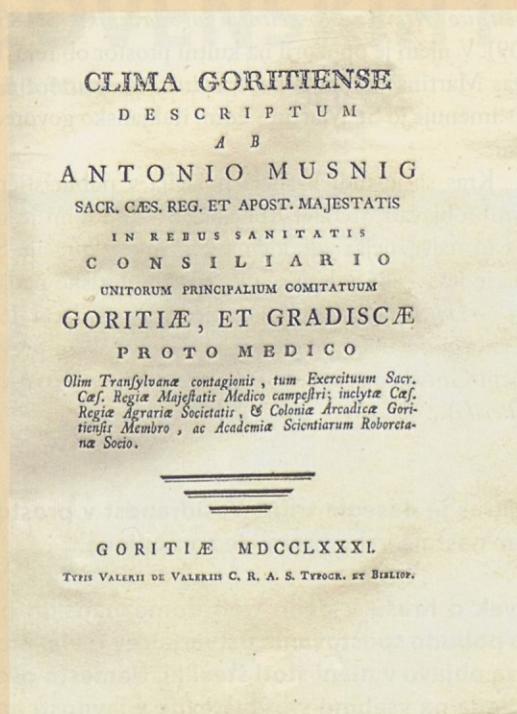
Zdravnik Anton Muznik (1726-1803) je bil rojen v Sv. Luciji ob Soči, današnjem Mostu na Soči. Študij medicine je končal na Dunaju leta 1758. Sprva je bil vojaški zdravnik in se spoprijemal tudi z epidemijami nalezljivih bolezni. V Goriško je prišel leta 1763 in deloval kot deželni zdravnik, kar pomeni, da se ni ukvarjal zgolj z zdravljenjem prebivalstva, marveč se je ukvarjal tudi s preventivnimi ukrepi (cepljenje proti okužbam s kozami, higienski ukrepi, raziskava o vplivu podnebnih razmer na zdravje oziroma širjenje bolezni itn.).

Leta 1781 je objavil v latinščini knjigo o goriškem podnebjem *Clima goritiense*, ki je leta 2000 izšla v slovenskem prevodu, deset let za tem pa tudi v italijanščini. Muznik je v dvanajstih poglavjih obdelal svoja petnajstletna opazovanja vremenskih sprememb, »moč vetrov, stopnjo toplote in mraza, vrste bolezni, njih naravo, znamenja, potek, konec in zdravljenje. Razen tega sem skrbno opazoval, katere bolezni se pojavljajo v posameznih mesecih in v katerem letnem času z večjo silovitostjo vplivajo na tukajšnje prebivalce. Nadalje sem z nezmanjšano prizadevnostjo odkrival prvine voda in

SLOVENSКИH DOMOZNANCEV

Naslovna stran Muznikove knjige v latinščini
»Clima goritiense« iz leta 1871 1781

Štefan Kociančič (1818-1883)

lastnosti zemlje. Slednjič sem skušal raziskati način življenja prebivalcev ter njihov značaj in navade.«

Ker je velik del Krasa sodil upravno h Goriški, je Muznik pisal tudi o tem predelu dežele. V tretjem poglavju o vetrovih je omenil burjo, ki divja v Ajdovščini, na Razdrtem in na Krasu. Omenil je, da nastaja ob vetrovnem vremenu oblak nad Nanosom, ki ga »domačini imenujejo zastava, kar izhaja od slovanske besede stati.« Med vodami v deželi omenja Reko oziroma Timav, ki izvira na Bistriškem (Trnovo, Hrušica). Pod veliko goro se ta voda spusti v notranjost zemlje, privre nato zopet na dan, se ponovno zgubi v brežno in po 40 italških miljah priteče na dan pri Štivanu ob morju. Timav je redkokdaj čist, vsebuje veliko apnenca in je človeku in živini škodljiv. Žene mlinska kolesa in služi tudi za pranje lanenega platna. Sicer pa na Krasu pijejo, ker je tu malo izvirne vode, vodo iz vodnjakov, deževnico iz kapnic in vodo iz korit. Na skalnatih gorah Krasa rasejo vse vrste posevkov, zelenjave, sočivja, trte in sadno drevje. V šestem poglavju o življenju prebivalstva, o njegovih običajih in navadah Muznik zapiše: »Kraševci uživajo sir, mleko, sočivje, malo zelenjave, kruh, vodo in vino.«

Muznik se je po uradni dolžnosti (deželni prvi zdravnik/protomedik) posvečal tudi zdravljenju živali. Tako je skupaj z okrožnim glavarjem baronom de Basellijem obiskal februarja leta 1780 Hrušico v Brkinih (gospodstvo Švarcenek), da bi ugotavljal vzroke množičnega pogina goveje živine. Kljub uporabi posebnega zvarka pa bolezni, ki je prišla iz »turške Dalmacije«, ni bilo mogoče zatreti. Zapisal je: »Sicer je zlo

samo od sebe prenehalo, potem ko je vse govedo v okuženih krajih poginilo. Zato je izolacija in prepoved združevanja edino sredstvo, da se to zlo zatre.« Kasneje se je druga bolezen pri govedu pojavila v Povirju (tam je zbolelo 12 goved) in drugod, a jo je živina prebolela in ni poginila.

Semeniški profesor Štefan Kociančič, prvi pravi domoznanski pisec o zahodnih predelih slovenskega etničnega ozemlja

Tretji pisec, ki ga predstavljamo, je goriški semeniški profesor Štefan Kociančič (1818–1883), prvi pravi domoznanski pisec o zahodnih predelih slovenskega etničnega ozemlja. Rodil se je v Vipavi. Bogoslovje je končal v Gorici. Zelo zgodaj je začel objavljati v slovenskem tisku tistega časa. Zlasti ga je zanimala krajevna zgodovina pa tudi jezikoslovje in druge zvrsti, ki sodijo v sklop domoznanskih ved.

Na pobudo hrvaškega starinoslovca Ivana Kukuljevića Sakcinskega je za zagrebški *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku* (1854, str. 173–222) napisal članek *Zgodovinske drobtinice na Goriškem nabrane v letu 1853*. Začel ga je z ugotovitvijo: »Kar v novejših časih pod Gorico spada, je bilo v starodavnih časih že obljudeno. Ob morju so Veneti bili naseljeni, v severo-izhodnih krajih so stanovali Noriki in Tauriski, v jugozapadnih pa Karni. Kras je bil del nekdanje Japidie.«

Tudi Kociančič posebej opozarja na Timav in pri Devinu začenja opis meja Krasa, ki se od tod širi na vzhod, na jugu sega do Jadranskega morja, na severu pa do reke Vipave: »Nekdaj je bil celi Kras pokrit z velikim hrastovjem, kjer je mnogo prešičev se redilo, kakor tudi zlahtni konji. Sedaj pa, kakor vsi vedo, je Kras popolnoma gol, poln kamnja. Rimskih napisov se je mnogo najdljo na Krasu«. Pri tem omenja znameniti napis Volčjega Grada, kraju naj bi dal ime.

Kociančič je očitno po nadškofijskem šematizmu** ugotovil, da je vseh Kraševcev 13.572, so pa »sploh ubožni, ker jim pridelki domače zemlje niso dovolj obilni, da bi zamogli celo leto živeti, posebno, ker je Kras, bi djal, strašna kamenita puščava, in ker suša skoraj vsako leto te kraje hudo pritiska, in to malo upanje uniči, ki ga je še kmet imel.« Ker na Krasu ni vode, je pripisal, Jo morajo za jed, pijačo in pranje, voziti od drugod: »Od tod pride, da si gre mnogo Kraševcev in Kraševk po svetu z beračenjem kruha iskat. Kar pa doma pridelajo, je navadno prav dobre sorte, škoda li, da je malo. Težko se najde pšenica, ki bi Kraško v dobroti prekosila; tako tudi ječmen, rež in če kaj družega žita pridelajo, so posebne dobrote. Sejejo pa tudi ajdo in repo, kakor tudi korenje; krompir so tudi sadili radi, preden je gnjiti začel. Sočivja tudi pridelujejo. Tudi Kraško vino ni slabo. Mnogo dobrega Kraškega vina popijejo Teržačani, in ga tudi radi drago plačujejo. Černo (ali prav za prav rudeče) Kraško vino se navadno teran zove.« Na Krasu primanjkuje lesa, najlepši gozdovi so bili že davno posekani. »Kraševci je lepe postave, terden kakor kamnje na katerem je luč sveta ugledal, ima bistro glavo, pa je tudi zvit; živi varčno, kar so ga neugodne okolnosti navadile, v katerih se vedno nahaja; kar ga pa posebno od Lahov loči, je to, da je z dušo in s telesom svojim duhovnim pastirjem udan.«

Potem preide Kociančič na prikazovanje šeg in navad in ugotavlja, da ob koledovanju ni kakih posebnih običajev in nadaljuje: »Kadar gre Krašovic okoli beračit, navadno pred hišami ali kaj pomoli, ali pa kako sveto pesem zapoje. - Kadar imajo merliča v hiši, tulijo in plakajo grozno, posebno pa kadar se ima merlič v trugi zabiti; tu naštevajo brez prenehanja vse lepe lastnosti in kreposti, ki jih je rajnki imel, in se ne dajo vtolažiti. Posebno pa tisti plakajo, ki so ranjkemu, dokler je še živel, kako krivico storili.«

Kraševci so trdi Slovenci. Njihov govor se ne loči veliko od govora drugih Slovencev na Goriškem. Njihov jezik je bolj čist in vsebuje besede, ki so na »Istrijskem navadne« in ki jih drugi Slovenci ne poznajo. Od nekdanje kraške noše ni skoraj nič drugega ostalo kot le »rujava suknena suknja«, ki jo nosijo pozimi in poleti. Izgleda pa, da bodo tudi to oblačilo zamenjali z »novejšami šegami.«

Pri opisu posameznih krajev na Krasu je Kociančič posebej pisal o Devinu in njegovem gradu ter o okolici (Štivan, Timav). Še več vrstic pa je namenil Doberdobu, kjer ga je zanimal predvsem izvor imena kraja. Med kraške kraje je vključil tudi Rihemberk, današnji Branik: »Rihemberčani nočejo biti Kraševci, ampak Vipavci, ker so prav blizu tik Ipavske doline na začetku Krasa vseljeni; mi jih pa vendar Kraševcom prištevamo, ker imajo enake šege in navade, kakor Kraševci, in ker je nekdanja Rihemberška gosposka velik del svojih posestev na Krasu imela.« Omenil je tudi Štanjel z gradom ter bližnji Kobdilj, kjer gospod Fabiani prideluje sloveči pikolit. Da je bil v Komnu, ki je središče tistega Krasa, ki sodi k Gorici,

rojen ljubljanski škof iz 16. stoletja Konrad Glušič. Za Štjak, ki je svojega duhovnika dobil leta 1550, pa je napisal, da leži na meji goriške nadškofije, nad vipavskim Šent Vidom (danes Podnanos).

Nekaj drobnih podatkov o Krasu vsebuje tudi Kociančičev članek *Odgovori na vprašanja društva na jugoslavensko povestnico* (Arhiv za povjestnico jugoslavensku, 3/1854, str. 259–309). V njem je opozoril na kulturni prostor ob reki Timav in na vas Martinščina na Krasu *Arhiv za povjestnico jugoslavensku* - imenuje jo Št. Martin - edini italijansko govoreči kraj na Krasu.

Kras se je tudi kasneje pojavlja v publicističnih in strokovnih objavah Štefana Kociančiča. Med temi je najobsežnejša in najvažnejša zgodovina kaplanije /kuracije Škrbina. Izšla je leta 1886 v latinščini v glasilu goriške nadškofije (*Folium periodicum*) že po Kociančičevi smrti. Leta 1975 je ta krajevnozgodovinski pregled izšel v slovenskem prevodu v publikaciji Goriškega muzeja *Škrbina na Krasu* (četrti zvezek zbirke *Berila*).

Revija Kras je dosegla trdno zasidranost v prostoru, v katerem nastaja in kateremu je namenjena...

Prispevek o Krasu v delih treh domoznanskih piscev sem na pobudo spoštovanih ustvarjalcev revije Kras namenil za objavo v njeni stoti številki. Namesto osebne ga pogleda na vsebino stotih števil v javnosti najbolj odmevne slovenske krajevne/krajske revije, kar bi po pravici sodilo v slavnostno izdajo, je ta »zgodovinska drobtinica« (Š. Kociančič) komajda primeren odgovor na vljudno povabilo.

Ob pogledu na nekaj tisočev strani, ki jih v reviji bogatijo članki o Krasu, o »ohranjevanju njegove kulturne in naravne dediščine, o zgodovini, kulturi, gospodarstvu in dejavnostih ljudi tega prostora«, je mogoče zapisati sodbo, ki lahko le z odličnimi besedami spremlja pomemben mejnik v njenem življenju. Revija Kras je z vztrajnostjo in v ne vselej obetavnih časih, v pomislekih in ne vselej razumevajočem okolju, presegla pričakovanja in - kar je najpomembnejše - dosegla je trdno zasidranost v prostoru, v katerem nastaja in kateremu je namenjena.

Revija Kras, ki je sicer vsebinsko in zemljepisno opredeljena, je danes edino redno izhajajoča periodična publikacija take vrste, ki izhaja na matičnem Primorskem.

Opomba

* novicitat - poskusna doba za samostanke novince (Veliki slovar tujk, Cankarjeva založba, 2002)

** šematizem - letopis (s podatki o državnih organih); seznam, imenik uradnih oseb po stopnjah (učiteljski, častniški) (Veliki slovar tujk, Cankarjeva založba, 2002)

Škrateljnova domačija v Divači

IZ RUŠEVIN DO STALNE ZBIRKE SLOVENSКИH FILMSKIH IGRALCEV

Matjaž Bolčina

Stanje pred prenovu in ob skorajšnjem dokončanju kompleksa

Med jutranjimi meglicami se v dolini Vremščice ob prvem odpiranju krajine na robu manjše vzpetine nahaja vas. Vremski Britof je naselje v občini Divača. Poleg krajinskih vedut in kraja redke odmaknjenosti je v naselju petdeset ljudi.

S cestne strani se zdi, da vasi ni, da sta od nje ostala le še kamnit zid in domačija na robu najlepšega pogleda doline. Vas se podreja terenu, odmaknjena od ceste, mimoidočega v prvem hipu nagovarja le z mogočnostjo domačije in z zidom nasproti nje. Naključni gost kraja se bo morebiti čudil visokemu kamnitemu zidu, ki se vzpenja ob vstopu v vas in tvori njen vogal, čudenje pa se lahko le stopnjuje v dejstvu, da v vasi maloštevilnega prebivalstva proti sodobnim tokovom še vedno kljubujeta pošta in trgovina. Obe vsebini sta umeščeni za zid, ki je ostanek nekdanje domačije s pripadajočimi servisnimi objekti. Z ohranjanjem vtisa, materialnih in nematerialnih časovnih plasti, ki so legle na zid, vas ohranja ne le spomin na nekdanjo domačijo, temveč tudi svojo podobo.

V nekaj kilometrov oddaljeni Divači že poldrugo leto v Škrateljnovi domačiji nastaja Stalna zbirka slovenskih filmskih igralcev. Ker je iz besed avtorja teh vrstic bilo v reviji Kras že trikrat predstavljeno nastajanje novega slovenskega filmskega centra, pričujoče besedilo poskuša zavzeti širši prostorski in pomenski kontekst, ki ga, če se le nekoliko omejimo, z eno besedo lahko imenujemo Kras.

Škrateljnova domačija danes predstavlja središčno točko dveh jeder Divače. Prvotno jedro, ki se ga odčita s

pomočjo starih katastrov, se je s strnjenimi vrstami obuličnih hiš nizalo ob glavni prometnici skozi naselje, s cerkvijo, ki je kot samostojna enota, nepriključena nizu objektov, stala v jedru. Z branjem starih katastrov je nadalje mogoče ugotoviti, da je bila Škrateljnova domačija zgrajena na robu naselja kot domačija, katere glavno lice se odpira na cesto in nanjo prispeva reprezentativno fasado, za glavnim objektom pa se nizajo servisni objekti kompleksa in odprte zelene površine. S širjenjem naselja proti železniški postaji in razpršeno gradnjo enostanovanjskih hiš, ki količinsko močno presegajo staro tkivo, z opuščanjem pomena starega jedra, je Divača dobila novo nastajajoči center in obrobna satelitska naselja hiš. Sodobnejša zidava z razdrobljeno gradnjo in z manjkajočo vezno strukturo še ni bila sposobna uveljaviti lastne hierarhičnosti, njeno osredotočanje zunaj starega jedra pa je slednjega odrinilo na rob nekdanjega pomena.

Škrateljnova domačija je nema priča prvotnega gradbenega razvoja Divače ob glavni prometnici, s hierarhijo prostorov, podrejenih celostni zasnovi naselja. Enkratnost domačije ni samo v nizanju objektov in veznih suhozidov, ki prepletajo objekte v celoto (notranja zasnova kompleksa), slednjo pa z okoliško krajino, temveč v odslikavanju skupnega vaškega »urbanizma« v delu stavbe, ki mu pripada. Škrateljnova domačija, kot nekdanj domačija v Vremškem Britofu prispeva svojo glavno fasado, kamnite portone in suhozidovje ulični fasadi naselja.

Dvorišče domačije s fasado muzeja

Obnovljena fasada

Nenaključnosti starega prostorskega urejanja z nizanjem stavbnih mas, suhozidov ob cesti, z zamikanjem vzporednih stavbnih nizov, ki ulice razširjajo v trge, je uspelo krojiti prostor, ki ga sodobnik odčitava z merili, ki si jih je postavil kot koherentno ali medsebojno povezano celoto.

Vrednost končane prenove Škrateljnovе domačije, ob prepuščanju ocene nastalega tistim, ki si jo jemljejo - kritikom in javnosti, lahko za avtorje projekta temelji na uspešnosti projekta v širšem kontekstu prenov kraškega grajenega tkiva, z željo po ujemanju neizrekljivega med sanirane stare zidove.

Zadnja, 100. številka revije Kras se je dotaknila tematike zidave na Krasu; nadaljevanje ključne teme za razvoj, predvsem pa ohranitev Krasa kot vrednote, je smiselna tudi v okviru vrednotenja vsebinsko izjemne kulturne pridobitve Divače.

Kras ni vsakršna pokrajina in njegova naselja niso vsakršna naselja. Ohraniti Kras, pomeni ohraniti noto prostora, ki jo začutimo že z omembo imena pokrajine. Na opisu dveh primerov domačij se odpira širina te note in če smo omejeni le na prostor, nam slednji pričata o bogastvu ambien-tov nekdanj družbenega in družabnega življenja in odgovornosti arhitekture do ohranjanja krhke grajene celote.

Odgovornost je preseganje udobja, zakletosti in kletke sodobnika, ki s svojimi bivanjskimi željami največkrat nasprotujejo kraškemu grajenemu okolju. Dihotomija ali dvojnost med sodobnim življenjem in prostorsko kakovostjo obstoječe arhitekture vodi v gradnjo satelitskih naselij na obronkih obstoječih naselij, iz katerih bo možno opazovati nadaljne propadanje starih naselij. Zdi se, da poleg funkcionalnih meril, ki so v veliki meri rešljiva, ostaja glavno vprašanje o bivanju v strnjenih kraških naseljih zagotavljanje individualnosti.

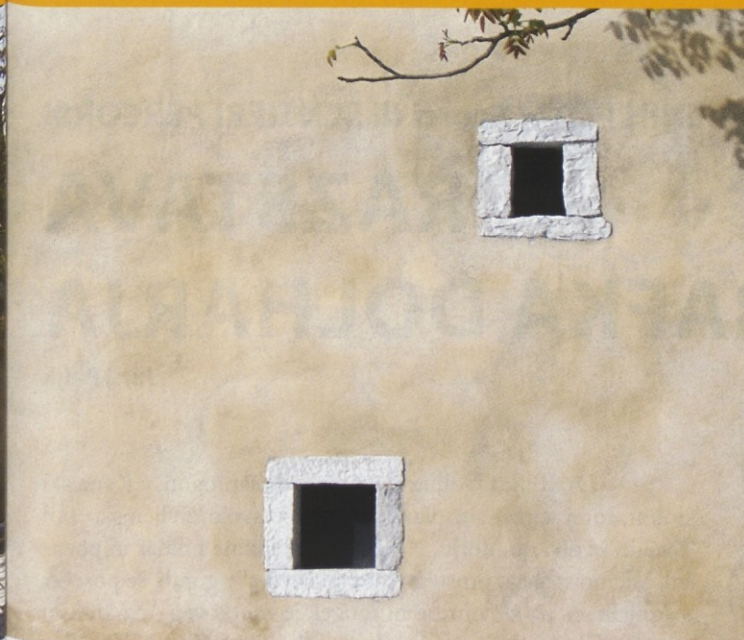
Pošta in trgovina v Vremskem Britofu so delo skupine Kras, iz katere je nujno izpostaviti Vojteha Ravnikarja, ki je tesno povezan z glavnima témama tega zapisa - s Krasom in s prenovo Škrateljnovе domačije.

Pogled prek suhozida na dvorišče

Odkriti kadri

Detajli na fasadi

Izdelava kamnitega tlaka na dvorišču

Delo profesorja Vojteha Ravnikarja je neločljivo s Krasom, kjer je vzpostavil nastavke za svojo arhitekturno misel, z močnimi konceptualnimi zasnovami in arhitekturo, ki vsebuje sledi nefizičnega konteksta in ki ga z določeno mero previdnosti lahko imenujemo tradicija. Prav prisotnost že omenjene neizrekljivosti v arhitekturi, ki kliče po univerzalnosti, a vendar to ne more biti, nadaljuje značaj preteklega v sedanost.

Gesta Vojteha Ravnikarja v Vremskem Britofu fasado ohranja z obodom domačije, ki se spremeni v kamniti zid, za katerim je omogočena svoboda funkcionalne in oblikovne intervencije, saj je stik objekta z vasjo dosežen že z ohranitvijo fragmenta preteklosti. Ker vsaka sodobna intervencija terja več kot ohranjanje, se oblikovanje prostora obrne navznoter, v prostor dvorišča, ki postane povezovalac intervencije z vašskimi obodnimi ambienty, vključno z zasnovano, a žal (še) ne izvedeno povezavo s trgov pred cerkvijo. Branje konteksta se znova zariše v dvojnosti – v predmetni ohranitvi zidu in dopolnitvi posameznih vaških ambientov v prepleteno celoto.

Z ohranjanjem spomina in vtisa vasi s starim zidom, kot so ga poznale pretekle generacije, in hkratno omogočanje nalaganja novih občutenj sodobniku, arhitektura, ki ne zmore neposrednosti, lahko nagovarja s prostorskimi situacijami, v katerih se uporabnik prepozna. Slednje velja, če verjamemo, da mora ustvarjen prostor omogočati razvoj misli in ustvarjalnosti posamezniku, da v njem lahko razvija sposobnost in išče pretekle situacije v gradnji svoje bodočnosti.

Poudarek objekta v Vremskem Britofu se zdi nujen zaradi prikaza možnosti sodobnih intervencij pravega merila v kraškem kontekstu. S prenovo propadajoče kulturne dediščine Škratelnove domačije v izjemen kulturni center se v presekah nizajo misli, omenjene v zgornjih vrsticah.

Prenova grajene dediščine vedno narekuje omejitve sodobnim intervencijam. Umestitev tehnično in prostorsko zahtevnih vsebin muzeja in večnamenske dvorane v jasno zasnovo, kjer je jasnost odvisna predvsem od uspešnega odnosa med starim in novim, terja v prvi vrsti opredelitev do že obstoječega, v katerega posegamo. V uvodu opisane prostorske

značilnosti domačije so ohranjeni nastavki, ki kompleks še vedno vpenjajo v okolico, hkrati pa nosijo vse elemente novega. S prenovo treh objektov in kamnitih zidov kot njihovega veznega člena ohranjamo in poudarjamo zunanje prostorske ambiente, hierarhično sledeče si od javne fasade na ulico, prek notranjega dvorišča v intimnejši prostor letnega kina in krajine. Posegi znotraj objektov se omejujejo na dodajanje manjkajočega prostora za zastavljene programske vsebine v obstoječe grajene danosti.

Z dokončanjem arhitekturnih posegov dajemo prostor vsebini, ki naj prenovo osmisli in ji daje vsaj kanček neposrednosti filma, ki ga bodo objekti kmalu gostili skozi delo in življenje slovenskih filmskih igralcev.

Objekti bodo torej gostili najvidnejše slovenske igralce. Zasluge moramo zapisati v zgodbi izjemnih posameznikov, ki so ustvarjali, navduševali, sprejeli in postavili temelje ideji in uresničitvi Stalne zbirke slovenskih filmskih igralcev v Škratelnovi domačiji v Divači. Naj izpostavim Silvana Furlana, dolgoletnega direktorja Slovenske kinoteke, ki je prvi želel poklon poleg Iti Rini tudi slovenskim filmskim igralcem. Začetek uresničitve ne bi bila možna brez podpore Rajka Woytkovskyga, tedanjega župana občine Divača, in profesorja Vojteha Ravnikarja, ki mu avtorji prenove dolgujemo še posebno zahvalo.

Za uresničenje in dokončanje projekta gredo zasluge Občini Divača, njenemu vodstvu in kadru, ki je pri projektu aktivno in konstruktivno sodeloval, vsem sodelavcem Slovenske kinoteke, ki so sodelovali ob začetku projekta in njegovem skorajšnjem dokončanju.

Za nastanek Stalne zbirke slovenskih filmskih igralcev so zaslužni vsi, ki so jo bili sposobni misliti v kraškem okolju z omejitvami obstoječih objektov kulturne dediščine, ki so jo s prepričanjem in zanosom posredovali in navduševali ostale.

Podobe S PREHOJENIH POTI / Scorci di SENTIERI PERCORSI

RAZSTAVA DR. RAFKA DOLHARJA

Jurij Paljk

Razstava fotografij dr. Rafka Dolharja, zdravnika, politika, pisatelja, predvsem pa planinskega navdušenca in vsestranskega javnega ter kulturnega delavca ponuja še en, lep in nevsakdnji vpogled v njegovo bogato umetniško delo. Nevsakdanje je predvsem dejstvo, da dr. Dolhar v svojem življenju ni velikokrat razstavljал svojih fotografij, v tako zaokroženi celoti, kot je pričujoča razstava v Kraški hiši, pa pri nas še ne.

Vodja razstavnih dejavnosti v naši prelepi Kraški hiši Martina Repinc in Andrej Furlan sta za pričujočo razstavo v Kraški hiši naredila selekcijo fotografij dr. Rafka Dolharja. Razstavo sta razdelila na dva zaokrožena dela.

Prvi sklop je sestavljen iz originalnih fotografij iz šestdesetih let. "To so odlične črno bele slike; prevladujejo svetlobni učinki, silhuete, oblike. gorska tematika, siva polja sten, neba in narave nasploh ustvarjajo res kompozicijsko skladne in harmonične fotografije! Tisk je enkraten. Samo stari mojstri so bili tega zmožni!" je navdušeno dejal o fotografijah dr. Rafka Dolharja pri izbiranju Andrej Furlan, tudi sam odličen fotograf.

Drugi del fotografske razstave pa je sestavljen iz podobnih skenov starih fotografskih negativov 6x6 cm, s katero je predstavljen Kras. Kompozicijsko spacialovsko sestavljene slike, igra tekstur, likov; dejansko so to fotografije, ki smo jih, vsaj nekatere, ljubitelji književnega dela dr. Rafka Dolharja, že videli v njegovih knjigah o Krasu, ki jih je avtor vedno opremil s svojimi lepimi fotografijami, posnetih, kot rad sam pove, med svojimi številnimi sprehodi.

Gledalcu se na fotografski razstavi dr. Rafka Dolharja kar sama od sebe ponuja primerjava avtorjevih fotografij z njegovimi imenitnimi gornškimi in tudi vsemi tistimi književnimi zapisi, ki so mu jih navdihnili narava kot taka, še posebej pa naš čudovit, krasen Kras ter seveda njegove ljube planine.

Dr. Rafko Dolhar je rojen pod planinami, v Kanalski dolini, torej zares "sin planin", ki pa je svojo življenjsko pot živel in še živi ob morju, v Trstu, a na planine nikdar ni pozbil. Večino svojega prostega časa je preživel v gorah, še posebej v Julijcih, če pa že v hribe ni mogel, je moral ven, "na zrak in na plan!" In zato njegovi dolgi sprehodi po Krasu. Včasih v družbi, dostikrat pa sam. S fotografskim aparatom je dolga leta beležil svoje vtise v naravi in v gorah, na gmajni na Krasu. In potem doma za pisalnim strojem in danes za računalnikom.

Mirno lahko zapišemo, da gre pri fotografski razstavi dr. Rafka Dolharja za avtorske fotografije, saj dr. Rafko Dolhar nikdar nikogar ni poskušal prepričati, da gre za umetniško fotografijo, kot tudi za svoje imenitne gornške spise ni nikdar trdil, da so vrhunska književnost, pa čeprav bo še tako pozoren literarni kritik ob branju njegovih gornških črtic in novel moral priznati, da v našem prostoru ni ravno veliko pisateljev, ki bi znali tako lepo, mojstrsko prepričljivo, nevsiljivo in predvsem pa doživeto, neposredno pisati o lepotah gorâ in svoji umeščenosti vanje, o svojem vračanju mednje, kot je pisal dr. Rafko Dolhar. Tisti, ki smo brali in cenimo njegove gornške črtice in novele, smo že v knjigah cenili tudi avtorjeve fotografije. Predvsem zato, ker se avtor umakne v ozadje, seveda premišljeno slika, a nikdar ni izumetničen, nikdar ne zapade v kičavost in ne v pretirano iskanje svetlobnih in drugih učinkov; tudi takrat ne, ko slika kraški ruj!, Kras v jeseni. Trezno stoji za fotoaparatom, umirjeno gleda in občuduje naravo, odsotnost človeka na njegovih fotografskih posnetkih pa še kako govori o avtorjevemu odnosu do samega sebe in bližnjega, o iskanju soskladja z naravo pa pove več ta zavestno poiskana odsotnost kot vse drugo.

In naj vas ne čudi, če dr. Rafko Dolhar ni naredil preskoka iz klasične fotografije na digitalno fotografijo, kot vam je že ob pogledu na razstavljene fotografije takoj jasno, da se avtorju nikdar ni mudilo: vzel si je čas; niti ni posnel veliko fotografij iste vedute, iste panorame. Ko ne gre za količino, ampak za kakovost!

Ne, dr. Rafko Dolhar ne more prisegati na "fotografije, ki jih ni", kot sem nekoč zapisal sam o digitalnih fotografijah in je bil prav pozorni bralec dr. Rafko Dolhar prvi, ki me je poklical in mi zaupal, da lepšega izraza za digitalne fotografije, ki zvečine ostanejo samo v računalnikih, še ni slišal!

Kot da bi nam dr. Rafko Dolhar hotel s to razstavo reči, da se je včasih treba ustaviti, da je treba ustaviti sebe in čas, da se lahko zaveš, kako čas mineva, a lepota gora in Krasa ostaja.

Črtica iz zbirke Kraška simfonija

OSMICA V ZAGRADCU

Rafko Dolhar

Vreme je bilo kot nalašč za izlet na Kras. Bil sem prost, pa sem peljal otroka na ogled najbližjega ohranjenega gradišča, v Repnič. Ko sem se vozil skozi vas, sem videl na griču za vasjo dobro ohranjen zid, ki obdaja grič od vseh strani. Vsekakor je gradišče dobro ohranjeno, oziroma verodostojno obnovljeno. Z otrokoma smo zlezli po obzidju do vrha »Gradca«, da se tako imenuje, mi je povedala domača ženica. Obenem pa me je opozorila, da je v Zagradcu dobra osmica pri Miliču.

Z vrha Gradca je lep razgled po zahodnem Krasu od Križa do Štivana. Sonce se je počasi nagibalo proti Barbani. Z Erikom sva se peš odpravila proti Zagradcu. Zaprášena cesta povezuje zgoniško in repentabsko občino; po njej sva prišla do križišča za Zagradec. Tu stoji starodavno znamenje – pil, ob njem pa viseča fraska – znamenje za danes.

Zadnji žarki so se upirali v bele zidove kmeških hiš na Krasu. Pravzaprav je to zaselek, sestavljen iz treh prijetnih, druga ob drugo naslonjenih domačij, ki so svojevrstna in prikupno zaokrožena enota. Skozi obsežno lopo, pod katero je spravljeno sodobno kmečko orodje, od traktorja do kosilnice in freze, prideš na dvorišče, borjač, v katerega kotu se vrata odpirajo v prostoren hram. Tu točijo kraško črnino in na žerjavici pečejo klobase. Prostor je ravno toliko temačen in zakajen, da ti prežene občutek vlage in praznine. Na ognjišču prijetno prasketa žerjavica, saj jo zaliva maščoba klobas, ki se pražijo na železni rešetki.

Sedemo v kot, da se lahko bolje razgledujemo po prostoru. Gostje, po večini skupine moških, začudeno gledajo na našo družino. Morda se čudijo temu, da oče privede ženo in dva majhna otroka v osmico.

Morda je prav, da spoznata to našo starodavno tradicijo, saj mislim, da ni pretveza za alkoholizem, temveč prijetna družbena ustanova. Obema se zasveti oko, ko jima dovolim, da po malem srkneta trpko črnino. Ne maram ju navajati k pitju, saj doma nikoli ne pokušata, a k taki družbi spada tudi nekaj požirkov terana. Medtem se je popolnoma stemnilo. Žena se odpravi domov z avtom, jaz pa si želim – ne, kot bi morda kdo mislil, skaditi glavo od terana. Želim se sprehoditi v zgodnjepomladansko noč.

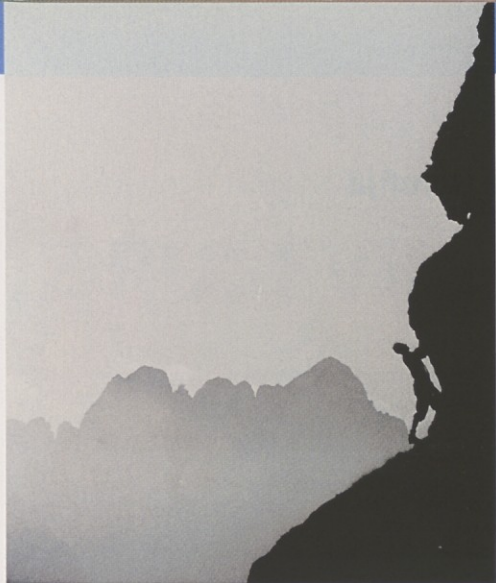
Po zakajenem prostoru se pač prileže hladen večerni zrak. Kar hitro moram stopiti, da me ne zebe. Pod menoj migljajo drobne lučke kraških vasi od Opčin do Križa. Na temnem nebu pa se svetle zvezde združujejo v čudovit objem kraške noči.

Skozi drobna in raznolika okna repenskih hiš na dvorišča lije prijetna, topla svetloba. To zemljo in te ljudi čutim za svoje. Poznam njihove probleme in jim poskušam po svojih močeh iskati rešitve.

Prav bi bilo, da se tudi meščani seznaniijo s problemi Kraševcev v osmici in na polju, v obrtniški delavnici in na povratku iz mestne tovarne. Saj sestavljamo vsi eno skupnost, le da se mnogo preveč ljudi danes zanima izključno za svoje probleme.

Onkraj Repna me zopet objame prijetna tema pod zvezdnim nebom in le prehitro sem pri prvih openskih hišah. Skozi ozke ulice sem kmalu pri Obelisku. Tu je pred mojimi očmi nova stvarnost. Morje luči tržaškega mesta s svojimi in našimi problemi. Nocoj me čaka še seja občinskega sveta. Še nekaj korakov navzdol in sem doma, na Trsteniku. Večerje ne potrebujem; odpravim se kar na sejo.

»Na zdravje,« bi bil skoraj začel svoj poseg. Pa sem se vendar še pravočasno preselil iz kraške osmice v sejno dvorano tržaškega občinskega sveta in začel. »Spoštovani gospod župan, dragi kolegi, Predmet nocojšnje diskusije – itd., itd.!!«

**Razstava oljnih pejzažov prekmurskega slikarja Igorja Banfija
v Galeriji Banke Koper**

PEJSAŽI SO PREPLAVLJENI S POSEBNO MEHKOBO IN Z LIRIČNO OBČUTENO OTOŽNOSTJO

Nives Marvin

Obalne galerije Piran v sodelovanju z Banko Koper v njihovi Galeriji (na Pristaniški 14 v Kopru) prvič javnosti predstavljamo najnovejše slike uveljavljenega slovenskega slikarja srednje generacije Igorja Banfija, ki bodo na ogled do oktobra 2010.

Predstavljeni pejzaži Igorja Banfija, Prekmurca z domovanjem v Brezovici pri Ljubljani in diplomanta ljubljanske Akademije za likovno umetnost in oblikovanje, na avtorsko diskreten način odzvanjajo temeljne eksistencialne in globalne bivanjske zakonitosti, oplemenitene še z intimno in poglobljeno simbolno sporočilnostjo. Slike so kot individualni odgovori na izzive vsakodnevnih dogajanj in doživljanj, ki jih upodablja v klasični slikarski tehniki in v izrazito sublimno občutenih interpretacijah. Njegovi pejzaži so kot posebni imaginarni svetovi, preplavljeni s posebno toplo svetlobo, in kljub učinku pastoznosti oljnatih barv površine platen preveva neka specifična presojsnost in atmosfera, ki dopušča reminiscence še na skrivnostnost transcedentalnega.

V svoji biti so motivi Banfijevih upodobitev seveda konkretni: to je narava oziroma izsek iz pokrajine, ki pa ga slikar iz vidnega in doživljenega skozi zapleten ustvarjalni ritual očisti zanj nepomembnih mimetičnih prvin, kar posledično sproži subjektivni minimalistični slikarski zapis. Ta pa je s svojo večpomensko izraznostjo – ne glede na velikost platna – sugestivna s svojim posebnim koloritom, z intimno občuteno atmosfero ter seveda s formalno oblikotvorno strukturo podobe. Banfijeve slike ostajajo kot svojske in intimne slikarske ode ne le konkretnemu ambientu, ampak v vsemu prabitnemu, naravi, življenju.

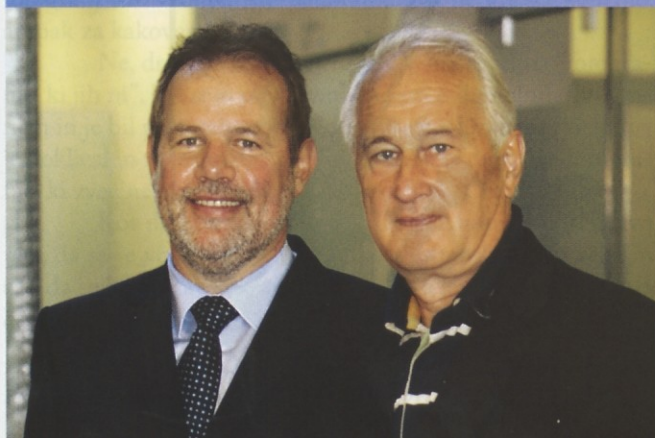
Razstavljene Banfijeve slike v Galeriji Banke Koper so v tehniki oljnatih barv na platnih velikih formatov nastale v lanskem in letošnjem letu. Pejzaži, večini izvor lahko najdemo v avtorjevi rodni pokrajini Prekmurja, so preplavljeni s posebno mehko in z lirično občuteno otožnostjo. Zazdi se nam, da je ta skrajno vzhodni prostor Slovenije v vseh svojih materialnih in duhovnih danostih, ki jih seveda Banfi od otroštva nosi v sebi in kamor se pogosto vrača, njegov zavestni in podzavedni agens likovnega izpovedovanja. Kot da bi se v tišini svojega ljubljanskega ateljeja zavestno in nezavedno spominjal preteklih časov mladosti ter ju sedaj – kot senzibilni ustvarjalec z izkušnjami in znanji – vedno znova podoživljal

Slikar Igor Banfi in likovna kritičarka Nives Marvin.

Vsake otvoritve razstave se udeležijo tudi predstavniki Banke Koper. Zgoraj predsednik uprave Enzo Salvai, spodaj član uprave banke Koper Aleksander Lozej (levo) in prvi nadzornik te banke Vojko Čok.

Igor Banfi

Rojen leta 1973 v Murski Soboti. Leta 1997 je diplomiral iz slikarstva na Ljubljanski Akademiji za likovno umetnost pri prof. Andreju Jemcu, kjer je leta 2000 končal še podiplomski študij pri prof. Lojzetu Logarju. Od prve osebne razstave leta 1994 je imel 27 samostojnih razstav in je sodeloval na številnih skupinskih razstavah v Sloveniji, na Hrvaškem, v Italiji, Franciji, Makedoniji, na Madžarskem, v Turčiji, na Slovaškem ter prejel več nagrad, tudi Veliko odkupno nagrado na Ex-temporu Piran 2008. Je član Društva likovnih umetnikov Prekmurja in Prlekije in ZDSLU. Živi in dela v Brezovici in Ljubljani ter Murski Soboti.

in se vedno znova miselno in emocionalno vračal v rojstno pokrajino. Spokojnost, mir in tišina upodobljenega asociira na lirično in idilično pravljico pokrajino. Ta daje občutje posebnega poduhovljenega pridiha elementarnosti in arhaičnosti konkretnega ambienta pa tudi kozmosa. Gledalcu dopušča popotovanja v drugačen, kar idealen svet za meditativno ali celo kontemplativno pomiritev in podoživljanje, hkrati pa tudi v zavestna samoizpraševanja o tistih dimenzijah bivanjskosti, ki so večne in neuničljive: neprestano propadajo, se rojevajo in obnavljajo ter živijo v vsej svoji popolnosti. In ta arhetipsko občutena popolnost Banfijevih pokrajin je ambivalentna in kompatibilna naravnim in duhovnim danostim Prekmurja, prav tako pa tudi njegovega globoko intimnega podoživljanja izvornega v naravi in v človeku, njegovega razumevanja preteklosti in doživetja sedanjega globaliziranega in tehniciziranega sveta ter lastne vizije prihodnosti. Polje platna torej postane prostor skrajno reducirane in z nepomembnimi prvinami izčiščene intimne likovne interpretacije: je sublimat avtorjevega najglobljega doživljanja, kar na dvodimenzionalni površini na novo opredmeti z izbranim koloritom.

Banfijeve barve in njihova lucidna presvetlitev so neprimerljive s sočasnimi poetikami: z njimi ustvarja prav posebno vzdušje naravne toplote in topline, ki pronicata skozi vnaprej domišljene nanose barvnih vrednosti, njihovih plastenj in medsebojnih korelacij. Drugod so diskretno nakazane iluzije neskončnih prostranstev: so kot reminiscence prekmurskih ravnin, polj ali horizontov, kjer se zabrisujejo meje med konkretnim zemeljskim in zračno kozmičnim. Le tu in tam to posebno kontemplativno atmosfero »zmoti« figura drevesa, vedno le enega, včasih pa silhueta človeka kot osamelega potohodca, oba pa sta upodobljena z izjemno gracilnostjo avtorjevih potez s čopičem. S svojo arhetipsko formo, ki še pomembno vsebinsko nadgradi že obstoječi sublimirano doživljajski svet in s postavitvijo v - s prefinjenimi barvnimi tonaliteta in s svetlobnim presevanjem opredeljen prostor - postane gledalcu s svojo mistično, metaforično in simbolno vrednostjo tudi dodaten motiv, da se zaustavi in se angažira v različna miselna, interpretativno asociativna in čustvena stanja.

POSVEČENI VRT, 2010, OLJE NA PLATNU, 80X120 cm.

DREVO - ZIMSKA POKRAJINA, 2009, olje na platnu, 150x200 cm.

**Obudili smo spomin na zgodovinske dogodke,
ki so oblikovali zadnji dve stoletji dogajanja v Postojnski jami**

TU JE NOV SVET - TU JE PARADIŽ!

Sabina Paternost

Ko so se aprila 1818 pripravljali na obisk cesarja Franca I., so želeli vhodni del Postojnske jame še prav posebno slovesno opremiti in razsvetliti. Eden izmed domačinov, Luka Čeč, je pri tem 14. aprila preplezal steno v do tedaj neznani rov. Ko se je vrnil, je zaklical prijateljem: »Tu je nov svet, tu je paradiž!« Takratni jamski svetilničar je leta 1818 odkril do tedaj neznane notranje dele

Postojnske jame do Kalvarije in s tem dejanjem je bila odprta pot v notranjost postojnskega podzemlja, simbolično pa tudi razvoju postojnskega turizma. Odkritje domačina Luke Čeča, ki mu je botrovalo srečno naključje, je pomenilo ne samo prvi korak v »novi svet«. To je bilo tudi začetek jamoslovja in pomeni vzpon jamskega turizma na slovenskem krasu.

14. april 2010 - spomin na velike dogodke

Spominu na zgodovinske dogodke, ki so oblikovali zadnji dve stoletji dogajanja v Postojnski jami in predstavitvi novih pridobitev, je bila namenjena prireditev, ki se je v Kongresni, nekdanji Plesni dvorani Postojnske jame, odvijala v večernih urah 14. aprila 2010. V prijetno toplem in sončnem popoldnevu smo vabljeni obiskovalci v družbi Folklorne skupine Vipava pričakali na platoju pred Postojnsko jamo in jih pospremili na krajši ogled, med katerim smo jim želeli pokazati predvsem nove pridobitve, ki so zaznamovale naložbe letošnjega leta in dopolnile ponudbo oziroma dvignile kakovost storitve ogledov Postojnske jame. Po pozdravu in dobrodošlici direktorja Turizma KRAS Matjaža Berčona je imel pod Veliko goro slavnostni nagovor magister Zoran Kus, sekretar na Ministrstvu za okolje in prostor, ki je ob tem poudaril, kako pomembno je, da se zavedamo lepote izjemne biotske raznovrstnosti našega podzemnega sveta in tudi širšega pomena podzemnih jam. Magister Kus je ob obletnici odkritja notranjih delov Postojnske jame čestital tudi njemu upravljavcu, družbi Turizem KRAS, ki na podlagi izkušenj predhodnikov in z znanjem zaposlenih upravlja z jamo ter tako nadaljuje delo svojih predhodnikov, ki so bili dovolj pogumni, da so odprli jamo v svet ter jo tehnično opremiti, pa vendar znali tudi ohraniti naravno danost.

Akvarij v Koncertni dvorani

V nadaljevanju je direktor Matjaž Berčon goste povabil v Koncertno dvorano na ogled novega akvarija za človeške ribice. Ta je narejen v skladu z vsemi naravovarstvenimi pogoji, ki jih predpisuje zakonodaja, ter tako nudi primerno okolje za živalice, ki so ena najbolj razpoznavnih značilnosti Postojnske jame in ki si jih obiskovalci zelo radi ogledajo. Za akvarij so bili uporabljeni materiali, ki so primerni za posebne

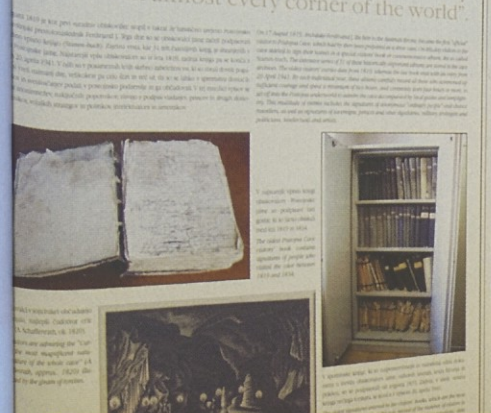

Gostitelji smo goste na platoju pred Postojnsko jamo pričakali ob nastopu Folklorne skupine Vipava.

Potomca Luke Čeča Liana in Julio Baccarini sta skupaj s postojnskim županom Jernejem Verbičem odprla razstavo o visokih obiskovalcih Postojnske jame.

"Ljudje skoraj iz vseh krajev sveta"
e podpisujejo v spominske knjige
The visitors' books have been signed by
people from almost every corner of the world".

Zlata knjiga za najbolj imenitne goste
The Golden book for the most eminent guests

Obisk Postojnske jame je postal
stvar ugleda
A Visit to Postojna Cave became
a matter of prestige

Št. ...

Pod ...

Razstava visokih obiskovalcev »V Zlati knjigi zapisani...« avtoric Alenke Čuk in Sabine Paternost pomeni kratek pregled obiskov visokih gostov Postojnske jame, med katerimi ni manjkalo tako pomembnih osebnosti, kot so kralji, cesarji, prestolonasledniki ter predsedniki držav in vlad.

Nov lestenec v Kongresni (nekdanj imenovani Plesni) dvorani Postojnske jame, narejen v steklarski delavnici Cesare Toso na otoku Murano, točno po originalu.

klimatske pogoje v jami, hkrati pa so upošteevane tudi sodobne smernice v oblikovanju. Uradna otvoritev akvarija je bila februarja 2010 ob kulturnem prazniku, več o njegovem namenu in smislu pa je za prejšnjo, 99.-100. številko revije Kras napisala kolegica Ksenija Dvorščak.

Novi lestenci v Plesni dvorani

Druga pomembna naložba v kakovost obiska Postojnske jame je bila zamenjava več kot 70 let starih lestenec v Kongresni dvorani. Originalni lesteneci so bili v takrat imenovani Plesni dvorani postavljeni med obema vojnoma, v času italijanske uprave, in so bili izdelani v steklarski delavnici v Muranu. Zaradi posebnih pogojev v jami, ki jih ustvarjajo nizka temperatura, visoka vlažnost zraka in še tresljaji jamske železnice, ki poteka skozi Plesno dvorano, so postali v vseh teh desetletjih tako dotrajani, da jih ni bilo več mogoče obnavljati. V podjetju Turizem KRAS je dozorela odločitev o zamenjavi z novimi, ki so kopije originalov in prav tako narejeni v eni izmed steklarskih delavnic na otoku Murano. Okolje Kongresne, nekdanj imenovane Plesne dvorane, pa je samo po sebi narekovalo osrednji prostor slavnostne prireditve, na kateri smo povabljenim gostom predstavili pomembni pridobitvi, za nekaj trenutkov pa smo se skupaj z njimi prepustili prehodu skozi zgodovinske prelomnice, pomembne za razvoj turizma v Postojnski jami, ki so jih spremljali nastopi vrhunskih slovenskih plesnih parov in glasbenikov.

Nov akvarij za človeške ribice v Kongresni dvorani

Luka Čeč je ponovno simbolično prižgal luč v Kongresni dvorani Postojnske jame.

Luka Čeč

Luči je v Kongresni dvorani še enkrat simbolično prižgal Luka Čeč. Na prizorišče se je pripeljal na vozičku, ki so ga ročno potiskali jamski svetilničarji in ki je pomenil predhodnico železniškemu prevozu po Postojnski jami, kakršnega poznamo danes. Po prijaznem nagovoru povezovalca prireditve Janeza Dolinarja je s svojim nastopom očarala Manca Izmajlova, ki je zapela ob spremljavi svojega moža Benjamina. V nadaljevanju pa so nastopajoče, ki so enkratno dopolnili sprehod po skoraj dvestoletni zgodovini turističnega razvoja Postojnske jame, z živo glasbo spremljali še Blaž Jurjevčič, Miha Debevec, Tomaž Rožanec, Tomaž Nedoh in Marko Čepak.

Vsa prireditve je bila zasnovana na pomembnih prelomnicah in značilnih obdobjih, ki so izrisali zgodovino sodobnega turizma, ob vsaki predstavitvi obdobja so jamo »ponovno obiskale« najbolj znane osebnosti svojega obdobja, ki so jih oživel zaposleni v podjetju Turizem KRAS.

Začetek organiziranega turizma 17. avgust 1819

Prvi je med opisom obiska, ki je pomenil obisk prvega uradnega obiskovalca Postojnske jame moderne dobe, prišel na prizorišče takrat še prestolonaslednik in pozneje cesar Ferdinand I. ter s seboj pripeljal svojo spremljevalko Marijo Ano, dobrotnico – po kateri so pozneje del Postojnske jame (danes Briljantov rov) tudi poimenovali. S tem obiskom so se v letu 1819 vrata postojnskem turizmu na široko odprla, saj

Mag. Zoran Kus je v slavnostnem nagovoru poudaril, kako pomembno je, da se zavedamo lepote izjemne biotske raznovrstnosti našega podzemnega sveta in tudi širšega pomena podzemnih jam.

z uvedbo vpisnih knjig obiskovalcev, ki so bile v uporabi do aprila 1941, pomeni uradni začetek novodobnega jamskega turizma. Iz vpisnih knjig lahko razberemo, kako je naraščal obisk v jami, različnost krajev in poklicev obiskovalcev pa nam pričata o tem, da je bila Postojnska jama že takrat znana ne zgolj v Evropi, marveč tudi širše, ter da je obisk kraške lepote pomenil dejanje, s katerim se je bilo vredno pohvaliti.

Pomembnost dogodka sta z romantično odplesano rumbo zaokrožila Tatiana Lahvnirovč in Zoran Plohl.

Otroci - naša prihodnost

Zgodovinske osebnosti, ki so obiskale Postojnsko jama, so na prireditvi oživel zaposleni iz podjetja Turizem KRAS.

Jamska komisija in Binkoštno slavlje

Naslednja pomembna prelomnica v zgodovini razvoja Postojnske jame se je zgodila že pet let po njenem odkritju, leta 1823, ko so ustanovili Jamsko komisijo, prvi upravni organ Postojnske jame, ki je prevzel organizacijo urejanja in vodenja po Postojnski jami. Obdobje od odkritja do preloma devetnajstega stoletja pomeni tudi čas prvih tehničnih posegov v jama ter začetek uvajanja poklicne vodniške službe ter drugih organizacijskih ukrepov. Poseben pomen za razpoznavnost jame je imela tudi organizacija prireditev, med katerimi je izstopalo Binkoštno slavlje, ki se je odvijalo vsako leto na binkoštni ponedeljek prav v Plesni dvorani in bilo med domačini tako priljubljeno, da je postalo pravi postojnski praznik. Izbor najbolj zaslužnih zgodovinskih osebnosti tega časa ni bil posebna težava; predstavila sta se nam Josip Jeršinovič pl. Loewengreif, prvi blagajnik in upravnik Postojnske jame (1819-1823) ter Anton Globočnik, znan in uspešen predsednik Jamske komisije med leti 1868 in 1885, postojnski okrajni glavar in velik pristaš politične združitve Slovencev.

Temperamentni ples jive sta zaplesala Katarina Venturini in Erik Ferfolja.

Čas hitrega razvoja

Skozi Postojno je leta 1857 stekla železniška proga Dunaj-Trst in po odprtju Južne železnice sta 11. marca 1857 Postojnsko jama obiskala cesar Franc Jožef in cesarica Elizabeta. Postojnsko jama so za ta svečani trenutek razkošno razsvetlili, za cesarico in dve dvorni dami so izdelali žametna nosila - vse to je pomenilo začetek resnejšega razmišljanja o stalni osvetlitvi jame in o neke vrste prevozu po jami, kar je bilo v naslednjih desetletjih s pomočjo elektrike in jamske železnice uresničeno. Prav ob obisku cesarja in cesarice so pri Postojnski jami uvedli še posebno knjigo obiskovalcev, tako imenovano »Gedenkbuch«, Zlato knjigo, rezervirano le za podpise najimenitnejših gostov, na katere prvi strani je podpis cesarja Franca Jožefa, pod njim pa podpis njegove žene cesari-

ce Elizabete. V nekaj več kot 120 letih, kolikor je bila knjiga v uporabi, se je vanjo vpisalo skoraj 150 visokih gostov, različnih predstavnikov modre krvi in kar nekaj je takih, ki so prišli več kot enkrat. Kot zadnji se je v Zlato knjigo vpisal Josip Broz Tito ob svojem obisku 28. maja 1945. Danes hranimo štiri take knjige, četrta je še vedno v rabi, vanje pa so skozi desetletja svoje vtise zapisovali predstavniki držav in vlad, člani posebnih delegacij, znanstveniki, umetniki, športniki in druge znane osebnosti, ki jih je obisk naravne znamenitosti navdušil.

Obdobje do konca prve svetovne vojne pomeni na eni strani prizadevanje upravljavcev za čim večji obisk Postojnske jame, hkrati pa je to tudi čas velikih tehničnih pridobitev v jami. Zaradi ugodne prometne lege je skozi Postojno potovala množica turistov, ki so si radi ogledali kraško podzemno lepoto. Upravljalci so si prizadevali, da bi postala Postojnska jama čim bolj poznana v svetu, saj so se že zelo zgodaj zavedli pomena propagande in se posluževali tiskanih medijev, predvsem plakatov in letakov, sodelovali so na pariški (1867) in dunajski (1873) mednarodni razstavi, oglaševali jama v časopisih in izdajali vodnike. Poseben odmev je imela jamska železnica, ki je na Globočnikovo pobudo stekla 16. junija 1872. Po jami so položili tire, po kateri so ročno potiskali vozičke, in to je pomenilo predhodnico današnje krožne proge, po kateri vagoni vlečejo električne lokomotive. Napeljavajo električne razsvetljave v Postojnski jami - poskusno leta 1883 in stalno le leto pozneje - ki je bila prva na ozemlju takratne Kranjske, je kot večino novosti, ponovno spodbudil obisk z dunajskega dvora. Ko je cesar Franc Jožef leta 1883 že drugič obiskal Postojnsko jama, je v njej prvič začasno zasvetila električna luč. Leto pozneje, 25. maja, ob obisku vodstva, profesorjev in gojencev avstrijske pomorske akademije z Reke, pa je Postojnska jama kot tretja jama na svetu (leto prej so električno razsvetlili jama Kraushöhle na avstrijskem Štajerskem, že 1881 pa Luray Caverns v ZDA) dobila stalno električno razsvetljavo.

Poleg obiska dunajskega cesarskega para smo obudili tudi obisk brazilskega cesarja Don Pedra z ženo Thereso Cristino.

Spomin na čas hitrega razvoja sta nam z dunajskim valčkom obudila Katarina Venturini in Erik Ferfolja.

Med obema vojnama

Med obema vojnama so se raziskovanja nadaljevala in narejeni so bili nekateri posegi v jamsko podzemlje. Naredili so umetni prehod med Črno in Postojnsko jamo, dokončali turistično pot po jami in jo elektrificirali, pred vhodom pa so zgradili upravno stavbo z restavracijo. Leta 1924 je začela po Postojnski jami voziti bencinska lokomotiva. V Postojni so odprli italijanski državni inštitut z muzejsko zbirko, v Postojnski jami pa biospeleološko postajo.

Še z nečim posebnim se je lahko pohvalila Postojnska jama: z edinstvenim podzemnim poštnim uradom, ki je za jamo pomenil svojevrstno reklamo. Jamske žige so imele tudi nekatere druge jame v svetu, vendar pa njihovi poštni uradi niso delovali v podzemlju.

Manca Izmajlova je s svojim glasom navdušila zbrane poslušalce, vrhunski slovesni plesni pari pa so pokazali izvrstno znanje in občutek za združitev lepote narave in umetnosti.

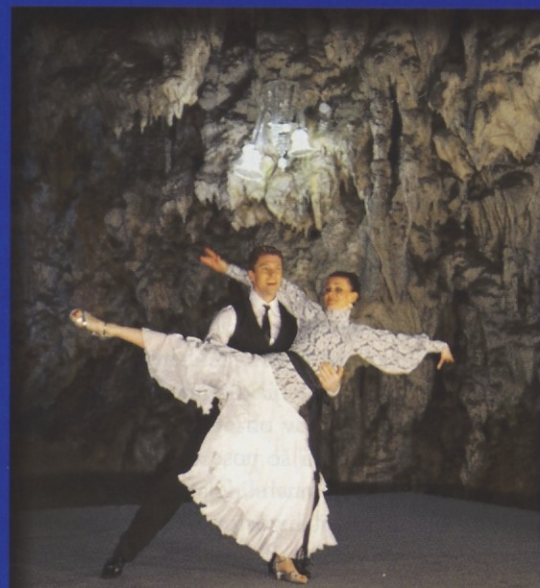
Hiter razvoj je ponovno prekinila 2. svetovna vojna, ko je obisk Postojnske jame znova zelo upadel. Med znanimi obiskovalci tistega časa je veljalo izpostaviti italijanskega kralja Vittoria Emanuela III. z ženo Eleno ter Ivana Andreja Perka, dolgoletnega vdanega direktorja Postojnske jame, ki je znatno prispeval k njenemu skokovitemu napredku.

Spomin na italijansko obdobje sta s pasodoblom zaključila Tatiana Lahvinovich in Zoran Plohl.

Razvoj množičnega turizma

Po osvoboditvi in priključitvi Postojne Jugoslaviji leta 1947 se je začelo tako imenovano jugoslovansko obdobje v razvoju postojnskega turizma, ki je trajalo do leta 1990. Ustanovljena sta bila Uprava kraških jam in Zavod Kraške jame s sedežem v Postojni, ki je imel v upravljanju tudi druge turistične jame v Sloveniji. Pozneje je upravljanje Postojnske jame prešlo v roke Zavoda Postojnska jama. Število obiskovalcev Postojnske jame je strmo naraščalo in proti koncu osemdesetih let 20. stoletja skoraj doseglo številko milijon letno.

Temu je sledil tudi razvoj infrastrukture v jami in seveda ostalih objektov, ki so bili potrebni za nudenje storitev veliki množici obiskovalcev. Po modernizaciji železnice v jami je bila leta 1967 končana tudi dvotirna krožna proga. Pravi razcvet pa je turizem v Postojni doživel v obdobju med leti 1970 in 1990. V tem času si je Postojnsko jamo ogledalo več kot 16 milijonov obiskovalcev z vsega sveta. Po obisku je bilo doslej rekordno leto 1985, tako v skupnem številu (942.256 obiskovalcev), kot po številu gostov iz tujine (757.318 ali nekaj več kot 80 %). Največje število obiskovalcev v enem dnevu pa si je Postojnsko jamo ogledalo 8. julija 1978, ko so jo vo-

dniki pokazali kar 12.025 turistom. Med obiskovalci Postojnske jame se je v teh letih zvrstilo tudi veliko število visokih gostov, predsednikov držav in vlad, ki jih je gostil Josip Broz Tito in jih je sam ali v spremstvu svoje soproge Jovanke velikokrat spremljal tudi na ogled jame.

Spomin nanj smo - tudi z argentinskim tangom, ki sta ga odplesala Varja Vitorovič in Uroš Andič - obudili tudi na naši jubilejni prireditvi.

Ohranjanje edinstvenih doživetij

Postojnska jama je najdaljša turistična jama v Sloveniji in sedaj najbolj poznana turistična točka. Vendar pa so prav osamosvojitvena vojna za Slovenijo in dogodki, ki so sledili na območju nekdanje Jugoslavije v začetku devetdesetih let, povzročili velike spremembe. Sedaj upravlja z naravnimi znamenitostmi - jamami Postojnskega jamskega sistema (Postojnska jama, Pivka jama, Črna jama, Planinska jama, Otoška jama, Jama pod Predjamskim gradom) in s kulturno znamenitostjo Predjamskim gradom-podjetje Turizem KRAS, d.d., Postojna.

Pomemben del podjetja predstavlja gostinski del z reprezentančnim Jamskim dvorcem, podjetje pa je tudi organizator nekaterih prepoznavnejših prireditev. Razvija nove turistične produkte, vezane na ogled Postojnske jame, in nadaljuje delo predhodnikov na področju prepoznavnosti slovenskega kraškega podzemlja.

Poslanstvo današnjega upravljalca in naslednika vseh prejšnjih, delniške družbe Turizem KRAS, ki se glasi: »S tradicijo in znanjem ustvarjati edinstvena doživetja kraških znamenitosti in lepote ter zanamcem ohraniti naravno in kulturno

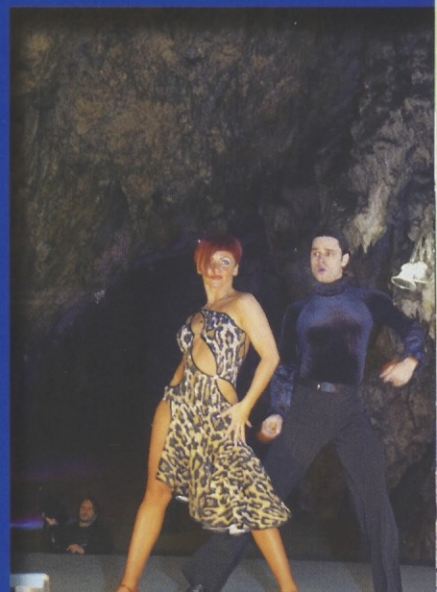
dediščino«, smo poudarili z obiskom otrok, ki so in naj ostanejo naša prihodnost, angleški valček pa sta zaplesala Katarina Venturini in Erik Ferfolja.

V Zlati knjigi zapisani...

Dogodka sta se udeležila tudi potomca Luke Čeča, Liana in Julo Baccarini iz Rima, in hvaležno spremljala dogajanje, razvoju katerega je temelje postavil eden izmed njunih prednikov. Ob slavnostni obletnici smo pripravili razstavo s kratkim pregledom visokih obiskovalcev Postojnske jame med leti 1857 in 2010, ki sta jo gosta skupaj s postojnskim županom Jernejem Verbičem simbolično odprla. Tudi zakonca Baccarini sta svoje vtise strnila v Zlati knjigi obiskovalcev in tako postavila še en mejnik v množici znamenitih obiskovalcev Postojnske jame.

Veseli smo, da je prireditev, s katero smo obeležili nove pridobitve, ki bogatijo našo ponudbo, navdušila obiskovalce, saj so nam po njej povedali in s pismi sporočili kar nekaj spodbudnih besed. Še bolj pa smo ponosni, da smo pripravo celotne prireditve - od scenarija in režije do tehničnih rešitev, kostumografije, oživitve zgodovinskih likov, logistike in pogostitve izpeljali sami zaposleni ter tako dokazali, da smo ekipa, ki ima veliko znanja in izkušenj in je ob podpori vodstva kos marsikateri nalogi.

Sabina Paternost, univ.dipl. ekonomistka - strokovna sodelavka za odnose z javnostmi - Turizem KRAS, d.d., Postojna

**Konec maja in v začetku junija
dve mednarodni izbirni tekmovalnji za svetovni pokal,
uspešni tudi za Slovence**

DRESURNO JAHANJE IN PRESKAKOVANJE OVIR

Jasna Božac

Kolektiv Kobilarne Lipica in člani njenega Konjeniškega društva Lipica so konec maja in v začetku junija 2010 pripravili in z odliko izpeljali dve mednarodni konjeniški prireditvi. Od 27. do 30. maja Mednarodno izbirno

tekmovalje za svetovni pokal v dresurnem jahanju FEI CDI3*-W/CDIJY in od 4. do 6. junija Mednarodno izbirno tekmovalje za svetovni pokal v preskakovanju zaprek FEI CSI2*-W / CSIJ-A.

Negotovo so potekale priprave na letošnjo elitno tradicionalno mednarodno prireditev v dresurnem jahanju, ki jo Kobilarna Lipica organizira že od leta 1974. Gospodarska recesija in leto svetovnega prvenstva v dresurnem jahanju v ZDA sta povzročala prvim letošnjim mednarodnim organizatorjem vrsto težav in celo odpovedi turnirjev zaradi slabe udeležbe tekmovalcev. Pred samimi tekmovalji v Lipici pa se je v Sloveniji sprožil še plaz negativnih obtožb na račun Kobilarne Lipica, tako da je bila organizacija samih prireditev še bolj otežena.

Navkljub vsem tem okoliščinam ugotavljamo, da smo v imenu Kobilarne Lipica in s tem tudi Slovenije z velikim trudom uspeli nadvse uspešno izpeljati obe mednarodni prireditvi, ki sta zopet ponesli v strokovni in ljubiteljski ko-

njeniški svet sloves naše avtohtone kobilarne lipicanskih konj in s tem naše dežele. Zasluga za to gre prav gotovo vodstvu in delavcem Kobilarne Lipica, ki se zavedamo, kako pomembna sta vloga dobrega gostitelja in organizatorja, predvsem pa edinstvena tekmovalna infrastruktura, ki jo omogočajo objekti Kobilarne Lipica. Glas o njeni zeleni oazi in o njeni 430-letni tradiciji v reji in selekciji konj lipicanske pasme v domovini lipicancev - v Sloveniji - ter o njenih nastanitvenih in tekmovalnih možnostih se je razširil širom po svetu, saj so tekmovalci prišli iz Avstralije, Avstrije, Belgije, Češke, Estonije, Francije, Italije, Južnoafriške republike, Kanade, Madžarske, Nemčije, Poljske, Portugalske, Rusije, Švedske, Švice, Velike Britanije in ZDA, na skakalnem turnirju pa še iz Belorusije, Bermudov, Hrvaške, Lihtenštejna in Srbije.

Ladislav Fabris prejema iz rok direktorja Kobilarne Lipica Tomija Rumpfa pokal kot najboljši domači jahač in čestitke župana občine Sežana Davorina Terčona ter predsednika KZS Bogomirja Vnučeca.

Zmagovalna trojka z Richardom ob zvokih himne v nalogi Grand Prix, ki je pomenila kvalifikacijsko tekmovalje za nedeljsko izbirno tekmovalje za svetovni pokal v dresurnem jahanju.

Ladislav Fabris v sedlu 261 Maestoso Slavina XIX med vajo v iztegnjenem kasu.

Polona Kalan usklajena s svojo osemletno hanoveransko kobilo Die oder Keine 8, kar pomeni »Ta ali nobena 8«. Tak je bil tudi njun nastop!

Mednarodno izbirno tekmovanje za svetovni pokal v dresurnem jahanju - FEI CDI3*-W/CDIJY - 27. do 30. maj

Ko so začele prihajati številne prijave tekmovalcev, nam je postajalo vse bolj jasno, da se je Kobilarna Lipica priljubila vrstam jahačev na mednarodni ravni kot zelo zaželeno tekmovalno središče, naj bo to za tekmovalce iz Zahodne Lige in Centralno-Evropske Lige kakor tudi z ostalih kontinentov. To je bil prvi turnir v tekmovalni sezoni svetovnega pokala 2010/2011.

V tekmovalne arene smo zopet navozili mivko in umetna vlakna, česar je že kar v dobri meri primanjkovalo,

tako da so bili pogoji za veliko število tekmovalcev optimalni. Pravo šotorsko naselje, v katerem so bili nastanjeni konji, dobiva vse bolj urejen in kvaliteten videz s prostornimi boksi v velikih in zračnih šotorih. Dragoceni, štirinožni varovanci tekmovalcev, ki so imeli pred prihodom v Lipico za seboj v največ primerih več kot tisoč kilometrov poti v modernih transporterjih, so tu dobili udobno namestitev in sprostitev pred pomembnimi tekmovalnimi nastopi.

Za računalniško obdelavo tekmovalnih vaj in ocen, za objavljane ocen po vsaki nalogi v živo na stadionu in na internetni strani za svetovni splet je skrbela že vrhunsko utečena skupina iz Nemčije, ki servisira veliko pomembnih mednarodnih tekmovanj in prvenstev v Evropi in širom po svetu. Sodniški kolegij je bil zelo kvaliteten, med njimi so bili kar štirje

Polona Kalan iz Konjeniškega kluba Lipica je zmagala v nalogi Intermediate I. Priznanje ji je izročila glavna sekretarka organizacijskega odbora svetovnega pokala v dresurnem jahanju v Lipici Jasna Božac.

Zmagovalec Kvalifikacijskega tekmovanja za svetovni pokal v Lipici Nisbett Patrick na desetletnem holsteinskem kastratu Cantaru in čestitke predsednika organizacijskega odbora Lipica 2010 Tomija Rumpfa, podpredsednika Bogomirja Vnučeca in glavnega sodnika s Poljske Dariusza Orzola. - Fotografija: S. Slejko.

Najvišja odličja - pokali in rosete so bili oblikovani v znamenju 430. obletnice Kobilarne Lipica.

sodniki najvišjega nivoja 5*, prav tako štirje sodniki nivoja 4* in dva sodnika novoja 3*.

V veliki meri je za izpeljavo turnirja skrbel kader Kobilarne Lipica in Konjeniškega kluba Lipica, ki pa po svojem številu ni zadoščal. Zato se zahvaljujemo predvsem Konjeniški klubu Ljubljana, ki nam ob podobnih priložnostih pridno pomaga in sodeluje s svojimi člani.

Domači tekmovalci so bili tokrat maloštevilni, vendar so dosegli izvrstne rezultate in tako kar najbolje izkoristili prednost domačega terena. Dolgo časa, skoraj od leta 1986, ni bilo na domačih tleh slišati himne naše države (Takrat je bila to jugoslovanska himna). Tokrat pa smo s ponosom zrlili v slovensko zastavo na najvišjem drogu, ki je plapolala v čast naše mlade tekmovalke Polone Kalan, ki zastopa barve Konjeniškega kluba Lipica. Zmagala je v nalogi Intermediate I. Vse tri tekmovalne dni je Polona Kalan kazala, da je njena osemletna hannoveranska kobilica lepo izučena ter v dobri telesni kondiciji. Soliden nastop je pokazala tudi tekmovalka KK Ljubljana Tadeja Dolenc, ki se je uspela uvrstiti med petnajst najboljših v prostem programu z glasbo nivoja Intermediate I. V domačem gaju je po dolgoletnem premoru zopet zablestel domači lipicanski žrebec v sedlu z Ladislavom Fabrisem, sedaj že veteranom med tekmovalci. Med veliko konkurenco v nalogi Grand Prix se mu je uspelo uvrstiti med petnajst najboljših, ki so lahko nastopali v nedeljski tekmi na kvalifikacijskem tekmovanju v prostem programu z glasbo za svetovni pokal. In v nedeljskem finalu je z odličnim nastopom osvojil osmo mesto ter s tem tudi postal najboljši domači jahač štiridnevnega turnirja v dresurnem jahanju v Lipici.

Naslov najboljšega jahača turnirja in pa nedeljske kvalifikacijske tekme v prostem programu z glasbo je suvereno odnesel s seboj v Veliko Britanijo Richard Davison s 11-letnim westfalskim kastratom.

Med znanimi tekmovalnimi imeni letošnjega mednarodnega dresurnega turnirja velja omeniti nekdanjo olimpijsko, svetovno in evropsko prvakinja iz Švice Christino Stückelberger, letošnje finalistke Svetovnega pokala v dresur-

nem jahanju Michala Rapcewicza s Poljske, Petra Gmoserja iz Avstrije in Piera Sangiorgia iz Italije ter zmagovalko lanskoletnih tekmovanj St. Georges, Intermediate I in Prostega programa istega nivoja Uto Gräf s čudovitim vranim žrebcom Le noir. Uta Gräf je zmagala v obeh najtežjih preizkušnjah v Grand Prix in v Grand Prix Specialu, tako da se ji odpira uspešna mednarodna dresurna prihodnost... Tu velja omeniti, da je lastnik tega žrebca dolga leta prihajal v Lipico v goste na jahalne počitnice kot ljubitelj Kobilarne.

Velika je bila tokrat tudi udeležba mladih tekmovalcev, še posebej v kategoriji mladincev. V kategoriji mladih jahačev je v vseh treh preizkušnjah blestel naš znanec iz preteklih let Riccardo Sanavio na čudovitem, temperamentnem trinajstletnem žrebcu Uson van Essene, ki je last Konjeniške zveze Italije.

Ogled postavitve preprek pred tekmovanjem

Tekmovanje smo končali v prijetnem vzdušju in v zadovoljstvo skoraj vseh tekmovalcev, ki so se z besedami zahval poslovali in obljubili, da se bodo čez leto dni zopet vrnil v ta čudoviti kraj, kjer domuje naš lipicanec. Prevezli so jih Kras, bližina morja, skrivnostne podzemne jame - skratka Kobilar-na Lipica postaja z lipicanci in s tekmovalnimi dogodki vse pomembnejša ambasadorica Slovenije.

Mednarodno izbirno tekmovanje za svetovni pokal v preskakovanju prepek - FEI CSI2*-W/CSIJ-A - 4. do 6. junij

Komaj se je polegel ropot transporterjev dragocenih tekmovalnih dresurnih konj, so že začeli prihajati v Lipico prepolni transporterji skakalnih konj. Turnir v preskakovanju prepek za svetovni pokal je potekal takoj naslednji teden, tako da smo obstoječo, že pripravljeno tekmovalno infrastrukturo čim bolj izkoristili. Prispelo je približno 175 konj iz dvanajstih držav in med njimi tudi nekaj zelo znanih in dobrih tekmovalcev. Prišel je Thomas Batliner iz Liechtensteina, ki je tudi sam pred leti uspešno organiziral tekmovanja v preskakovanju prepek in kamor je bila Kobilarna Lipica v preteklosti povabljen s predstavo Klasične šole jahanja. Iz Nemčije je prišla odlična tekmovalka Jörne Sprehe in kot so iz njenega spremstva povedali, v Lipico radi prihajajo predvsem zaradi odličnih tekmovalnih pogojev za konje. Iz Madžarske je prišlo zelo številno zastopstvo s Jamesom Wingrawom na čelu, ki je prevzel v Lipici vlogo predstavnika tekmovalcev. Iz Italije sta prišla že naša stara znanca Davide Kainich in Lucia Vizzini. Iz Hrvaške je prišel Ante Šimleša, udeleženec svetovnega prvenstva v Den Hagu. In sodelovala je, seveda, številčna ekipa iz Slovenije.

V glavni nedeljski tekmi, ki je štela za Svetovni pokal Centralno-evropske lige, je presenetljivo zmagal edini tekmo-

valec z Bermudov Patrick Nisbett. Drugo mesto je osvojil Avstrijec Zuchi Simon Johann. Na odlično tretje mesto se je uvrstil odlični slovenski tekmovalec Primož Rifelj, na prav tako odlični mesti - sedmo in osmo - pa sta se je uvrstila slovenska tekmovalca Jan Vehar in Živa Šefman.

Slovenski tekmovalci so v Lipici dosegli odlične rezultate in tu moram omeniti v prvi vrsti Tomaža Lauferja, Katarino Jordan, Hano Travnar, Roberta Bombeka, Hano Bajrovič, Špelo Semolič, Miha Trčka, Blaža Breganta, Zorana Kaferja in Aleša Pevca.

Prvič smo v sklopu tega tekmovanja organizirali tudi tekmovanje za mladince kot njihova priprava za nastop na evropskem prvenstvu.

Po dolgoletnem premoru je Kobilarna Lipica šele tretje leto zaporedoma organizirala tudi turnir v preskakovanju prepek, saj ima za to optimalne možnosti...

Tudi v tem pogledu si moramo s kakovostjo ustvariti dobro ime in - kakor je pokazal letošnji turnir - smo tudi tu na dobri poti, da na najbolj učinkovit način pripomoremo k razvoju konjeniškega športa v Sloveniji.

Pred nami so še tri letošnje konjeniške prireditve v Lipici. Od 12. do 15. avgusta bo Državno prvenstvo v preskakovanju prepek, od 10. do 12. septembra bo Državno prvenstvo v dresurnem jahanju in konec septembra bo mednarodno tekmovanje v vožnji dvovpreg, ki se bo izteklo - kot vedno - z gala prireditvijo v okviru slavnostnih dnevov Kobilarne Lipica v znamenju 430. obletnice njenega obstoja.

Jasna Božac, glavna sekretarka organizacijskega odbora svetovnega pokala v dresurnem jahanju v Lipici, JZ Kobilarna Lipica

Fotografije: Arhiv Kobilarne Lipica

Nemka Joerne Sprehe med svojim nastopom.

Podelitev priznanj na nivoju Zlate ture zmagovalki Joerne Sprehe iz Nemčije.

NASTAJA MUZEJ LIPICA

Olga Knez

V Kobilarni Lipica so pred nekaj več kot letom pričeli s snovanjem projekta Muzej Lipica, ki bo pomembno prispeval k razvoju kulturnega turizma Lipice, Krasa in Slovenije. Muzejska prezentacija in interpretacija naravne

in kulturne dediščine pomeni prepotreben prispevek k novemu razvojnemu ciklu Kobilarne Lipica. Na tiskovni konferenci 2. junija 2010 so poudarili, da pričakujejo odprtje muzeja v aprila prihodnje leto.

Na tiskovni konferenci o nastajajočem Muzeju Lipica 3. junija 2010 so novinarjem spregovorili (z desne proti levi): voditeljica konference Snežana Delakorda, direktor Kobilarne Lipica Tomi Rumpf, strokovna voditeljica projekta Tajia Vovk van Gaal in njena ekselencna veleposlanica Kraljevine Norveške Guro Katharina Helwig Vikor...

Na sredini mize je ročno narejen čevlj-cokla lipiških konjarjev, ki ga je skupaj z drugim čevljem po koncu II. svetovne vojne prinesel domov vodja konjarjev iz Lipice Andrej Stopar, ko so se vrnili iz Hostinca v Sudetih na Češkem. Tam so skrbeli za 170 lipicancev, ki so jih po kapitulaciji Italije odpeljali Nemci. Čevlje hrani Marija Stopar iz Lokve 143.

Muzej Lipica bo nov center kulturne in turistične ponudbe kobilarne

Projekt Muzej Lipica podpirajo s subvencijo Finančni mehanizem EGP Islandije, Lihtenštajna in Norveške, Norveški finančni mehanizem in Ministrstvo R Slovenije za kulturo. Zasnovan je kot nov center kulturne in turistične ponudbe kobilarne.

»V Kobilarni Lipica smo se načrtov lotili ambiciozno ter celostno. Naš kraški biser želimo v prihodnje ne le ohranjati, temveč tudi plemeniti. V tem smislu uresničujemo številne ukrepe oziroma aktivnosti, ki bodo Lipico popeljali na novo pot. Pot razvoja in napredka, ki bo v ponos Krasu in Sloveniji ter tudi Evropi. Lipica je od nekdaj veljala za sinonim konjereje in konjeništvu. V poplavi sodobnih dejavnosti se želimo ponovno približati izvorni dejavnosti, kar bomo do-

segli tudi s projektom, kot je Muzej Lipica,« je o načrtih Kobilarne Lipica pojasnil direktor Tomi Rumpf in dodal: "Trudimo se, da bomo zadostili pričakovanjem donatorjev ter naših obiskovalcev."

V Kobilarni Lipica so zadovoljni, da so uspeli pridobiti nepovratna sredstva navedenih podpornikov za ustanovitev muzeja, ki bo omogočil obiskovalcem bolj poglobljeno doživljanje izjemnega prostora Lipice.

Osnovna izhodišča pri zasnovi muzeja je pripravila strokovna vodja projekta Tajia Vovk van Gaal s sodelavci, ki pravi: »S pridobitvijo projekta Muzej Lipica je bilo odločeno, da bomo lipicanca in Lipico predstavili skozi različne prizme časa, dogodkov, razvoja in ljudi, ki so soustvarjali oboje. S pomočjo muzejske govorice in novih programov bomo prispevali k uveljavitvi Lipice in lipicanca kot prepoznavne destinacije in slovenske prestižne blagovne znamke.«

Muzej Lipica bo postregel obiskovalcem z novimi atraktivnimi programi in zgodbami za različne ciljne skupine, z namenom vzbujanja zanimanja in radovednosti o zgodovini in sedanjosti kobilarne, o njeni dejavnosti in pomenu.

Projekt je sestavljen iz štirih funkcionalnih sklopov. Prvi se nanaša na upravljanje projekta, to je vzpostavitev projektnega sveta za spremljanje uresničevanja projektnih dejavnosti. Drugi sklop obsega oblikovanje koncepta muzeja, tretji sklop bo gradbena obnova muzejskega objekta in postavitve muzejske razstave. Zadnji sklop pa se nanaša na samo promocijo muzeja ter na navezavo muzejske vsebine na širši prostor kobilarne.

Postavitev muzejske zbirke je zasnovana v enajstih tematskih sklopih: časovni okvir (Evropa, slovenske dežele, Lipica), obravnava konja kot živalske vrste (evolucija konja, vrste konj, anatomija konj, bolezni konj itn.), odnos človeka in konja skozi zgodovino (poklici, ki so povezani s konji, dela, ki so jih opravljali konji, konj v mitologiji, konj v umetnosti, Kras in njegova izbira za lokacijo kobilarne, človekovi posegi v naravo na območju kobilarne in posestva, nastanek in razvoj lipicanca in kobilarne v Lipici, življenje lipicancev od rojstva do smrti, en dan v življenju lipicanca (hrana, nega...), šolanje, dresura, tekmovanja, jahalna oprema, lipicanci v kobilarnah po svetu, konji v pregovorih in tako dalje.

Kakor je dejala Taja Vovk van Gaal, bodo vsi tematski sklopi predstavljeni na sodoben muzejski način, kar pomeni, da bodo informacije dane v različnih nivojih za različno zahtevno občinstvo. Postavitev bo živahna, uporabljena bodo različna muzejska interpretativna sredstva (od predmetov, fotografij, filmov, dokumentov), aktivirani pa bodo vsi obiskovalčevi čuti (vid, sluh, tip...).

Muzej ni utemeljen na zbirki, ki jo Lipica že ima, ampak delovna skupina zbira gradivo in zgodbe o Lipici

Na tiskovni konferenci v Lipici so predstavili tudi delovno skupino, ki jo ob strokovni voditeljici projekta Taji Vovk van Gaal sestavljajo še dr. Staša Tome (Prirodoslovni muzej), mag. Davor Kernel (Goriški muzej) in Irena Marušič (Slovenski tehniški muzej). Skupina je v preteklih mesecih evidentirala ogromno gradiva in literature. Iz vsega zbranega sedaj oblikujejo zgodbe, za katere menijo, da bodo zanimive za obiskovalce, obenem pa so poučne in širijo znanje o konjih. Namen je, da obiskovalci ob prvem srečanju z lipicanci že nekaj vedo o njih in da lahko pridobljeno znanje uporabijo med obhodom Kobilarne in posestva.

Za tiskovno konferenco so pripravili štiri trditve, ki se dotikajo različnih omenjenih tematskih sklopov in s katerimi so ilustrirali možnosti posredovanja splošnih in specifičnih vedenj, ki bodo dostopna v muzeju:

1. Ali so lipicanci beli konji?

Lipicanci niso beli konji. So sivi (nekaj odstotkov ostane temnih), ta barva pa je posledica mutiranega gena. Temna dlaka žrebičkov s časom posvetli zaradi mutacij kromosoma.

2. So konju delale družbo na Olimpu, bivališču grških bogov, tudi druge živali?

Ne, na Olimpu je domoval samo konj (Glej: Heraklejevo 8. junaško delo)

Direktor Kobilarne Lipica Tomi Rumpf je veleposlanici Kraljevine Norveške izročil monografijo o Kobilarni Lipica.

V Muzeju Lipica bo tudi leseni kovček z veterinarskim priborom, ki ga je veterinar Italijan dr. Ugo Fasani vzel s seboj po kapitulaciji Italije med II. svetovno vojno, ko so Nemci odpeljali iz Lipice v Hostinec (Hostau) v Sudetih na Češkem 179 konjev in

skupino lipiških konjarjev za njihovo oskrbo... Tudi ta veterinarski kovček je prinesel domov po koncu vojne vodja konjarjev Andrej Stopar. Hrani ga Marija Stopar iz Lokve 143. Vse fotografije: O. Knez

3. Ali sta, na primer, tapir in nosorog bližja sorodnika konja, kakor, na primer, koza ali srna?

Da, tapir, nosorog in konj so lihoprsti kopitarji, medtem ko so koze, srne, gamsi, ... sodoprsti kopitarji.

4. Ali hranijo originalno rodovniško knjigo lipicancev v arhivu na Dunaju?

Ne, domneva se, da so ob francoskem zavzetju Lipice leta 1797 francoski vojaki zaplenili in uničili tudi rodovniško knjigo. Mogoče pa je tudi, da se je ob umiku Kobilarne Lipica na Madžarsko leta 1796 to gradivo izgubilo in uničilo. Pred Francozi so iz Lipice takrat umaknili približno 300 konjev.

Kar se tiče dveh bodočih razstavnih predmetov v muzeju, ki ju je pridobil kolega Davor Kernel, predstavljenih na tiskovni konferenci, so pripravljenci muzeja predstavili tudi zgodbo o coklah in o veterinarskem priboru.

O veterinarskem priboru

V obdobju med obema vojnama je bil glavni veterinar v Kobilarni Lipica tudi dr. Ugo Fasani (vsi direktorji in glavni veterinarji so bili italijanskega rodu). Ko so 10. oktobra 1943 začeli s prevozom 179 Lipicancev iz Kobilarne Lipica v smeri Hostinca (Hostau-a) v Sudetih na Češkem, je šel z vodilnim kadrom kobilarne in z delavci kobilarne tudi dr. Fasani. S seboj je odnesel pričujoči priročni veterinarski pribor. Večina ljudi, ki so odšli s konji iz Kobilarne Lipica v Hostinec, je konje na Češkem zapustila. S konji je ostala le še peščica konjarjev in hlevarjev. Bilo jih je osem, vsi so bili slovenskega rodu in med njimi je bil tudi Andrej Stopar, ki je bil njihov vodja. Hostinec je zapustil tudi dr. Fasani, njegov veterinarski kovček pa je ostal tam. Tako je bil v pomoč tistim, ki so ostali s konji. Ko so se vrnili domov, je Stopar ta veterinarski pribor prinesel s seboj. Tako je ostal v družini Stopar. Hrani se pri gospej Mariji Stopar iz Lokve 143.

O »coklah«

Ko so bili delavci iz Lipice z lipicanci v Hostincu, je vladalo izredno pomanjkanje. Tako so uporabili vse, kar je bilo uporabno za delo in preživetje... Andrej Stopar je prinesel s Češkega preprosto narejeni obuvali - par cokl, ki jih je uporabljal v Hostincu. Ko se je vrnil domov, jih je spravil v skrinjo, kjer sta se cokli ohranili do danes. Lastnica je prav tako gospa Marija Stopar iz Lokve.

Tudi Norveška podprla muzejsko zbirko

Z vključitvijo Slovenije v Evropsko Unijo in v gospodarsko območje evropske skupnosti, so se dodatno okrepili odnosi med Slovenijo in Norveško, ki preko finančnih mehanizmov delno podpira projekt Muzej Lipica. Veleposlanica Kraljevine Norveške Guro Katharina Helwig Vikor pojasnjuje: »Slovenija je pokazala velik interes za nepovratna sredstva, ki jih podeljujemo. Projekt, kot je Muzej Lipica, je kakovostno zastavljen in nas prepričal s svojim prispevkom h bogatjenju kulturne dediščine. To je nekaj, kar Norveška močno podpira. Kobilarna Lipica namreč ni le nacionalnega pomena. Zelo dobro je poznana po vsem svetu.«

Kraljevina Norveška je za razvoj področja kulturne in naravne dediščine na Slovenskem v letih od 2004 do 2009 namenila 18,6 milijonov €, za obdobje od leta 2010 do leta 2014 pa namenja za razvoj področja kulturne in naravne dediščine 26,5 milijona €. Investicijska vrednost muzeja, ki ga bodo začasno postavili v sedanji Hamiltonovi galeriji v Lipici, naj bi bila 815.000 €. Velikost muzeja bo 325 kvadratnih metrov.

**Rejsko kondicijo Kobilarne Lipica
demonstrira 355 lipicancev in 29 žrebet**

VRHUNSKA TEKMOVALNA UVRSTITEV UTRJUJE UGLED LIPICANCEV V SVETU

Branko Vodušek

Tomi Rumpf, direktor Kobilarne Lipica, je na tiskovni konferenci 3. junija 2010 v Ljubljani podrobneje predstavil rejsko kondicijo Kobilarne Lipica. Že samo njen simbolični odraz kaže visok stalež lipicancev, katerih čreda šteje sedaj 355 konj, od začetka leta 2010 pa se je skotilo že 29 žrebet. Zadnji dosežek, ko je glavni trener Lipiške klasične šole jahanja Ladislav Fabris na konju Maestoso

Slavina XIX 25. maja 2010 na mednarodnem tekmovanju za svetovni pokal v dresurnem jahanju v konkurenci olimpijskih udeležencev, kot sta Cristine Stükelberger iz Švice in Alexandre Simons - de Ridder iz Nemčije, osvojil visoko 8. mesto, pa na najbolj zgovoren način odraža tudi mednarodno primerljivost tekmovalne kondicije lipicancev in znamenite Lipiške jahalne šole.

Direktor JZ Kobilarne Lipica Tomi Rumpf
in odgovorna za odnose z javnostmi Andreja Šenk Brce
na tiskovni konferenci v Ljubljani

Direktor Kobilarne Lipica Tomi Rumpf v izpostavljanju in razširjanju posameznih namišljenih trditev vidi goreč odpor proti vsakršnim potrebnim spremembam in razvojnemu premikom vseh tistih struktur ljudi, ki so od leta 1996 dosegle zamenjavo kar devetih direktorjev. Enakih metod je sedaj deležen še sam, vendar bo, kot je izpostavil na novinarski konferenci, storil vse za nadaljnje korake k revitalizaciji in nadgradnji ugleda Kobilarne Lipica kot bisera nacionalne premične, kulturne in naravne dediščine. Potem, ko je izločil odločanje o širitvi igrišča za golf zunaj lipiških ograj, se sedaj ukvarja z nevtralizacijo parcialnih interesov tistih posameznikov, ki so vsakič, ko so se v Lipici začele spremembe, stopili v bran ohranjanju svojih privilegijev. Tudi na račun omalovaževanja pomena in dejstev ter celo blatenja Kobilarne Lipica. »Tega pa za Lipico ne morem več dopuščati!« je med nizanem številnih dejstev še posebej poudaril direktor Tomi Rumpf.

Ne le, da so v Lipici v letošnjem letu že v prvih mesecih dosegli rast poslovanja in izjemno povečanje števila obiskovalcev ter ob svojem visokem jubileju 430 let kobilarne dosegli tudi izjemen preboj percepcije Lipice v vseh javnostih

ter uspešno izvedli dokapitalizacijo družbe Lipica Turizem, d.o.o., se lahko tudi na konjerejskem in konjeniško-športnem segmentu v zadnjem času pohvalijo z vidnimi in odmevnimi rezultati. Vsi rejski in selekcijski cilji upravljanja z lipicanci so ne le doseženi, ampak se uresničujejo v nadstandardnih formah. Poleg nekaterih izboljšav za dvig kakovosti oskrbe konj, ki so jih opravili v zadnjih mesecih (ureditev kopalnice in nov najmodernejši solarij za konje, ureditev dodatne jahalnice), so v letošnjem letu tudi prvič pričeli s stodnevним preizkusom delovnih sposobnosti kobil in žrebcev. Da se v okviru Lipiške klasične šole jahanja z lipicanci dobro dela, je pokazal tudi njihov nastop na slavnosti ob 430 obletnici Kobilarne Lipica, ki je požel številne pohvale strokovnjakov in navdušil več kot šeststo udeležencev prireditve.

Poleg tega je Kobilarne Lipica v okviru jubileja 430. obletnice svojega delovanja z avtorjem informacijskega sistema in elektronskega evidentiranja mednarodnega registra lipicancev dr. Markom Marcem pred nedavnim sklenila dogovor, po katerem ta sistem prevzema v last in uporabo. Dogovor z dr. Marcem, ki sistem kot donacijo podarja Kobilarni Lipica, pri čemer mu v skladu z dobrimi poslovnimi običaji ostajajo moralne avtorske pravice informacijskega sistema, jasno kaže na konec nekdanje konfliktne prakse v Kobilarni Lipica in na nove prijeme, s katerimi želi njeno novo vodstvo brez sporov in zgolj v interesu Kobilarne Lipica ter njenih lipicancev razrešiti vse morebitne sporne situacije v Kobilarni. Pri tem direktor Kobilarne Lipica poudarja, da so imeli tudi v času urejanja medsebojnih razmerij z dr. Markom Marcem v uporabi potreben informacijski sistem za celovito, strokovno in rejsko dosledno delo ter ves čas strokovno in sproti skrbeli za vodenje rodovniških knjig v elektronski obliki in v fizični obliki, zato status priznane rejske organizacije ni bil ogrožen prav v nobenem trenutku. Še več! Njegove standarde še razvijajo in nadgrajujejo!

Na Ivanjem Gradu na dolnjem Krasu nastaja Center za predelavo dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb EKOTERA, d.o.o.

LEP ZAČETEK SODELOVANJA IN POVEZOVANJA

Uredništvo

Ko smo v lanske avgustovski dvojni številki 95-96 revije Kras (2009) objavili na naslovnici fotografijo čudovitega nasada sivke, nas je klicalo več bralcev. Vpraševali so, zakaj smo objavili »provansalski« motiv... Vsem smo z veseljem pojasnjevali, da je fotografija nastala na Krasu, kjer so že prvi nasadi sivke in ki jih je vse več.

V podpisu k fotografiji Leva Lisjaka na naslovnici nad kazalom te izdaje revije Kras smo napisali: »V največjem nasadu sivke na Krasu so imeli lastniki Bučeve domačije v Ivanjem Gradu skupaj s prijatelji uspešno žetev. To domačijo so odkupili potomci Kraševca, ki je bil med 1. svetovno vojno izseljen v okolico Domžal, a se ni nikoli več vrnil na Kras, je pa to storila njegova vnukinja...« In o tem pišemo v nadaljevanju!

Idejni vodja projekta je Tanja Arandjelović z Bučeve domačije na Ivanjem Gradu. Tanja je po materini strani Kraševka, saj je bil njen nono, Anton Rebula, rojen leta 1903 v Komnu. Družina izvira z Volčjega Grada, kot je Tanja ugotovila, ko je iskala po starih zapisih na Občini Komen. Njen nono je namreč kot 15 letni fant ostal v Domžalah, kamor je bil med prvo svetovno vojno preseljen. Ker je kmalu po rojstvu ostal brez obeh staršev, se ni več vrnil na Kras.

Se je pa vrnila Tanja z družino, kupila Bučevo domačijo na Ivanjem Gradu in jo skupaj z možem, arhitektom, obnovila. Našla je tudi nekaj sorodnikov, s katerimi so sedaj v stalnih stikih.

Ideja o tem, da se začne ukvarjati z dišavnicami, se ji je porodila, ko je na dolgih sprehodih po kraških poteh opazovala, kako se Kras zarašča in kako, nekdaj rodovitna polja, izginjajo. Z možem sta se odločila, da vzameta v najem sosedov travnik, nekdaj rodovitno njivo, in jo poskusno zasadita s sivko. Stvar se je kar sama od sebe nadgrajevala in zahtevala vse več predanosti in tudi denarja. Bilo je veliko zanimanja tudi okoliških prebivalcev in treba je bilo zadevo tudi formalno urediti.

Našla sta še dva partnerja in skupaj so ustanovili firmo Ekotera, kupili sosednjo Novatorjevo hišo, žetveni stroj, traktor, mulčer... Skratka osnovne obdelovalne stroje. Na občinskem razpisu so bili lani deležni tudi nekaj denarne pomoči, kar so s pridom uporabili za nakup novih sadik in zasadili dve novi njivi.

Mladi Kraševci so z veseljem pomagali pri ročni žetvi sivke. Delo je naporno, ker poteka v najbolj vročih dnevih in kratek počitek za slikanje se prav prileže.

Delo so si organizirali v parih, da je potekalo hitreje in prijetneje. Eden je žel, drugi izdeloval šopke. Ko so bile posode napolnjene, so jih odnesli v sušilnico.

Sedaj pripravljajo vlogo za EU sredstva, s katerimi bi radi obnovili Novatorjevo hišo in jo preuredili v Center za predelavo dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb.

Nekako ob istem času se je z eteričnimi olji ljubiteljsko začela ukvarjati tudi gospa Magda Rogelja z Vojščiце. Ker je slišala za projekt »Vonj po Krasu«, se je oglasila na Bučevi domačiji, kjer so ji z veseljem povedali svoje začetne izkušnje. Magdina je bila tudi ideja o tem, da se v Temnici organizira predavanje o zdravilnih zeliščih. Prišlo je veliko poslušalcev in na zadnjem predavanju je padla odločitev za ustanovitev Društva za zdravilne rastline Kras. Njegov ustanovni zbor je bil sredi decembra 2009. Za predsednico so izvolili Tanjo, ki je potem društvo tudi registrirala in poskrbela za vse pravne formalnosti, Magda pa je podpredsednica in tudi vodi vse dejavnosti v zvezi z društvom. Pred tedni so se člani v velikem številu udeležili zelo nazornega tečaja o zdravilnih rastlinah na Krasu in njihovega spoznavanja v naravi.

Za sedež društva je Ekotera ponudila svoje prostore, ki bodo po obnovi bogatejši za predavalnico in trgovinico z domačimi izdelki. To je lep začetek sodelovanja in povezovanja podjetja z okoliškimi prebivalci.

Fotografije: Nives Zadel

V sušilnici sivko obesijo na mreže, kjer se suši približno en teden. Šopke redno pregledujejo in ko so dovolj suhi, cvetove ločijo od stebel in pripravijo sivkin drobir za čaj. Zadnje čase pa se prava sivka vse pogostje uporablja tudi v kulinariki.

»Ekotera, d.o.o.« se predstavlja

NOVE MOŽNOSTI V KMETIJSTVU IN ZAPOSLOVANJU

Na Tržaško-komenskem Krasu je podjetje EKOTERA, d.o.o., začelo s projektom ponovne oživitve opuščenih njiv in vinogradov z zasaditvijo novih kultur, v pretežni meri dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb. S svojim projektom želimo navdušiti čim več domačinov, s čimer

bi zagotovo popestrili tudi turistično ponudbo Krasa. Nekateri so se že odločili, da spomladi zasadijo sivko, ki jo je podjetje EKOTERA, d.o.o., poskusno začelo pridelovati na 1,5 ha.

Ideja je, da se projekt razširi tudi na nabiranje (ne samo gojenje) teh kultur in tudi na organizacijo delavnic, na katerih se bodo domačini seznanili z gojenjem, nabiranjem in možnostjo uporabe zdravilnih rastlin, dišavnic in začimb. V ta namen se je podjetje EKOTERA, d.o.o., odločilo za ustanovitev Centra za predelavo dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb, ki bo imel sedež v Novatorjevi hiši na Ivanjem Gradu pri Komnu. Tudi zato, ker zakonodaja za predelavo dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb ter za prodajo teh izdelkov zahteva primerno opremljen prostor, ki ga na kmetijah običajno nimajo. Območje Tržaško-komenskega Krasa je dokaj nerazvito, njegov razvoj pa bi lahko deloma temeljil tudi na vzgajanju in trženju dišavnic, zdravilnih rastlin in začimb.

Prve njive, ki na kraški planoti zaradi ugodne klime in neokrnjene narave dobro uspevajo, so že zasajene. Spomladi smo se na obdelanih površinah postopoma lotili novih kultur. Sedaj pripravljamo njivo, na kateri je opuščen vinograd v izmeri 0,7 ha. V dogovoru z domačini so podrast v opuščenem vinogradu že popasle ovce, z gasilskim društvom Komen pa smo se dogovorili, da bodo, v okviru njihovih rednih vaj, vinograd tudi požgali in ga pripravili za groba obdelovalna dela za končno ureditev njive.

Podjetje EKOTERA, d.o.o., se bo v povezavi s strokovnjaki ljubljanske Biotehniške fakultete odločilo, katere nove in avtohtone rastline bi bile primerne za pridelavo, predelavo in trženje. Pridelava in predelava bosta že od začetka v samem centru. Del pridelka bo namenjen veleprodaji v Sloveniji in sosednjih državah, del pa bodo v okviru lastne blagovne znamke tržili in prodajali sami.

Center nameravamo urediti v Novatorjevi hiši na Ivanjem Gradu. Z njeno preureditvijo bomo začeli konec leta 2010. Na 200 kvadratnih metrih bomo uredili prostore za predelavo zelišč, sušilnico, degustacijski prostor, predavalnico, muzej in trgovino z domačimi izdelki ter skladiščni prostor.

Želimo si, da bi z novimi zasaditvami, predvsem sivke, privabili na Tržaško-komenski Kras še več turistov in jim ponudili nove vsebine na drugačen način. Domačinom pa bomo ponudili nove perspektive v kmetijstvu in na zaposlitvenem področju.

Ekotera d.o.o., Ivanji Grad 3, 6223 Komen

Fotografija: Nives Zadel

Čas je za svežino in lahкотnost

VINAKRAS PREDSTAVIL DRUGO SERIJO ROSÉJA

Olga Knez

Klet Vinakras Sežana, z.o.o., je sredi maja 2010 na trg za potrebe gostinske dejavnosti predala že drugo serijo vina Rosé, ki so ga pridelali pet tisoč litrov. Lanska poizkusna količina tisoč litrov Roséja je namreč v enem mesecu pošla, kar zagotovo priča o izredni priljubljenosti tega mladega, svežega in razigranega vina, primerne za spomladanske in poletne dni, ob dobri družbi in v kombinaciji z najrazličnejšimi kulinaricnimi dobrotami.

Vino Rosé so sredi maja predstavili občinstvu, še zlati kraškimi gostincem, v restavraciji na gradu Štanjel, kjer so pred leti odprli tudi enoteko s kraškimi vini. Številne zbrane je pozdravil direktor Vinakrasa Marjan Colja, o kvaliteta vina Rosé pa sta spregovorila Vinakrasova enolog Boštjan Zidar in vodja prodaje vin Brane Gasparini.

Klet Vinakras, kjer začetki organizirane pridelave vina segajo v leto 1861, ko je bila zgrajena velika velbana klet iz klesanega kamna, je namreč največja pridelovalka vin v kraškem vinorodnem okolju, saj imajo od skupno več kot 650 hektarjev združenih kraških vinogradov zasajenih več kot 50 hektarjev lastnih vinogradov na spodnjem Krasu. Letno pridelajo od 800.000 do milijona litrov vina, od tega dve tretjini terana. V Vinakras, z.o.o., je združenih blizu 230 članov - kooperantov. Prvi organizirani odkup in prodaja grozdja se začne leta 1947, ki ga štejejo tudi za nastanek zadruge oziroma kleti Vinakras, v kateri imajo cilj postati tudi najboljši pridelovalec vin na Krasu.

Rose razvaja s svežino, mehko in sadnostjo.

»Ponudbo rdečih vin naše kleti poleg terana dopolnjujejo še dolgoživi kraški posebnosti Teranton, rdeča Kraška penina in aromatizirano vino za sladke užitke - Teranov liker. Seveda so v našem programu prisotna tudi sortna bela vina, kot so malvazija, sauvignon in chardonnay. V letu 2008 sta se tem sortam pridružila še sivi pinot in vitovska grganja, ki je bila prvič ponujena ljubiteljem vin kot čisto sortno vino. Poleg belih mirnih vin ponujamo še priljubljeno, svežo, sadno in žgečljivo Marmorno penino.

Z Roséjem letnika 2009 so udeležencem predstavitve iz Kleti Vinakras nazdravili - z desne na levo: vodja prodaje Branimir Gasparini, direktor Marjan Colja, enolog Boštjan Zidar in član slovenske kuharske reprezentance Matjaž Cotič.

Pripravili pa smo tudi novo linijo vin za gostinstvo. Lani smo na trg prvič ponudili Rosé iz rdečega grozdja, letnika 2008. Iz grozdja, ki smo ga ročno trgali v drugi polovici septembra do prvih dni oktobra 2009, pa je nastal drugi letnik Roséja, ki je prav tako namenjen gostincem.« poudarja direktor Colja.

Rosé z alkoholno stopnjo 12,5 volumenskega procenta je sestavljen iz treh rdečih sort: polovico predstavlja cabernet savignon, po četrtino pa refošk (teran) in merlot. Vino je pridelano po tehnologiji pridelave rosé vin z maceracijo 3 do 4 ure in s kontrolirano alkoholno fermentacijo. V vinu je delno izpeljan biološki razkis. Zorelo je v posodi iz nerjaveče pločevine, da ohranja čim več svežine in sadnosti. Odlikuje se z rožnato barvo s češnjevimi odtenki, po vonju pa spominja na rdeče jagodičevje, češnje in vanilijo. Vino razvaja s svojo svežino, mehko in obilno sadnostjo. Priporočajo ga v spomladanskih in poletnih dneh k vsem jedem, še zlasti k testeninam, rižotam, zelenjavnim jedem, ribam in perutnini. »To vino si želijo ljudje, ki imajo radi nekaj bolj razigranega; želijo si žlahtnih okusov in svežine. Krog njegovih ljubiteljev se namreč vedno bolj širi. Izrabljamo rdečo kraško prst – jerino ali terra rosso, ki daje lepa aromatična vina, ki nas razvajajo spomladi in poleti ob prijetni družbi. Kisline se lepo zlivajo v sladkost in polnost vina. Rosé je namreč enoletno vino, zato ga ne priporočamo za arhiviranje. Sicer pa imamo v naši kleti le še nekaj steklenic Roseja letnik 2008, saj so vse njegove zaloge takoj pošle,« pravi enolog Zidar.

Da je vino blizu mladim ljudem, ki ne iščejo žganih pijač, je potrdil tudi direktor Colja in dodal: »Širimo tudi kulturo pitja med mladimi. Sicer pa bomo to suho vino prodajali na slovenskem tržišču in bo namenjeno gostincem. Prvega junija smo ga predstavili tudi v Enoteki Provin v Ljubljani.«

Sicer pa si vina sežanske kleti Vinakras predvsem utirajo pot na italijansko tržišče (Med Italijani sta priljubljena malvazija in teran), v Bosno in Hercegovino in na Japonsko (Japonci so glavni kupci Kraške – teranove – penine). Razmišljajo pa tudi o Kitajski.

V Vinakrasu namenjajo velik poudarek obnovi vinogradov (približno 5 hektarjev vsako leto), saj se zavedajo, da osnova za pridelavo dobrega vina prihaja prav iz njih. Ker jim skrb za zdravje potrošnikov in odnos do narave nista tuja, so vključeni v integrirano – naravi prijazno pridelavo grozdja. Prav tako se zavedajo pomembnosti zadovoljstva svojih kupcev, zato razvijajo novo linijo vin za gostinstvo.

Rosé se odlično poda k vsaki hrani.

V restavraciji gradu Štanjel, kjer je pred leti Jernej Ščuka odprl enoteko s kraškimi vini, je kuharski mojster in član slovenske kuharske ekipe Matjaž Cotič to tudi potrdil, saj je zbrane kraške gostince počastil z izbranimi kraškimi jedmi, ki se skladajo z Roséjem. Po dobrodošlici s pršutom in domačim kruhom ter frtaljo iz akacijevih cvetov je pripravil še: lososov carpaccio s kislo smetano in rukolo, marinirane rakce na grahovem pireju, postrvin bigne (tatarski iz postrvi), telečji file z zelišči na pireju s špargljevo omako, popečene tunine kocke z zelišči in nadevano polento s paradižnikovo omako, na koncu postreženih jedi pa so se prilegli tudi jagodni štruklji s polivko iz masla in jagod.

V lanskem letu so v Vinakrasu na trg dali še vino iz sušenega grozdja sorte refošk, ki so ga poimenovali Ruj in ki se že ponaša z dvema bronastima medaljama s pestižnega vinskega ocenjevanja Decanter v Londonu. Je pa Ruj v letošnjem letu osvojil tudi veliko priznanje na vinskem sejmu Vinitaly in zlato medaljo na mednarodnem kmetijskem sejmu v Novem Sadu. Letos jeseni pa bodo na tržišče dali še Teran prestige, ki je prav tako kot Rosé namenjen izključno gostinstvu in to zlasti ljubiteljem vin, ki si želijo nekaj več.

Olga Knez - sodelavka revije Kras

Pred predstavitvijo vina Rosé 2009 na dvorišču pred gradom Štanjel so udeležence ob prihodu pozdravili Veronika Mlač, ki skrbi za promocijo Vinakrasovih vin, Marjan Troha, komercialist za gostinstvo, enolog Boštjan Zidar in sommelier Peter Boršič.

V enoteki gradu Štanjel se je zbralo veliko Vinakrasovih poslovnih partnerjev ter vinogradnikov in vinarjev s Krasa. Vse fotografije: O. Knez

Vinogradniki in vinarji, člani Konzorcija kraških pridelovalcev terana s predsednikom konzorcija dr. Miranom Vodopivcem in s tajnicama konzorcija Majdo Brdnik in Mileno Štolfa.

KONZORCIJ KRAŠKIH PRIDELOVALCEV TERANA SE JE PREDSTAVIL S 23 TERANI

Olga Knez

Na gradu v Štanjelu se je 28. maja 2010 že šestič zapored predstavilo združenje Konzorcij kraških pridelovalcev terana, ki ga že od vsega začetka vodi dr. Miran Vodopivec in šteje 27 članov. Skupaj s Konzorcijem za zaščito vin kontroliranega porekla Kras iz Trsta so predstavili 23 vin. Medtem, ko je bilo mogoče z italijanskega Krasa degustirati terane šestih vinarjev, so številni ljubitelji dobre kapljice lahko degustirali 17 vzrocev teranov s spodnjega in zgornjega Krasa komenske in sežanske občine.

Predstavili so 23 teranov, ki so izpolnjevali zahtevne pogoje leta 2000 sprejetega Pravilnika o vinu z oznako priznane tradicionalnega poimenovanja, s katerim je uzakonjeno in tudi zaščiteno temno rubinasto vino teran kot posebnost našega Krasa. Konzorcij kraških pridelovalcev terana, ki je ob ustanovitvi leta 2005 štel 24 članov, danes jih šteje 27, je nastal zaradi povezovanja večjih kraških vinarjev, dvigovanja kakovosti terana, predvsem pa zaradi skupne promocije tega posebneža in Krasa nasploh. Posebnost in značilnost predstavljenih teranov je, da so vsi zelo izenačeni po kakovosti, ki je zelo visoka. Prav dvig kvalitete je osnovni cilj konzorcija, je poudaril dr. Miran Vodopivec, ki meni, da nismo še izkoristili vseh naravnih danosti in vsega strokovnega znanja.

Letošnji udeleženci predstavitve svojih teranov

Konzorcij kraških pridelovalcev terana so letos zastopali ob največjem pridelovalcu terana sežanski zadrugi Vinakras še vinogradniki in vinarji: Rikardo Vrabec in turistična kmetija Durcik-Petelin (Pliskovica), Bogdan in Ivo Grča (Hruševica), Boris Lisjak ter David in Rajko Štok (Dutovlje), Vinarstvo Orel (Avber), Petelin Rogelja, Marko Pupis, Boris Škerlj in Turistična kmetija Škerlj (Tomaj), Milena in Bogdan Tavčar ter Darjo Pipan (Križ), Ravbar Kodrič (Voglje), Dušan in Roman Rebula (Brestovica pri Komnu), Širca - Kodrič (Godnje) in Vina Štoka (Krajna vas). Že četrto leto so k sodelovanju pristopili tudi tržaški vinarji in po besedah predsednika tržaškega Vinskega konzorcija Sandija Škerka pomeni skupni nastop tudi večje možnosti za boljše trženje te dragocene kapljice doma in po svetu. Iz Italije so se predstavili: Benjamin Zidarich, Edi Kante, Matej Lupinc in Sandi Škerk (vsi iz Praproti), Andrej Milič (Zagradec) in Matej Škerlj (Salež). Številnim obiskovalcem so predstavili, kaj so pridelali v letu 2009, in kupcem povedali, da imajo svoja vina pripravljena za prodajo.

Ob navzočnosti slovenske vinske kraljice Andreje Erzetič in kraljice terana Neže Milič iz Zagradca je ustanovitelj in predsednik konzorcija dr. Miran Vodopivec predstavil 17 predstavnikov izbranih teranov letnika 2009, štiri terane

letnika 2007 in dva terana letnika 2006, povedal svoje mnenje o uspešnem delu konzorcija in orisal usmeritve za njegovo nadaljnje delo. Poudaril je nujno skupno nastopanje na različnih prireditvah doma in v tujini ter osnovni cilj - dvig kakovosti terana.

V kulturnem programu so na predstavitvi sodelovali moški pevski zbor Tabor Lokev pod vodstvom Mirana Žitka in pevska skupina KD Borjač iz Sežane.

Že tretje leto zapored so organizatorji v restavraciji Grad na Štanjelu, ki jo imata v najemu Katjuša in Jernej Ščuka, gostili novinarje. Enolog sežanske kleti Vinakrasa Boštjan Zidar je predstavil izbrane terane, ki očarajo marsikoga. Posebna mikroklima vsakega vinograda daje teranom drugačen in značilen pečat. Tako se terani spodnjega Krasa razlikujejo od teranov zgornjega Krasa in imamo zato pisano paleto teranov, katerih rdeča nit je prav gotovo visoka kvaliteta, bogata aromatika, sadnost in prepoznavna identiteta.

Harmonijo terana s tipičnimi kraškimi jedmi so ustvarili vinarji in kuhar Matjaž Cotič

Tudi tokrat se je nadvse izkazal Matjaž Cotič, član slovenske kuharske reprezentance, ki je postregel s povsem novimi krožniki kulinarčnih dobrot, ki se dobro podajo k teranom. Pripravil je tradicionalne kraške jedi, ki so bile v naši dolgoletni zgodovini dobro zastopane na naših jedilnikih. Cotič je pripravil kar osem hodov tradicionalnih kraških jedi, nekatere tudi na sodoben način. K vsakemu krožniku so pripravili za degustacijo po tri izbrane terane. Pričeli so s kuhanim volovskim repom s korenčkom na zelenjavnem pireju z dodatkom oljčnega olja in prelitim z balzamičnim kisom; suho slivo, zavito v kraško slanino in marinirano, odlično se je podala že pozabljena kutinova marmelada in feta kraškega pršuta. Cotič je spekel tudi odličen domači polnozrnat kruh iz moke, mlete na kamnu, z dodatkom pršuta, zelišč in kraške slanine. Sledil je krožnik z domačimi špargljevim njoki s sušeno klobaso v teranovem toču (ocvrt pršut, zalit s teranom). Tipična jed Krasa, Vipavske doline in obale so bili tudi bleki oziroma pašta. Tokrat so bili bleki nadevani z domačo ovčjo skuto in zelišči, zabeljeni z maslom in s slivovo marmelado. Zraven je sodila tepka, vrsta hruške, in domač mlad petelin, kot prikuha korenček s svežimi zelišči ter z jušno zelenjavo. Iz Trsta pa so na Kras pripeljali tudi ribe. Tokratni ribji krožnik so sestavljali ribji brodet (narejen na osnovi terana), file trilia in polenta z zelišči in panceto. Mojster Cotič je postregel tudi z zajčjim filejem s kraškimi zelišči, z lahko, svežo reducirano česnjevo omako in s krompirjem ter z rožmarinom. Sledil je še krožnik z jančkovim kračo (saj je drobnica doma na Krasu), v omaki iz zelišč na grahovem pireju ter s polnozrnatimi krompirjevimi štruklji s špinačo in skuto. Zadnji krožnik je vseboval tri vste sirov (ovčji, kozji in kravji), dve marmeladi (slivovo in teranovo) ter med za okus.

Kuhar Matjaž Cotič je s svojo ekipo nadvse odlično opravil zahtevno nalogo priprave odličnih tipičnih kraških jedi, ki se ujemajo s terani, kakršne so pridelali kraški vinogradniki z veliko mero ljubezni, truda in dela v vinogradu ter v kleti.

Skupina članov Konzorcija za zaščito kontroliranega porekla vin Kras iz Tržaške pokrajine.

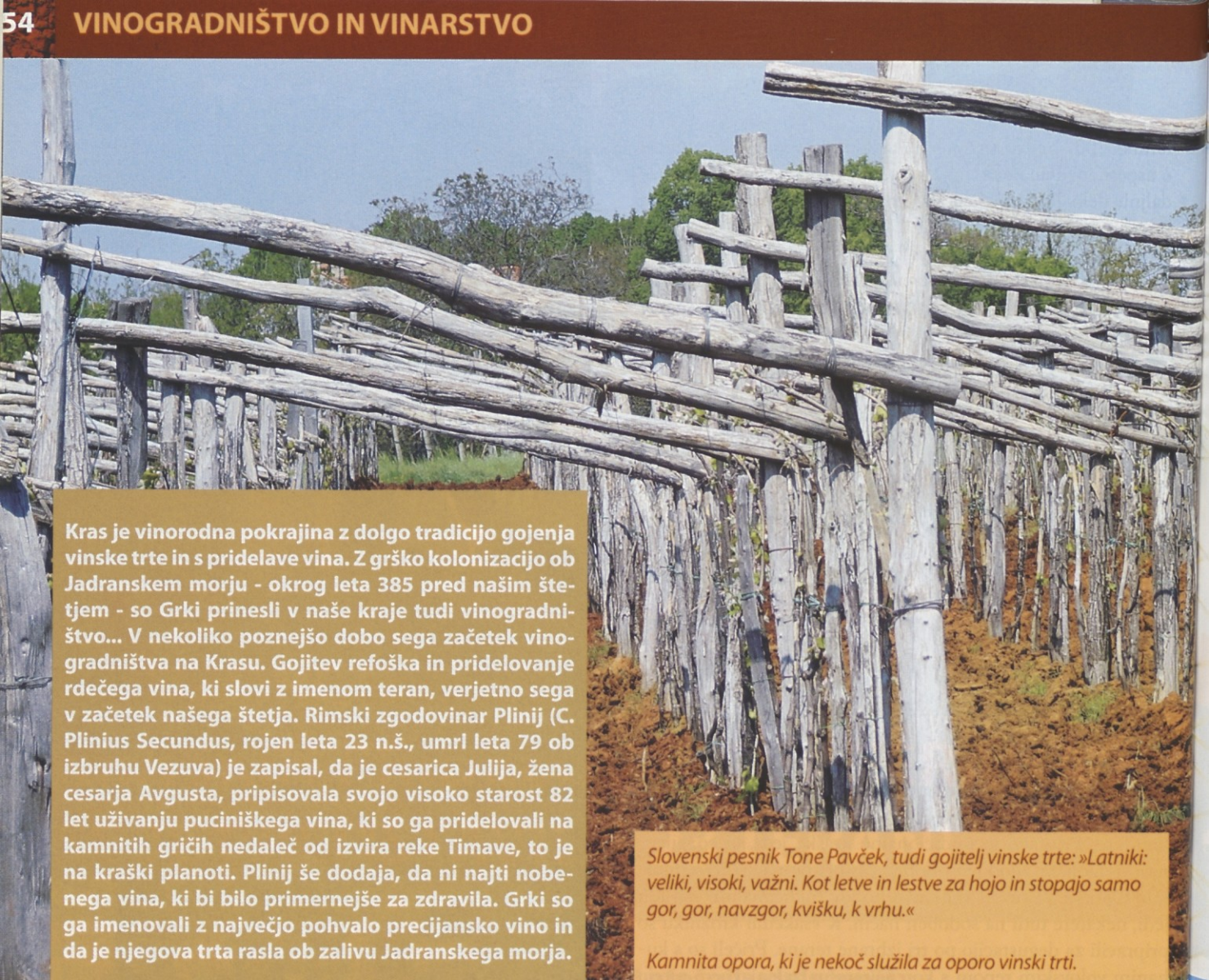

Pokušina kulinarčnih dobrot, ki jih je pripravil v Štanjelu član slovenske kuharske reprezentance Matjaž Cotič, postregla pa sta jih Katjuša in Jernej Ščuka, ki imata v najemu restavracijo Grad v zgornjem Štanjelu.

Aktiv kmečih žena Sežana se je predstavil s svojimi značilnimi kraškimi dobrotami. Vse fotografije: O. Knez

V simbolu Konzorcija kraških pridelovalcev terana je grozd, ki je bil že v starih časih simbol življenjskih moči in blagostanja. Tudi na Krasu trta odlično uspeva in rodi edinstveno vino teran, ki so ga že zdavnaj pili na dunajskem dvoru. Sedaj pa se Kraševci trudijo izboljšati njegovo kakovost, kajti skrb za kakovost pomeni tudi lažji prodor na tržišče.

Kras je vinorodna pokrajina z dolgo tradicijo gojenja vinske trte in s pridelave vina. Z grško kolonizacijo ob Jadranskem morju - okrog leta 385 pred našim štetjem - so Grki prinesli v naše kraje tudi vinogradništvo... V nekoliko poznejšo dobo sega začetek vinogradništva na Krasu. Gojitev refoška in pridelovanje rdečega vina, ki slovi z imenom teran, verjetno sega v začetek našega štetja. Rimski zgodovinar Plinij (C. Plinius Secundus, rojen leta 23 n.š., umrl leta 79 ob izbruhu Vezuva) je zapisal, da je cesarica Julija, žena cesarja Avgusta, pripisovala svojo visoko starost 82 let uživanju puciniškega vina, ki so ga pridelovali na kamnitih gričih nedaleč od izvira reke Timave, to je na kraški planoti. Plinij še dodaja, da ni najti nobenega vina, ki bi bilo primernejše za zdravlila. Grki so ga imenovali z največjo pohvalo precijansko vino in da je njegova trta rasla ob zalivu Jadranskega morja.

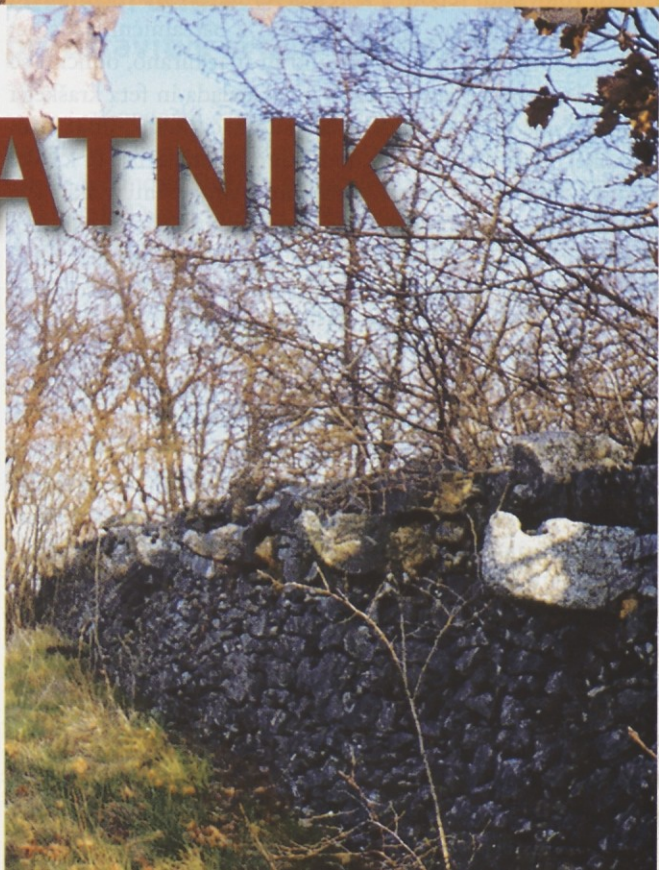
Slovenski pesnik Tone Pavček, tudi gojitelj vinske trte: »Latniki: veliki, visoki, važni. Kot letve in lestve za hojo in stopajo samo gor, gor, navzgor, kvišku, k vrhu.«

Kamnita opora, ki je nekoč služila za oporo vinski trti.

KRAŠKI LATNIK

Majda Brdnik

Dalmasso navaja, da je v srednjem veku občina Videm darovala iz spoštovanja visokim gostom za njihov prvi vstop v mesto vino teran. Janez Vajkard Valvazor v svoji knjigi Slava vojvodine Kranjske omenja, da uspevajo na Krasu rdeča vina z imenom teran, marcevin, refošk in druga. Matija Verbovec v knjigi Vinoreja (1844) omenja med rdečimi sortami tudi sorto »Refošk«, ki da je žlahtna trta za vino teran. V letu 1870 (zapis A. Moricsh) je omenjeno, da je bil teran zelo priljubljeno in najdražje vino v Trstu. Do pojava trsne uši okrog leta 1888 in pojava prineseženih bolezní iz Amerike (oidij in peronospora) na Krasu verjetno ni bilo večjih strjenih vinogradov. Vinsko trto so sadili v brajdah in plantah ob robovih njiv - prepletale so se ena vrsta trt in ožje njive. Trte so bile zasajene tudi ob kamnitih zidovih. Ponekod so še vidni kamniti nosilci za postavitve opore vinski trti.

Star vinograd v Gorjanskem, na katerem je med planto trt še ozka njiva.

Odprt latnik v Slovenski Istri

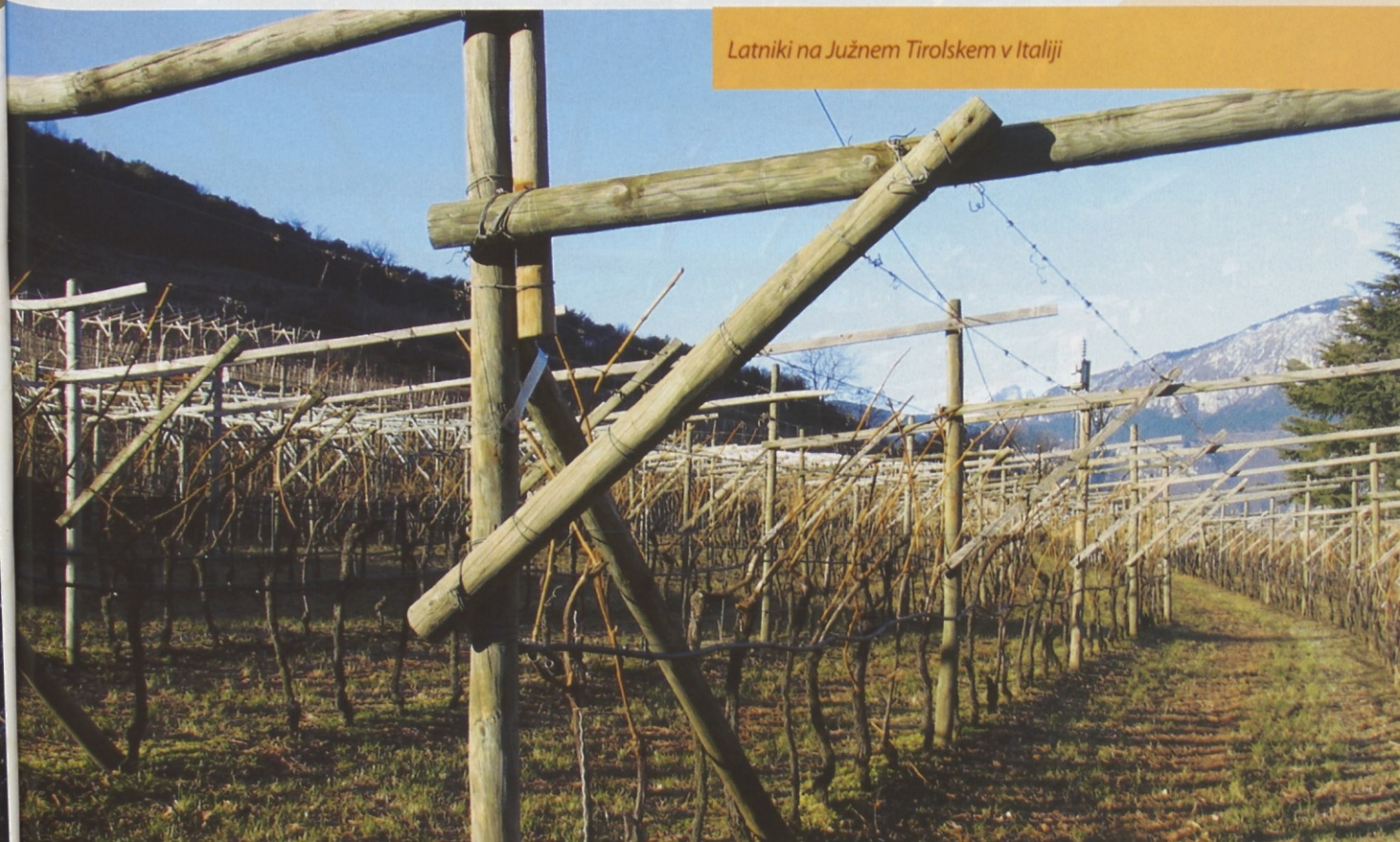
Vinska trta (*Vitis vinifera*) je plezalka, zato rabi oporo. V prejšnjem stoletju so namesto lesene opore, verjetno zaradi pomanjkanja lesa, sadili ob trtah klen (*Acer campestre*), katerega liste so redno obirali in uporabljali za krmljenje živine. Taki načini opore, kjer je trte rasla ob drevesu, so poznani tudi iz drugih vinorodnih dežel - Toskana, Portugalska... Po nekaterih podatkih je bil klen posajen na razdalji vsakih dveh metrov.

Maxsmilian Ripper v knjigi »Der Karster Terrano« iz leta 1910 navaja, da na Krasu gojijo trto refošk pogosto na latnikih in manj v brajdah. V tem obdobju se že pojavljajo

čisti vinogradi ter opora z uporabo žice. To je bilo obdobje prve obnove vinogradov, ko so že uporabljali ameriški podlazi Riparia in Rupestris du Lot, pogosto napačno imenovana Montikola.

Po pripovedovanju starejših vinogradnikov so bili med prvo in drugo svetovno vojno v rabi tudi sistemi gojitve trt na križ. Trta je bila podprta še z dvema tanjšima koloma, običajno jesenovima, v obliki črke V, ki sta bila privezana na osnovni kol z vrbo ali beko (*Salix viminalis*) ali pa kar zapiche-na v zemljo. Ob obdelavi tal so ta dva kola umikali. Na vrhu prečnega križa pa sta bili napeljani dve žici.

Latniki na Južnem Tirolskem v Italiji

Zaprta latnik pomladi.

Prvi latniki

Z večanjem površin strjenih vinogradov so se uveljavili latniki – sprva najprej odprt latnik, imenovan tudi kraški latnik, pozneje pa zaprt latnik. Pri odprtem latniku tvori prečna ranta (ranta je prečni kol!) kot 120° (kotnih stopinj) ali tudi več (ob kolu je višina prečne rante do vinogradnikovih ramen, na koncu pa je njena višina vrh vinogradnikove iztegnjene roke). Za manjšo porabo lesa oziroma rezanja lesa ter za lažjo postavitev opore se je začel uveljavljati raven latnik, za katerega je značilna vodoravno nameščena ranta čez več vrst... Tedanji latnik je bil širok od dveh (2) metrov do poltretjega (2,5) metra in visok od poldruga metra (1,5) do dveh (2) metrov.

V sklopu druge obnove vinogradov po letu 1950 so se začele na Krasu večje strjene obnove vinogradov. Prevladovala je gojitvena oblika odprtih in zaprtih latnikov.

Več kot 230 let stara teranova trta (refošk) na Turkovi domačiji v Šepuljah.

Raven latnik na Krasu.

Kraški latnik med Svetem in Komnom, v ospredju mlade trte.

Pri latniški obliki so trsi sajeni od 0,9 metra do 1,4 metra vsaksebi v vrsti, njihove vrste so v medsebojni oddaljenosti od 2,7 metra do 3 metre, višina debla pa je od 1,6 do 1,8 m. Na vsakih 4 do 5 trsov je postavljen debelejši steber, na katerega je pritrjena z ene vrste v drugo prečna ranta. Poleg lesa (največkrat se uporablja akacijev les) sestavlja oporo še 5 vzporednih žic, ki potekajo vodoravno od rante do rante (včasih poteka še ena žica od kola do kola).

Od kod latnik na Krasu ?

V stari kmetijski strokovni reviji iz leta 1908 (fotokopijo mi je dal Jadran Sever, vodja vinogradništva v družbi Vinakoper) »Primorski gospodar« je objavljen članek, ki ga je napisal Ivan Bolle, z naslovom »Vzgoja trt na tirolske latnike po Krasu«. Omenja, da »... na Krasu gojijo vinske sorte refož, pinjole, brzamin, ki služijo v napravo terana, ki je v Trstu najbolj priljubljen. Po obnovi zaradi napada trsne uši pa dajejo prednost refožu, ker je ta trta jako rodovitna in ima najboljše vino ...«. V članku je tudi zapisano, da »... je Anton Štrekelj* (bivši kmetijski potovalni učitelj in tedanji ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici) napravil na Krasu poskušnjo na veliko glede te trtne vrste (refoška na tirolski odprt latnik pri Francu Kosovelu v Zagrajcu pri Gorjanskem v dobri rusi zemlji z refoževimi trtami. Vinograd je bil zasajen leta 1897 in še povečan na 36 arov...«. Bolle piše, da so na latnik posadili vinograde tudi v Ivanjem Gradu, Gorjanskem ter v Klancu in tudi na sovdanu (laporju) v dorenberški občini. Poskusni vinograd v Klancu je dal kar 62 hektolitrov dobrega terana, kar pomeni 172 hektolitrov na hektar. Ta količina je danes znatno prevelika. Pisec svetuje, naj se napravijo na Krasu novi nasadi s tirolskimi latniki (ta gojitvena oblika je bila in je razširjena na Tirolskem - Bolcano, Merano).

Zakaj se je na Krasu uveljavila prav ta gojitvena oblika ?

Refošk kot sorta in takratna univerzalna podlaga Kober 5 BB, ki je tudi bujna, sta zahtevali visoko gojitveno obliko. Latnik je to nudil. Latniška opora pa je tudi zelo stabilna, saj

prečne rante povezujejo navpične kole, ki so na Krasu zaradi plitkosti tal manj stabilni. Nekateri vinogradniki omenjajo, da tudi burja lažje zdrsne čez latnike. Z uporabo mehanizacije in sodobnejše tehnologije v obdobju šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja so se sadilne razdalje razširile in trte se je močnejše obremenilo, kar je vplivalo na višje pridelke grozdja.

Danes se za latniško obliko gojenja vinske trte priporoča razdalje sajenja od 0,8 do 1,0 metra in medvrstne razdalje od 2,6 do 2,8 metra ter obremenitev z dvema šparonoma - lahko bi imeli tudi le en šparon in še ožjo medtrstno razdaljo (šparon je preostali del rozge po zimski rezi s pet do deset očesi - enoletni les).

Prav prevelike obremenitve latnika in manjše število trt na hektar površine je tej gojitveni obliki pripisalo slabšo kakovost. Zato se zadnjih petnajst let latniško obliko gojenja vinske trte na Krasu zamenjuje z nižjo obliko gojenja vinske trte z enim ali z dvema šparonoma, ki sta speljana v vrsti - enoji ali dvoji Guyot. Pri latniški obliki pa je šparon speljan v medvrstni prostor.

Zakaj ta zamenjava? Prav gotovo zaradi cenejše opore, lažjega dela in zmanjšane obremenitve vinske trte. Kakovostno pa kraški latnik z dvema šparonoma ali celo s samo enim šparonom verjetno ne zaostaja za nižjo gojitveno obliko, saj je grozdje lepo razporejeno v medvrstni prostor ter listje nastavljeno soncu.

Pozabiti tudi ne smemo na nekakšno simboliko in etnološko značilnost krajine Krasa in refoškove trte - teranovke, speljane na latnike.

Pesnika Toneta Pavčka so latniki na Krasu tako navdušili, da je zapisal: »**Latniki: veliki, visoki, važni. Kot letve in lestve za hojo in stopajo samo gor, gor, navzgor, kvišku, k vrhu.**«

* Glej sestavek Nadje Mislej Božič na straneh 12-15 te izdaje revije Kras!

Literatura :

Ripper, Maksimilijan; Klavžar, E.; 1912: Kraški teran, Gorica

Bolle, Ivan; 1908: Primorski gospodar

Brdnik Majda; 1982: Diplomsko delo

Majda Brdnik, univ.dipl.inž. agronomije -

Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Kmetijska svetovalna služba Sežana

VAS OCIZLA SE NENEHNO OBNAVLJA IN RAZVIJA... ŽIVI!

Majda Mihalič Tomašova

Ocizla je vas na pobočju hriba, obrnjena proti soncu. Skozi dolino Glinščice ujame blago mediteransko klimo, a ji strupena kraška burja prav nič ne prizanaša. Najstarejšo zapisano letnico 1851 nosi Koroščeva hiša, na portonu cerkve Marije Magdalene pa je zapisano leto 1671.

Pred prvo svetovno vojno je vas štela več kot 200 ljudi, med italijansko okupacijo in kasneje pa jih je veliko odšlo s trebuhom za kruhom na Obalo ali čez lužo v Ameriko – tako je v vasi sedaj kakšnih sto ljudi.

V prvi polovici 20. stoletja je Ocizla spadala pod upravno enoto Dolina in v vasi je bila občina; to so pozneje prenesli v Klanec in nato na Kozino.

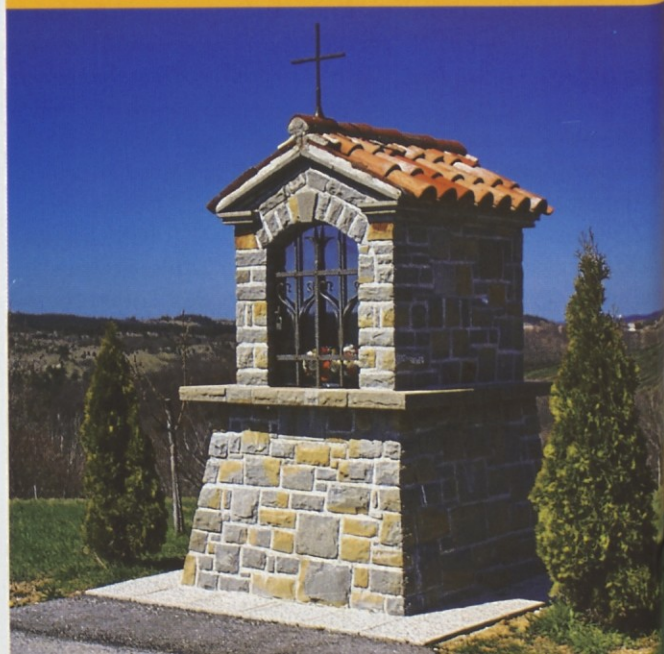
Iz tistih časov se spominjamo tudi železnice Kozina-Trst, hotela in bogatega, aktivnega delovanja Društva Zveza z godbo na pihala in dramsko skupino. Društvo smo ponovno postavili na noge 21. maja 1999 in ga poimenovali Športno, kulturno in turistično društvo Zveza.

Iz druge svetovne vojne ohranjamo v spominu 26. maj 1944, ko so Nemci požgali del vasi. Kar nekaj naših mož je služilo tudi v italijanski vojski na Sardiniji, Korziki in drugod. Padlim med narodnoosvobodilnim bojem in žrtvam fašistov je posvečen spomenik na Kržadi (na križišču za Klanec, Petrinje in Beke). Na pročelju »komunske hiše« od 10. junija 2000 stoji spominska plošča tigrovcem – rodoljubom, ki so delovali med leti 1933 in 1940. Istočasno so člani društva markirali Tigrovsko krožno pot mimo Ocizle in Beke, ki je redno obiskana. Pot poteka mimo naravnih in kulturnih znamenitosti teh dveh krajev. Tabla z zemljevidom je postavljena »Na kali«.

Sredi vasi ponosno stoji obnovljena »komunska hiša«, naš vaški dom, ki so jo zgradili leta 1900, da bi nudila zatočišče domačinom. Leta 2001 smo »na Kalu« v vasi prenovili kapelico in vanjo postavili kip međugorske Marije, ki so ga prinesle ociske žene z romanja. Novi kip je nadomestil prejšnjega iz 16. stoletja, ki so ga leta 1971 ukradli.

Spomladi 2001 so se začela dela na domači cerkvi Marije Magdalene, ki je bila zgrajena leta 1611. Možje so opravili številne »rabute« in dobro leto pozneje je bilo veliko delo končano. Cerkev ima novo streho, omet, okna, vrata, notranjo opremo in vso potrebno elektroinštalacijo. Tudi pot do

Kapelica pri cerkvi (Kralov pil), delo domačega zidarja in kamnoseka Ivana Mihaliča

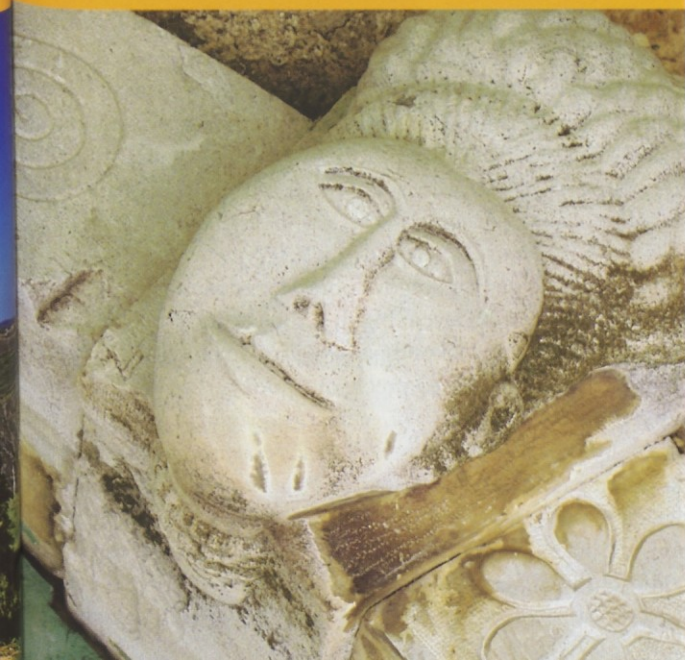
Cerkv Marije Magdalene, zgrajena leta 1611

cerkve je asfaltirana. Petindvajsetega avgusta 2002 smo cerkev blagoslovili.

Od cerkvenih znamenj je bila tedaj na vrsti kapelica pri cerkvi (Kralov pil) in vrnitev dragocene plošče z zapisom molitve *očenaš* v bohoričici. Izdelal jo je domači umetnik Ivan

Detajl Toščevega portona iz leta 1893.

Mihalič, ki je bil zidar in kamnosek samouk (1792-1865). Za opasilo 2006 smo odlitek velike etnološke vrednosti postavili v novo kapelico, ki jo je blagoslovil škof Metod Pirih.

Tudi danes v vasi pridnih rok ne manjka in pri marsikateri hiši najdete natančnega in domiselnega lesarja ali kamnoseka pa še druge mojstre, tudi mojstre besede. Ocizla ima dve knjižici pesmi in zapisov o Ocizli nekdanj in danes avtorice Majde Mihalič Tomaštove. Obiskovalci naše vasi lahko posežejo po štirih različnih razglednicah, katerih fotografije so prispevali člani Fotokluba Žarek.

Kot zanimivost lahko omenimo Tržačana, znamenitega pisatelja Scipia Slatoperja, ki je v Ocizli letoval leta 1911 in takrat ustvaril delo »Il mio Carso«.

V vasi sta dva »ščedenc«¹, ki jo varujeta vsak z ene strani: Krmonov in vaški ščedenc pri Povščevih z letnico 1829. Zanimiv je tudi Toščev porton iz leta 1893. Leta 2009 je vas obnovila zgornji »lavatojo«² pod vasjo, v načrtu pa ima še obnovo spodnjega. »Zjogo«³ je pred nekaj leti dobil končno podobo in sedaj služi svojemu namenu. Obnavlja se tudi »ložo«⁴ na Kalu.

Vas Ocizla se nenehno obnavlja in razvija... Živi!

Opombe

¹ = ščedenc = izvir

² = lavatojo = korito za pranje perila

³ = balinišče

⁴ = loža = pokrito vaško korito

Deseta obletnica ureditve

KROŽNA POT V SPOMIN DOMAČINOM - TIGROVCEM

Branko Bratož - Ježek

Letos praznujejo v Ocizli deseto obletnico, odkar so uredili spominsko krožno pot in jo posvetili domačinom - tigrovcem, prvim uporabnikom zoper fašizem... Imenuje se Tigrovska spominska krožna pot. Predstavlja jo Branko Bratož - Ježek, ki bralca vodi po njej tudi s predstavitvami domačih nazivov krajev in s svojim komentarjem... O tigrovski skupini iz Ocizle piše Karlo Kocjančič... Ocizlo in njene znamenitosti pa predstavlja ljudska pesnica Majda Mihalič Tomašova.

Tigrovska spominska krožna pot pri Ocizli (TSKP) začnemo pred *Kamunsko hišo* v središču vasi, na pročelju kature so domačini postavili spominsko tablo tigrovcem - domačinom. Lahko pa pot pričnemo tudi nad vasjo, kjer sta vaški vodnjak (pri katerem se lahko odžejamo in oskrbimo z vodo) in bivši kal, preurejen v parkirišče. Tam stoji lesen kažipot, ki kaže, da moramo skozi vas, mimo *placa*, kjer so na mestu, na kataram je stala *Luketova* hiša, vaščani uredili plesišče. Pot nas pelje skozi vas. V zidu je javna vodovodna pipa, ki pa ne 'obratuje'. Nad njo je skrinjica z vpisno knjigo za *Tigrovske spominske krožne pote* - TSKP. Na električnem drogu nas kažipot usmeri v desno na *Šturek*, od koder je nekaj razgleda. TSKP je označena z rumenimi krogci in z rumenimi smernimi puščicami.

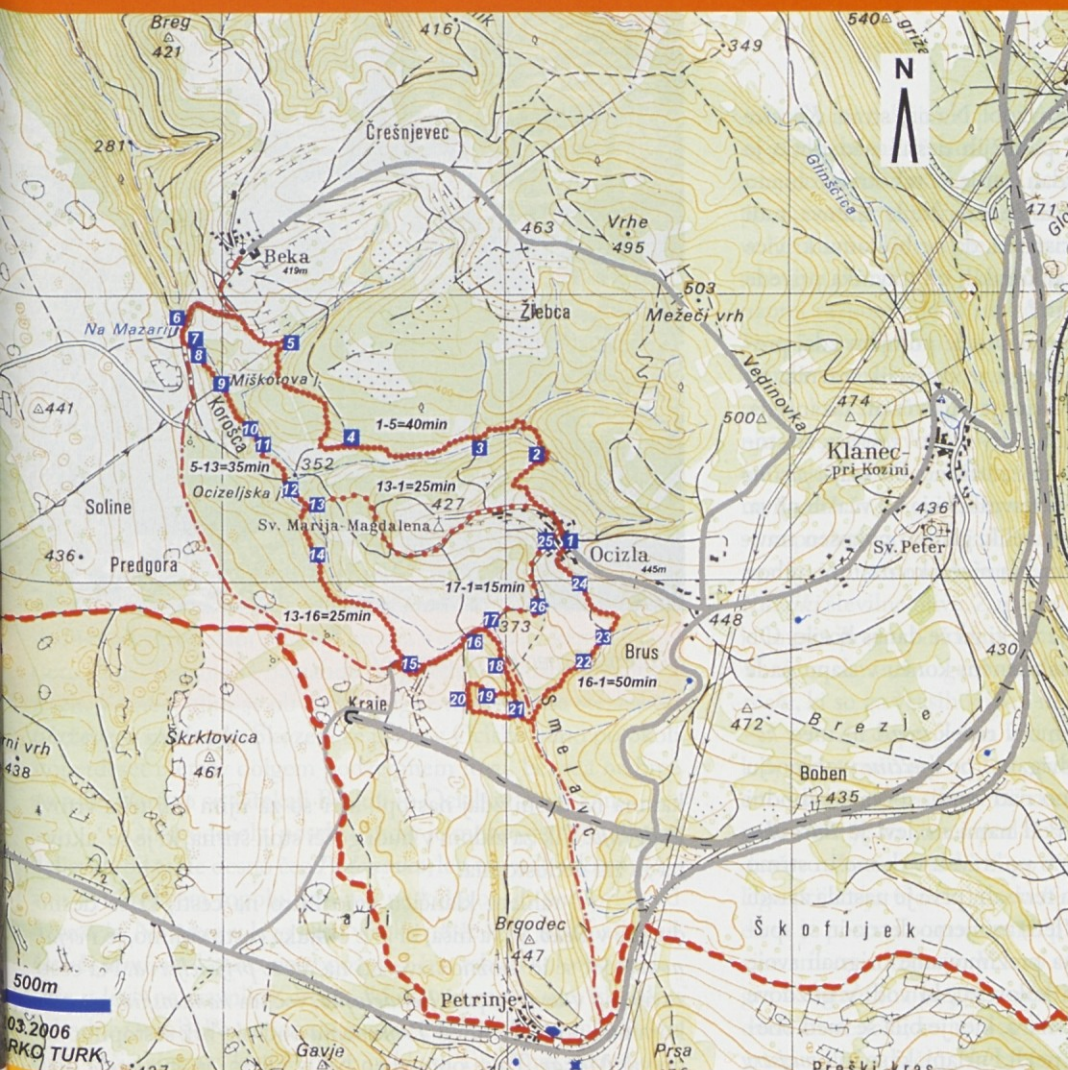
Razgled s Šturka

Na severu je *Kokoš* in greben, ki se vleče na *Veliko Gradišče*. V nadaljevanju je videti košček 'kozinskega' *Videža*, nakar nam razgledovanje zapre gozd, ko se na jugu prikaže *Slavnikov greben*, onkraj *Drage* pa je greben *Žbevnica-Goliči-Kojnik-Jampršnik*. Od njega se za Petrinjami (ki jih ni videti) vleče v našo smer polje *Smelavc*, ki ga na levi oklepa *Kravlak* in na desni *Brgod*. Zadaj je odet v bore neizrazit vršič *Soligrada*. Desno od njega je *Gavje*, še bolj desno sta *Velika*

in *Mala Štrkljevica* (na kartah *Škrklovica*), obe pokriti z bori. Do *Žagnce*, prostranih borovih gozdov desno od Socerba (ki ga ni videti), je še *Črni vrh*. Na koncu Žagnce pa je dolgo travnato in skopo poraslo sleme *Solin*. Desno je *Vrh Griže*, ki v svojih nedrjih skriva eno najdaljših gradišč v teh krajih.

S Šturka ob njivah, vinjah in travnikih zavijemo desno v gozd strmo navzdol. Zdaj se kolovoz prelevi v stezo, ki nas ob *trepelika*, grmiču bodeče lobodike (zaščitena in na tem območju zelo redka vrsta!), cerih in gabrih po nizu v tla vkopanih stopničk privede v strugo potoka *Luza*. V njej je na desnem bregu tabla z napisom. Bilo je to pobočje včasih golo. Vse, kar je na njem zraslo, si posekal s *kosirjem*. Drobne *fraske* so ženice rabile v krušnih pečeh, saj so se malone vsak dan s polnimi *plenjerji* kruha podajale na dolgo pot v Trst. Tudi paslo se je tod. Danes sta bregova porasla z gozdom. Na desni je *Dolna Šturkovca*. Na levem bregu je tik nad strugo izvir *Luza*. Na desnem bregu pa so pod panjem grčaste bukve tri klopce.

Pri izviru *Luza* prečkamo potok in se ob klopcah vzpnemo v pobočje *Presérja*, nato strmo v gostih ključih navzdol k potoku *Korošca*, ki priteče iz *Zavriskovca*. Prečimo ga, na onem bregu zavijemo levo (v strugi skočnika, kjer voda skače čez peščenjakove *korše* - sem so ženice prihajale prat) in ob njem nadaljujemo do sotočja z *Luzo*. Pridemo v gozd na območje *Pr'Malna*, a je mlin nižje. K njemu nas popelje mlinščica, ki se začne na sotočju. Teče po levem bregu *Korošce*, a

- 1 - OCIZLA - START
- 2 - IZVIR LUZA
- 3 - MLIN
- 4 - HRAST
- 5 - SLAP ŽLEBINA
- 6 - LIPA
- 7 - JAMA S-3
- 8 - JURJEVA JAMA
- 9 - MIŠKOTOVA JAMA
- 10 - MALETOVA JAMA
- 11 - BLAŽEV SPODMOL
- 12 - OCIJSKA JAMA
- 13 - POČITEK
- 14 - BREZNO
- 15 - DEPONIIJA
- 16 - LIPA V SPOMIN KOCJANČIČ KARLU
- 17 - MOST
- 18 - KAVERNE 1.SV.VOJ.
- 19 - BUNKER 1.SV.VOJ.
- 20 - STRELSKI JAREK
- 21 - 18.KAVERNA
- 22 - SLAP CUMPET
- 23 - IZVIR-VODOVOD
- 24 - KRMONOV STUDENEC
- 25 - KOMUNSKA HIŠA
- 26 - KORITA

- TIGROVSKA POT
- ... KRAJŠJE VARIJANTE
- PLANINSKA POT
- POMOŽNA PEŠ POT
- CESTA-DOSTOP Z AVTOM.
- AVTOCESTA

Izviri potoka Luza.

kmalu izgine. Uničili sta jo dve granati, ki ju je med vojno leta 1944 (med bombardiranjem Žavelj) tu odvrгло vojaško letalo.

Od sotočja obeh potokov nadaljujemo pot po desnem bregu tik ob vodi. Ko je za nami mogočen cer, nas stezica usmeri levo na lesen mostič, ki drži čez *Korošco* k *malnu*.

Malnrjev malen je manjši štirioglati objekt tik ob *Korošci*, zidan iz *siuga* kamna. Od njega je ostalo le *merišče*. Na zahodni strani sta bili dve mlinski kolesi, nad mlinom je manjša akumulacija, v katero je vodo dovajala mlinščica. Mlin naj bi obratoval še med obema vojnoma.

Od mlina se napotimo ob kratki mlinščici k potoku in k od daleč vidnemu zidu. Z leve od Ocizle privede širok kolovoz. Tu prečimo potok in stopimo na desni breg. Vse, kar se dviga nad potjo, je *bječčina* oziroma beška last... Zapustimo kolovoz. Steza gre levo po opuščeni njivi, kjer je veliko leske, *gacje* in nekaterih 'vodoljubnih' dreves: *jauš* in *tapuolo*. Steza drži vstric s potokom, ki živahno žubori po 'dolini'. Svet je zdaj raven, dolina se širi. Na oni strani struge debel beli gaber, da jih malo takšnih vidiš tod okoli, in dober lučaj vstran mogočna bukev. Na tej strani struge so visoki in vitki topoli. Potok vijuga po flišni podlagi. V levem bregu je erozija razgalila peščenjakove *korše*. V strugi je na desnem bregu pregrada, ki blaži njene učinke. Za hrptom pustimo topole, ko se pred nami odpre velik travnik. Steza pred njim zavije v desno. Na vrhu (proti koncu maja v njem cvetijo brstične lilije) spet v

levo in ob obzidanem travniku navzdol. Na oni strani *Korošce* je v šopu *jauš* lovska preža. V pobočjih desno nad potjo je včasih raslo dosti jurčkov in žrdan, saj je iz teh krajev znano reklo: »Jurje jen žrdana, to je bječka brana«. Ne le njihova, tudi *ociska*, naj nam bo dovoljeno pristaviti, da ne bi komu krivice delali. K posebnežu nas po nekaj korakih od travnika privede stezica. No, a ni posebnjež ta *brast*?

Kar ob potoku! Celotno območje po njem zdaj prevzame ime. *Korošca*! Na levem bregu se širi velik travnik, na katerem še kosijo, steza po njivi, kjer je bila včasih fazanerija. O njej in o njivi danes ni sledov. Še čez 'nizko' *koronco*, že stopimo na njivo, takisto opuščeno in zaraščeno. Po krajši *plešini* z brezo in dvorho *jaušo* se odpre travnik, ki je bil včasih njiva. V nadaljevanju se dolina odpre v velik, gladko pokošen travnik, po potoku imenovan *Korošca*. Na njem, ko nastopi njihov čas, naletimo na brstične lilije.

Korošca: velik travnik je to, ki ga še danes kosijo. Ob njem na levi teče potok in na zahodnem koncu v slapu pade v *Maletovo jamo*.

Prečimo travnik, stopimo v redek gozd in med *koroncami* in *trmuni* se zlagoma dvigamo po *bječine* v območju *Nadgabra* in pod *Zalozico* desno nad nami, sprva v vzhodni smeri, zatem zavijemo v levo. Pod nami na levi je *Šučovka*, kjer je večja poseka. Od tu gremo po travah v desno in strmo navzdol k potoku *Vir*. Po strmih terasah (prva je nastala zaradi plazov, ki se je tu zgodil pred več leti) zavijemo desno in se spuštimo v *Staje*. Včasih so sem na prezimovanje prignali svoje *čape* ovac Čiči. 'Pristanemo' na kolovozu, ki vodi v gozdove *Šučovke*. Pod nami je večja izravnava, kjer je bila še med obema vojnama *karbonica*. Oglje so pekli Furlani, ki so bili *majstri* te obrti. Steza se spusti nanjo in po strmem bregu k potoku (markacija). Lepše pa je nadaljevati po kolovozu v desno, saj ves čas hodiš po ravnem nad strugo potočka. V njem vidiš najprej *Kalužo*. Hodila se je vanjo kopat vsa vaška mularija in tu se je marsikdo naučil plavati.

Slap v Žlebini. Strugo potoka *Vir* zapirajo poševne plasti peščenjakov. Voda je skozi čas nanje odložila debelo zaveso lehnjaka, po kateri se preceja voda in pada v spodnji tolmun. Sem so še po vojni prihajale Bečanke s škafi na glavah in *sez lupatami* v rokah prat. Z njimi so med pranjem udrihale pu *štracah*. Ob kolinah so sem prihajale čistit čreva.

Od slapa nadaljujemo pod *Mejicami*, kjer je na levi udrtna - stara *japnca*, v kateri so gasili apno. V desno se loči steza mimo njive v *Ocizlo*. Po njej so hodili beški otroci v šolo. Malce naprej sta na desni še dve udrtni - *japnci*. Zdaj prečimo *Vir*. Na desnem bregu dobrih deset korakov naprej se pride do *Ščedenca u putu'ke*. Je *vjelban* izvir, žal zanemarjen. V nadaljevanju potoka so *Žlebine*. Na onem bregu zavijemo v levo in se po ravnem napotimo nad slap. Od njega privede strma stezica (če bi prej sledili oznakam, bi prišli k slapu po strugi potoka in bi se po tej stezici dvignili iz nje), mi pa, ko imamo na desni stare *trjese*, ki se stopničasto dvigajo v *Kozare*, nadaljujemo po ravnem do okljuka v desno. Območju se reče *Podkal*.

Ob Kozarah zavijemo v desno in se pod visokonapetostnim daljnovidom dvigamo v klančič. Pod nami se odprejo *Loke*, večja zaraščena dolina, v kateri so bile nekdaj njive. Na levi je za *grublo* bila včasih *vinja*. Na desni nepredirna gošča. Zid v njej in za njim je bil včasih vinograd. Še višji zid iz *siuga*

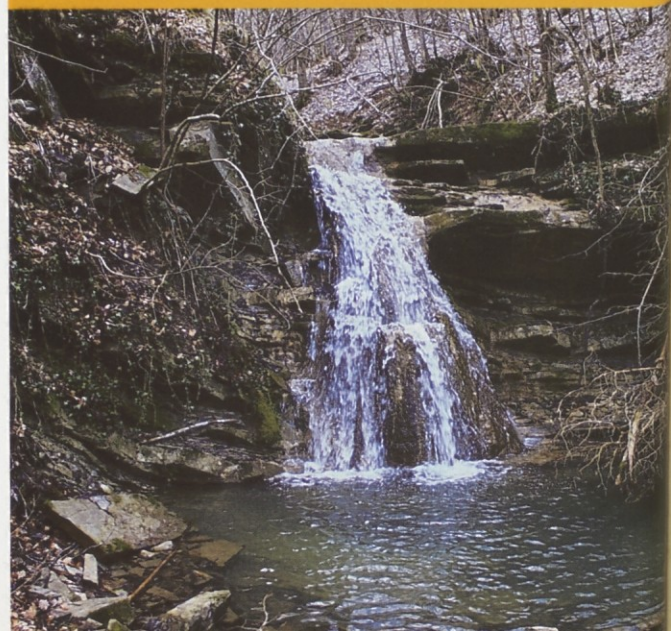
Posebnež med hrasti, mar ne?

kamna na desni zdaj nastopi, kjer so za njim bili trije vrtovi *Podgrajo*. Tik za zidom v hudi gošči stoji štirna, ki je še 'aktivna', a žal nedostopna.

V rahlem klančiču smo hitro na cesti, ki se desno dvigne v *Beko*. Prva hiša, ki jo z okljuka ceste vidimo, je *Ferjanova*, kjer se je možno navezati na *Stezo prijateljstva*. Na cesti zavijemo v levo in pod *Bendelarko*, večjim *kamunskim* travnikom nad potjo, ter med *Trmunoma* pod njo brž sestopimo na preval *Mozar*. Tu je obnovljen kal, v bližini je *komunska* lipa. Na prevalu so včasih molzli ovce. Od tod ime.

Od lipe na desni in topolu na levi prečimo preval in takoj za topolom zapustimo cesto (ta se odvijuje čez *Soline* na *Socerb*), zavijemo levo in se po *plešini* mimo *škurša* na levi spu-

Beški slap Žlebina.

stimo v gozd (meja med flišem in apnencem je na tem mestu ostra) in k prvemu breznu »S3«. Pozimi, ko pade temperatura pod ničlo, iz njega rado 'diha'. Še kratko navzdol na začetek **Lok do Jurjeve jame**.

Na desni se dviga pobočje, ki je beška *komunela*. Dvignemo se do podrtega zida, ob njem rahlo navzdol k potoku **Viru**, ki ponikne v **Šemetovi jamci**, v koritih, ki končajo pred naravnim mostom in **Miškotovo jamo**. Pred koriti se steza dvigne v pobočje, ovešeno z *rjezenco*. Po njej prečimo pobočje nad koriti, ki se pred mostom precej razširijo v globok žleb, kjer je spodmol, pod katerim je bil med vojno bunker, kamor so se pred Nemci zatekale aktivistke.

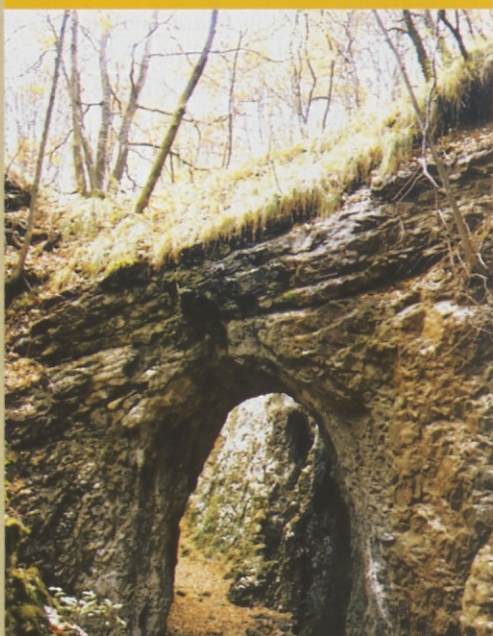
Po stezi navzdol na naravni most (če je mokro, drsi). Spodaj na desni je vhod v **Miškotovo jamo**, ki je najdaljša jama na tem območju. Z mosta se dvignemo nad žleb in nadaljujemo po plastnici k bližnji **Maletovi jami**. Vanjo čez stopničast skalnat odstavek slapi potok Korošca v osemmetrskem zavesatem slapu. Iz jame se na zahod dviga ozek in strm žleb, prava tesen. Vštric z njim se ob žlebu dvigne nadenj naša stezica do **Blaževega spodmola**. Skozenj se pride v Ocisko jamo po okoli stopetdeset metrov dolgem podzemnem rovu. Seveda ne brez svetilke. Vanj so se zatekali Bečani in Ocizlani med vojno.

Od spodmola, posebej kadar je mokro, je najbolje nadaljevati od table desno čez **Pedonovco**, lep travnik, takisto **Blažev**. Pri krepkem topolu stopimo na kolovoz, ki sem pride od **Mozarja**. Na njem v levo med visoke rdeče bore in k naslednji **Ociski jami**, na katero nas opozori lična tabla (kolovoz nadaljuje v levo na travnik Koroško, ki smo ga malo prej gledali z vzhodne strani). Po mešanem gozdu smo kmalu na počivališču sredi večje kotanje, kjer so mize in klopi. Tu je tudi razpotje. V levo krene krajša varianta **TSKP** v Ocizlo. Po daljši poti, ki zavije desno, prečimo ponavadi suho strugo potoka (malce naprej konča v **Ociski jami**), se dvignemo v pobočje **Male Štrkljevice**, kjer levo od trivrhga cera naletimo na brezno.

Nadaljujemo po gozdu, nad 'nemim' potokom. Steza se glede na zaraščenost umika zdaj levo, zdaj desno, zdaj gor, zdaj dol, a ves čas lagodno po **Predkorošci**, do katere je imelo pravico vseh triintrideset *ociskih jurjov*. Končno izbijemo na večji travnik, kjer pogled splava na **Slavnikov greben**. Na sosednjem slemenu stoji **cerkvice sv. Marije Magdalene** in malce naprej razpotegnjena vasica **Ocizla**. S travnika stopimo med *brine* in med njimi po ravnem nadaljujemo do kolovoza. Na njem v desno nekaj časa ob 'nemem' potoku na levi in, ko se potok 'odteče' stran, smo pred deponijo, kamor so med gradnjo avtoceste zvozili veliko materiala. Ob travniku stopimo na makadamsko cesto (v levo prideš po njej v **Ocizlo**, desno na **Socerb** in magistralno cesto KP-LJ), obidemo deponijo in se napotimo proti **Ocizli**. Na levi je vrh slemena spet cerkvice, desno od nje so razložene *ociske* domačije. Pod cerkvico so v **Razliki** številne njive. Zapomnimo si le *travnik*, sredi katerega je lovska preža. Na desni so nad cesto zadnji obronki **Brgoda**. V njem zanimiva geološka podrobnost: nekaj reber laporja *opoke*, ki so ga včasih kopali in z njim posipavali poti.

Za deponijo na levi pod nami spet 'nemi' potok, onkraj njega našo pozornost pritegne *Tuščev* topol, prav gotovo eno najmogočnejših *ociskih* dreves. Smo že na drugi strani **Brgoda**, kjer je na desni pod cesto *kamunska* njivica. Ob njej je društvo *Zveza* posadilo lipo v spomin na prezgodaj preminulega prijatelja Ocizle *Karla Kocjančiča*. On ima veliko zaslug, da se je postavilo spominsko ploščo tigrovcem. Na koncu njive smo na razpotju. V levo se loči pot v **Razliko**, naravnost gre v **Ocizlo** (najprej čez most z dvema *vjelboma*, više gori ob dveh studencih; tu je mogoče *TSKP* predčasno skleniti in se vrniti na izhodišče). Na razpotju pred mostom zavijemo v desno in nadaljujemo ob 'nemem' potoku na levi in z zidom opasani *ogradi* na desni. Ko se ta konča, smo pred mini muzejem na prostem. V betonsko ploščo so 'potopljene' ostaline iz prve vojne. Na bližnjem hrastu je več tabel z napisi.

Naravni most.

Čez vhod v Maletovo jamo pada osemmetrski slap potoka Korošca.

Pohodniki po tigrovski krožni poti pri Ocizli.

Slapiči, ki jih ustvarja potok Cumpet.

Pri Krmonovemu studencu so za nami vse zanimivosti pohodne krožne poti...

Od muzejčka nas steza strmo dvigne v pobočje **Brgoda** do niza osemnajstih kavern. Izhajajo iz prve vojne. Naredili naj bi jih češki in poljski vojaki. Pred tretjo kaverno je kup izkopane zemlje. Stari Ocizlani vedo povedati, da je bila v kaverni jama, iz katere je bilo po daljšem deževju slišati vodo. Jamarji iz zamejskega **Boršta** naj bi se v to jamo spustili, a so prišli le do vode... Ko je več kot pol kavern mimo, nas steza zasuje v desno in nas v gostih in strmih ključih dvigne na greben Brgoda. Na tabli nas napis opozori na bunker iz prve svetovne vojne. V tleh na treh mestih opazimo nadzidane, zasute luknje... Ko se prevesimo čez greben, se znajdemo ob strelskem jarku, ki se kačasto zvija po pobočju. Ob njem gremo v levo. Na koncu še levo na greben, kjer naletimo na cikcakast zid. Še skozenj in po pobočju nazaj h kavernam in na spodnjo cesto.

Prečkamo cesto in potok ter se začnemo vzpenjati v pobočje **hriba** v smeri severa. Dvignemo se na prvi robček, pa se spet spustimo dol v širok žleb, kjer so bile včasih tri **karbonice**. O njih ni vidnih sledov. Globoko pod nami teče potok **Cumpet**. Evo ga, še en grmič bodeče lobodike, ki smo ga napovedali na začetku poti! Zlagoma se po gozdu dvigamo nad strugo potoka proti slapu **Cumpetu**. Med postavnimi drevesi smo kmalu pri tabli, ki opozarja na **slap Cumpet**. Po-

dobna zgodba kot pri prejšnjem slapu v strugi **Vira** pod Boko. Z brega na breg gredo poševno vzporedni gosti in razgaljeni **korši** peščenjaka, na katere je voda odložila nabreklo plast leh-njaka. Slap je v območju **Brusa**. Nad slapom prečimo potoček in nadaljujemo po desnem bregu vstric z vodo. Že smo pri betonskem zajetju. Zajet izvir je to, od koder je po ceveh speljana voda do dveh korit in javnih pip pod Ocizlo. V tolmunu potočka so včasih ženice s škafi na glavah prihajale prat.

Nad zajetjem je visok in dolg zid. Kar ob potoku gremo dalje, ki ga ob topolu še zadnjič prestopimo in se po **paštnah** med **gacijami** dvignemo na travnik (nad njim **vinja**), po njem v levo do konca na kolovoz in gor h **Krmonovemu studencu**, od koder je za hrbtom nekaj razgleda. Še kratko v vas med hiše in dol h **kamunski** hiši... Krog je sklenjen!

Branko Bratož - Ježek

Fotografije k vsem trem sestavkom so prispevali Branko Bratož - Ježek, Ivan Likar, Božica Mihalič in Tatjana Mihalič.

Besedilo je lektorirala Nives Mahne Čehovin, uredila pa Ester Mihalič.

Več informacij:

ŠKTD Zveza Ocizla, www.ocizla.si, sktd.ocizla@gmail.com, Facebook.

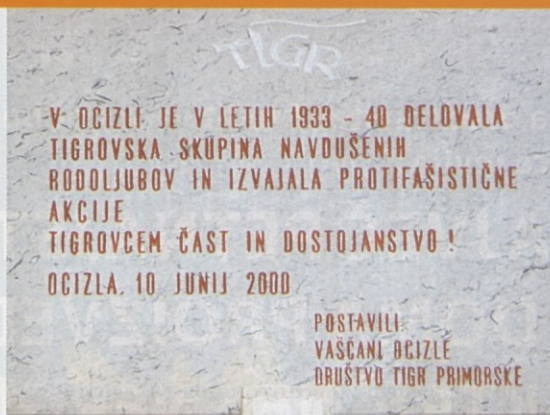
TIGROVSKA SKUPINA IZ OCIZLE

Karlo Kocjančič

Težka leta italijanske fašistične okupacije so preteklost, vendar ni nobenih razlogov, da bi nanje pozabili. Odgovorni za takratne zločine nočejo ohraniti zgodovinskega spomina, kajti najlažje je izbrisati takšno neprijetnost. Nasprotno pa tisti, ki so pretrpeli in preživeli strahote tedanjega časa, danes težko verjamejo, da so se zločini zares zgodili.

V vasi Ocizla še živi spomin na skupino tigrovcev, delujočo v tem kraju v letih 1933-1940, ko je bil italijanski fašizem na višku moči. Hvalevredno je, da vaščani ohranjajo spomin na svoje hrabre fante, ki so delovali v hudih razmerah in žrtvovali svojo mladost, potem pa doživljali krutost in ponižanja kot obsojenci v italijanskih ječah. Skupino tigrovcev, ki se je oblikovala že leta 1933, so sestavljali njen vodja Andrej Počkaj, brata Franc in Rudi Mihalič, Just Bolčič, Ivan Slavec in Ivan Mihalič. Devetega junija 2000 so vaščani Ocizle ob sodelovanju Društva TIGR Primorske tej tigrovski skupini odkrili spominsko ploščo, ki krasi komunsko hišo.

Skupina tigrovcev je delovala povsem samostojno in po tigrovskih metodah (požigi šol, izobešanje zastav, trosilne akcije, grozilna pisma in podobno). Delovanje skupine je

krajevno obsegalo območje Malega Krasa, zlasti vasi Ocizla, Klanec, Socerb, Krvavi Potok (požig šole), Hrpelje, Kozina in Rodik. Skupino je leta 1940 izdal domačin. Sledil je sodni proces pred Posebnim sodiščem v Rimu, na katerem so bili izdani in ujeti tigrovci obsojeni na dolgoletno ječo. Po razpadu Italije leta 1943 so obsojenci prihajali domov bolni, strti, s hudimi posledicami. Po vojni so vsi odšli v prerani grob. Zgodba o trpljenju teh fantov in mož še ni dorečena in prav kličje po poglobljeni raziskavi.

Naj spominska pot, po kateri so se gibal in opravljali svoje akcije mladi tigrovci - domačini Ocizle, postane tradicionalna pot, posvečena spominu na njihovo delo! Vaške steze in poti so jih vodile do pomembnih točk, primernih za izvedbo tigrovskih akcij, ki so bile takrat izredno odmevne med domačim prebivalstvom.

Društvo TIGR Primorske pričakuje, da bo ŠKTD Ocizla Tigrovsko spominsko krožno pot čim prej razširilo na vse poti in steze, tja do Socerba, Beke, Krvavega Potoka, Rodika, Hrpelj, Kozine in Klanca, po katerih je tigrovska skupina iz Ocizle odhajala na svoje akcije.

Karlo Kocjančič, Društvo TIGR

Kulturni program med enim izmed pohodov po tigrovski spominski krožni poti v Ocizli.

Okvirna predstavitev kreditne ponudbe Banke Koper
za bralce revije Kras

Z NAJVEČ PETNAJSTLETNIM POSOJILOM DO DOMA PROIZVEDENE ELEKTRIČNE ENERGIJE S SONČNO ELEKTRARNO

BANKA KOPER

Banka Koper je v prvi polovici leta 2010 aktivno vstopila na strateško področje rešitev za izkoriščanje obnovljivih virov energije s finančno ponudbo za izrabo sončne energije. Sončna energija je čist, trajen in predvsem brezplačen obnovljiv vir energije, ki je dosegljiv skorajda povsod in v neomejenih količinah.

V Banki Koper se zavedamo, da naša najnovejša ponudba predstavlja pomemben prispevek in dopolnitev že obstoječih rešitev v verigi proizvajalec in/ali ponudnik naprav za izrabo obnovljivi virov energije, investitor in država. Aktivnost podpira širša prizadevanja Evropske unije in Republike Slovenije na področju obnovljivih virov energije. Podobno kot druge evropske države se je tudi naša država zavezala, da bo do leta 2020 v Sloveniji 25 odstotkov porabljene energije izviralo iz obnovljivih virov energije.

Za uresničitev te zaveze je Slovenija leta 2009 sprejela tudi dve uredbi: Uredbo o podporah električni energiji, proizvedeni iz obnovljivih virov energije, in Uredbo o podporah električni energiji, proizvedeni iz soproizvodnje toplote in električne energije z visokim izkoristkom, ki pospešujeta prehod na obnovljive vire energije.

Uredbi med drugim predvidevata dve vrsti spodbud: zagotovljen odkup vse proizvedene električne energije in finančno pomoč za tekoče poslovanje (obratovalna podpora). Pri zagotovljenem odkupu država, prek Centra za podpore, odkupi vso proizvedeno električno energijo. Pri obratovalni podpori pa Center za podpore le izplačuje obratovalno podporo, medtem ko proizvajalci električno energijo lahko porabljajo sami ali pa jo prodajajo drugim kupcem električne energije.

Najnovejša kreditna ponudba Banke Koper za postavitev naprav za proizvodno električne energije s pomočjo

sončne energije predstavlja torej dodaten kamenček v mozai-ku rešitev za izkoriščanje obnovljivih virov energije. Krediti iz te posebne ponudbe so namenjeni fizičnim osebam in gospo-dinjstvom, kmetovalcem, podjetjem ter tudi javnim ustano-vam. Fiksne ali spremenljive obrestne mere so v primerjavi z drugimi krediti ugodnejše in so od 6,5 do 6,9 odstotka v pri-meru fiksne obrestne mere oziroma od 3M EURIBOR + 2,9 do 3,3 odstotne točke v primeru spremenljive obrestne mere. Ročnost kreditov je prilagojena investiciji in deležu financira-nja, ki ga prispeva Banka Koper, in je lahko do 15 let. Pri tem velja omeniti, da je delež financiranja investicije s pomočjo banke višji, kot to velja sicer: fizičnim osebam investicije do zneska 30 tisoč € Banka Koper financira tudi v celoti.

Posojilo se odplačuje iz naslova državnih spodbud oziroma prodaje električne energije. Banka Koper omogoča tudi do šest mesecev odloga plačila glavnice in obresti. Za več-je investicije je mogoče dinamično odplačil prilagoditi proizvo-dnji sončne elektrarne v različnih letnih časih (obveznosti do banke so npr. pozimi nižje, kot so poleti).

Glavno zavarovanje kredita predstavljajo investici-ja in njeni pričakovani prihodki (zastava investicije, odstop terjatev v zavarovanje in zavarovalna polica proti poškodbam in izpadu prihodka, vinkulirana v korist Banke Koper). Pri kreditu nad 30 tisoč € pa se zahteva še dodatno zavarovanje zunaj investicije, ki je odvisno od obstoječega in predvidenega poslovnega sodelovanja kreditojemalca z banko, od kreditoje-malčevega deleža lastnih sredstev pri postavitvi sončne elek-trarne, od njegove bonitete, osnovne dejavnosti, ipd..

Okvirni izračun 15-letne donosnosti sončne elek-trarne, ki jo je mogoče postaviti na približno 115 kvadratnih metrih primerne strešne površine, si lahko ogledate tudi v na-slednjem izračunu:

Nazivna moč sončne elektrarne v kWp	16,2
Investicijska vrednost v €	60.600
Lastna sredstva investitorja v € (20% investicije)	12.120
Kredit Banke Koper v € (80 % investicije)	48.480
Ročnost kredita v letih	10
Prihodki izplačani od Centra za podpore v 15 (petnajstih) letih v € v obliki zagotovljenega odkupa, zmanjšani za akontacijo dohodnine*	87.946
Stroški odobritve kredita v €	150
Obresti za kredit v 10 letih v €**	9.534
Zavarovanje sončne elektrarne proti poškodbam in izpadu prihodka v obdobju 15 (petnajstih) let v €	6.000
Razlika v € (prihodki - stroški odobritve kredita - glavnica - obresti - zavarovanje - lastna sredstva)	11.661

Več informacij o kreditni ponudbi je na voljo v vseh poslovalnicah Banke Koper. Dodatne informacije o državnih spodbudah pa lahko pridobite na spletni strani Borzena in Javne agencije RS za energijo

* Višina zagotovljenega odkupa se nanaša na sončne elektrarne do 50 kWp nazivne moči, postavljene na strehah stavb. Izračun upošteva letno proizvodnjo 1.050 kWh na kWp in letno izgubo izhodne moči modulov v višini 1% po 5. letih.

** Pri izračunu je upoštevan 3M EURIBOR v višini 0,778 odstotka in pribi-tek v višini 2,9-odstotne točke ter anuitetni način obračuna obresti.

In kakšni so pogoji za pridobitev posojila?

Namen financiranja: Postavitev ali gradnja naprav, ki proizvajajo električno energijo iz sončne energije (fotovol-taika), za katero je možno pridobiti podpore države v obliki zagotovljenega odkupa ali obratovalne podpore.

Kreditojemalci: Pravne in fizične osebe, obstoječi ko-mitenti ali novi komitenti Banke Koper, ki odprejo poslovni ali osebni transakcijski račun v Banki Koper in nanj prenesejo del svojega poslovanja oziroma svoje. redne mesečne prejem-ke.

Znesek financiranja investicij (delež kredita):

do 100% do zneska 30.000 € za fizične osebe;

do 80% do zneska 300.000 € za pravne osebe.

(Nad temi zneski se posojilojemalca obravnava posamično!)

Obrestna mera:

3M EURIBOR + od 2,9 do 3,3 odstotne točke (pribitek je fiksen), ali

fiksna obrestna mera od 6,5% do 6,9%.

Stroški odobritve: 1,5% (minimalno 50 €, maksimal-no 150 €) za fizične osebe in od 0,8% do 1% (minimalno 55 €, maksimalno 1.500 €) za pravne osebe.

Odplačilna doba: do 180 mesecev, z možnostjo mo-ratorija na odplačilo obresti in glavnice za čas do 6 mesecev (za obdobje premostitve do prejemanja prilivov od prodaje električne energije oziroma prejemanja državnih podpor!)

Način odplačevanja kredita: anuitetno za fizične ose-be, obročno za pravne osebe.

Zavarovanje kredita: Za zneske do 30.000 € zastava investicije, odstop terjatev in zavarovalna polica za kritje po-škodb in izpad prihodka, vinkulirana v korist Banke Koper; za zneske nad 30.000 €: praviloma še dodatno zavarovanje - zunaj investicije (dodatno zavarovanje zunaj investicije je odvisno od obstoječega in predvidenega poslovnega sodelova-nja kreditojemalca z banko, deleža kreditojemalčevih lastnih sredstev pri postavitvi sončne elektrarne, kreditojemalčeve bo-nitete, osnovne kreditojemalčeve dejavnosti, ipd.

Dodatni pogoji: odprte dodatnega transakcijskega računa za prilive izplačevalca podpor oziroma kupcev elek-trične energije, vsaj 2-letna garancija na postavitev naprav, certifikati modulov EN IEC 61215-2 in EN IEC 61730-1, 10 in 25-letna garancija na 90-odstotno in 80-odstotno izho-dno moč modulov ter 10-letno jamstvo za razsmernik (Banka Koper financira izključno postavitev sončnih elektrarn ustre-zno kvalificiranih ponudnikov!).

Obračun družbenega učinka v letu 2009

TRDNA GOSPODARSKA OPORA ZA SLOVENSKO NARODNO SKUPNOST NA TRŽAŠKEM

Dušan Kalc

Konec aprila 2010 je v Športno kulturnem centru v Zgoniku potekal vsakoletni občni zbor Zadružne kraške banke. Kot običajno je upravni odbor postregel svojemu članstvu s številkami o poslovni dejavnosti, ki so, kljub občutni finančni in gospodarski krizi, ki pretresa ves svet in ki se je neizbežno dotaknila tudi ZKB, dokaj spodbudne. Ob izdatnem čistem dobičku (1.179.370 €) je banka tudi v letu 2009 zabeležila občutno rast vlog in posojil zlasti po zaslugi tesnih vezi s članstvom in z raznimi podjetji na teritoriju, na katerem posluje. Njena uspešnost se kaže tudi na druge načine. Kot edina lokalna banka Tržaške pokrajine je v zadnjih dveh letih odprla dve novi podružnici v samem osrčju mesta Trst in tako povišala število poslovalnic na enajst enot. V preteklem letu se je znatno povečalo tudi število članov in doseglo rekordno število 1715, kar potrjuje, da je kraška banka, ki se razlikuje od drugih bank ne le po zadružni obliki, temveč tudi po vsebinskih izbirah in vrednotah, deležna vse večjega zaupanja. To je banka, ki že več kot sto let deluje na zdravih načelih sodelovanja, vzajemnosti, solidarnosti, navezanosti na prostor in prozornosti.

Dobri del tega zaupanja izvira predvsem iz spoznanja, da njena temeljna usmeritev ne sloni le na bančniški logiki in poslovnih rezultatih, temveč na neki širši navezanosti na teritorij, kateremu posveča najširšo pozornost in mu namenja del svojega poslovnega dobička. S tem omogoča številne pobude gospodarskega, družbenega in kulturnega značaja, ki bogatijo življenje skupnosti in prispevajo k rasti teritorija. Tako zgledno potrjuje svoje poslanstvo, ki je ne samo v poslovnem uspehu, temveč tudi v delitvi tega uspeha s širšo skupnostjo na teritoriju. S tem prerašča ozke bančne okvire in se zaslužno postavlja v vlogo pomembnega gospodarskega dejavnika vsega območja, na katerem deluje. To pomeni, da predstavlja trdno gospodarsko oporo za slovensko narodnostno skupnost na Tržaškem, hkrati pa služi širši skupnosti kot pomembna medetnična vez in tudi kot most med dvema, včasih od meje ločena, predeloma Krasa, ki sta si danes, z odpravo shengenske meje, spet veliko bliže.

Prav zato je na nedavnem občnem zboru v Zgoniku ob rednem poslovnem obračunu pritegnil pozornost in zanimanje obračun družbenega učinka Zadružne kraške banke, iz katerega razberemo, da je ta banka v letih 2008 in 2009 podprla razvoj skupnosti teritorija, v katerem deluje, s prispevki v znesku enega milijona €. Res je sicer, da so bili tokrat zaradi nekoliko manjšega poslovnega dobička tudi prispevki

Kot edina lokalna banka v Tržaški pokrajini je Zadružba kraška banka v zadnjih dveh letih odprla dve novi podružnici v samem osrčju Trsta. Na fotografiji otvoritveni nagovor predsednika ZKB Sergija Stancicha pred novo poslovalnico na tržaškem Nabrežju.

Letošnji občni zbor Zadružne kraške banke je bil v Športno kulturnem centru v Zgoniku.

sorazmerno nižji, prav gotovo pa nobena druga banka v deželi Furlaniji Julijski krajini, tudi tiste, ki so večje in ki ustvarjajo višje dobičke, ni vrnila teritorijo toliko denarnih sredstev, kot jih je vrnila Zadruga kraška banka. Od omenjenega milijona prispevkov je šlo nekaj več kot 270 tisoč € v podporo kulturnih in umetniških pobud, okrog 430 tisoč € za šport in prosti čas, okrog 65 tisoč € za razne pobude na področju šolstva, nekaj več kot 72 tisoč € za prostovoljno delo, socialno pomoč in za prispevke župnijam, okrog sto tisoč € za promocijo ekonomskega razvoja in 45 tisoč € za nakupe kombijev za razne organizacije in ustanove.

Posebno pozornost namenja banka mlajšim rodovom. Pri tem je velikega pomena sodelovanje s šolskimi ustanovami. Znatna sredstva gredo zato zlasti šolam vseh vrst in stopenj ter združenjem staršev. Ti prispevki omogočajo nakup knjig, promocijo kulture branja, nakup računalnikov, fotokopirnih strojev in podobne opreme, nabavo šolskih pripomočkov in igral ter drugih koristnih stvari. V sodelovanju z Združenjem slovenskih športnih društev v Italiji nagraduje banka vsako leto tiste dijake, ki se odlikujejo pri študiju in športu, pomembna pa je tudi vzgojna akcija banke za uvajanje mladine v svet varčevanja. V tem duhu banka nagraduje ob dnevu varčevanja najboljše učence in dijake raznih slovenskih in italijanskih osnovnih in srednjih šol.

Veliko prispevkov namenja banka sponsoriziranju zlasti mladinskih športnih skupin v raznih športnih panogah, na kulturnem področju pa kaže svojo občutljivost zlasti za tiste dejavnosti, ki vplivajo na kakovost življenja. Tako gre veliko prispevkov domačim društvom za prirejanje folklornih in družabnih prireditev, vaških praznikov, ljudskih veselice in obujan zgodovinskih tradicij.

Poglavje zase je podpora raznim pobudam za gospodarsko ovrednotenje prostora, v katerem so zlasti kmetijske in prehranske tradicije še žive, a potrebujejo novega zagona. Banka je skupno s proizvajalci tržaškega ekstredeviškega olja, kakor tudi s kraškimi vinogradniki, čebelarji in proizvajalci sira, sprožila razne promocijske pobude, da bi ovrednotila pristne domače proizvode. V tem okviru gre omeniti enogastronomsko srečanja Kras point by ZKB v prostorih ustanove Expo Mittelschool v Trstu.

Ob proizvodih pa gre podpora banke tudi pobudam za ohranjanje kraške narave, njenega prebivalstva, njenih tradicionalnih dejavnosti ter kulturnih značilnosti. Za spodbudo ekonomskemu razvoju je banka, skupaj z Inkubatorjem Primorske, priredila natečaj Podjetna Primorska za najboljši poslovni načrt Primorske 2009-2010. Sploh pa ZKB podpira prireditve, ki težijo k čezmejnemu sodelovanju, med katerimi velja omeniti avtobusno povezavo med Trstom in Sežano.

Naštevanka bi tu bilo še veliko. Pomembno pa je poudariti, kot je to podčrtal sam občni zbor, da namerava Zadruga kraška banka tudi v bodoče nadaljevati, morda še bolj čvrsto, po načrtani poti, ki ne vodi le v zadovoljevanje bančniške logike, temveč tudi v vsestranski trajnostni razvoj prostora in človeka v njem.

Zadruga kraška banka vrača iz ustvarjenega dobička znatna sredstva v svoj teritorij. Tudi v spodbujanje kmetijsko-gospodarskih dejavnosti. Na fotografiji nekaj steklenic z oljem tržaških oljkarjev.

S pomočjo ZKB se ohranja na teritoriju njenega poslovanja tudi kulturno in naravno dediščino. Prizor je z vsakoletne Kraške ohceti.

Slovensko hokejsko moštvo na kotalkah (rolerjih) Polet podpira ZKB, da sodeluje v nacionalnem prvenstvu!

Jadranovi košarkarji so tudi deležni pomoči Zadruge kraške banke!

Socialno-zdravstveni zavod Dutovlje in njegovi (so)ustvarjalci

POSTAJAMO SODOBEN SOCIALNI ZAVOD - DOM

Renata Bačer Slabe

Socialno-varstveni zavod Dutovlje je poseben zavod, namenjen odraslim ljudem, ki zaradi dolgotrajnih težav v duševnem zdravju in/ali razvoju potrebujejo nastanitev, osnovno in socialno oskrbo ter storitve zdravstvene nege.

V zadnjih letih smo ustanovo postopno prenovili. Organizirana je na več lokacijah: kot matični dom v Dutovljah, kjer biva v šestih enotah 145 odraslih ljudi obeh spolov, in v Sežani, kjer je v šestih stanovanjih nameščeno 24 stanovalcev, ki tvorijo dislocirano ali izločeno enoto Sežana. Te dni pa v Ilirski Bistrici odpiramo dom za 10 ljudi (v treh prenovljenih stanovanjih).

Vizija razvoja do leta 2013 predvideva še dve ločeni enoti in to dislocirano enoto Vrtojba za 19 stanovalcev in dislocirano enoto Veliki Dol, kjer bo varovani dom za dosedanje stanovalce zavoda. V Dutovljah bo tako ostalo le še 80 do 100 ljudi, kar je glede na prostorske standarde tudi ustrezno.

Izboljšanje materialnih pogojev nastanitve (oprema, število ležišč v sobah), zaposlovanje novih poklicnih profilov na področju socialne oskrbe in strokovno utemeljen pogled na poslanstvo zavoda ter potrebe in pravice stanovalcev spreminjajo tudi vsebino dela in odnose med izvajalci in uporabniki. Postajamo sodoben socialni zavod oziroma dom za nastanitev ljudi z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju in razvoju z novimi metodami delovanja in oblikami bivanja.

Na lokaciji v Dutovljah deluje že od leta 1985, ko je bila v nekdanjem sanatoriju oziroma šoli odprta posebna enota Doma upokoencev Sežana. Kot poseben socialno-varstveni zavod pa ga je leta 1991 ustanovila Republika Slovenije, v okviru katere deluje še danes.

Zavod nudi stanovalcem poleg nastanitve in oskrbe tudi zdravstveno nego in rehabilitacijo, socialno oskrbo in pomoč pri urejanju odnosov in osebnih zadev ter organizacijo prostega časa in zaposlitvenih aktivnosti. Naši stanovalci in stanovke so stari od 20 do 90 let. Med njimi je tudi 20 do 30 oseb, ki za svojo varnost potrebujejo stalno spremljanje in pomoč. Njim je namenjen poseben varovani dom. To pomeni, da so želje in potrebe naših stanovalcev in stanovk zelo različne in raznolike in da zahtevajo posebno organizacijo življenja in dela.

Vsak stanovalec je individuum, ki ga moramo ob prihodu k nam še spoznati, da mu lahko ponudimo storitve, ki jih želi in potrebuje. Ob sprejemu ali kmalu po tem strokovni delavci skupaj z njim sestavijo individualni načrt podpore, izvedbo pa potem skupaj nadzorujemo in prilagajamo novim okoliščinam in potrebam stanovalca.

Za stanovalce skrbi več kot 100 delavcev različnih strok in poklicev, ki imajo od osnovnošolske izobrazbe do doktorata. Vsi imamo veliko dodatnih znanj, saj se nenehno izobražujemo. Strokovno delo poteka v skladu z zakoni in s predpisi ter doktrinami posameznih strok, ki jim pripadajo strokovni delavci. Večina strok ima izdelane lastne etične kodekse. Kodeks etičnega ravnanja, ki ga je sprejela Socialna zbornica Slovenije, pa velja za vse delavce Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje.

Za stanovalce organiziramo številne aktivnosti, v katere se lahko vključijo in v njih razvijajo svoje sposobnosti ali nagnjenja, preživljajo prosti čas, pridobivajo nova spoznanja... Največkrat se potem delavci in stanovalci povezujejo po številnih projektih, ki jih uresničujejo skupaj in vsak zase.

Ena izmed takih dejavnosti je animacija na likovnem in umetniškem področju, za katero skrbi tudi akademski slikar Vasja Dražnje. Pričujoča razstava v Kosovelovem domu v Sežani je prikaz njegovega skupnega snovanja z udeleženci njegovih delavnic in raziskovanj na področju življenja, umetnosti, besednega, likovnega, lep(š)ega, doživetega, možnega...

V Mali galeriji Mira Kranjca v Kosovelovem domu v Sežani so 15. junija 2010 odprli razstavo slik varovancev Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje z naslovom GOVORICA BITI. Razstavo sta predstavila direktorica zavoda Renata Bačer Slabe in akademski slikar Vasja Dražnje, animator v dutovljskem zavodu. O razstavi in njenem pomenu pa je spregovorila tudi dr. Vlasta Meden Klavara, psihiatrinja in avtorica strokovne in zanimive knjige »Ko duša nima kam«. V njej tudi pojasnjuje, kaj pomeni likovna terapija v psihiatriji in zakaj vidi likovne stvaritve duševnih bolnikov ter razstavljanje njihovih del kot pomembno obliko v procesu destigmatizacije duševne bolezni.

Uredništvo

Renata Bačer Slabe, direktorica Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje

"NAŠ LABORATORIJ"

Vasja Drajne

Vrata naše ustvarjalne delavnice, našega »laboratorija«, v sklopu delovne terapije so odprta za vse stanovalce Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje. Vsakdo ima možnost, da se je udeleži. Kdor se pridruži, ta navadno tudi ostane in se vsaj za neko obdobje popelje v svet ustvarjanja. Nekateri so že imeli tovrstne izkušnje in tudi izobrazbo v tej smeri, drugi pa so bili prikrajšani in šele spoznavajo, kako lepo je ustvarjati in deliti izkušnje izpovedi z drugimi.

Včasih ustvarjamo iz dobrih razlogov, včasih pa kar tako. In kar zgodi se, da se iz osnovnega likovnega ustvarjanja pripeti marsikaj. Niti slutimo ne, da lahko sprostimo navdih opazovalca del samo s tistimi barvami, ploskvami in črtami na sliki, ki razkrivajo le eno - svobodo ustvarjalčevega izražanja. Odprejo se metafore, simboli in poetični občutek obdari razum s čustvi. Ta se za hip pomeša z asociacijo izkušenj lastnega jaza. Poudarek se nasloni na podzavest in vzbudi pozabljene emocije, s katerimi se srečujemo le redko in so tolikokrat nepoznane vsakdanu. Sprošča se podoživljanje v neenakomerno razdeljeni igri misli in asociacij. In naenkrat se porodi misel: Kje imam razum? Ni več na običajnem mestu. Pomešal se je, a se ni izgubil; segel je v ustvarjalčeve globine. V končni fazi friziranja misli je razlika med trdo in mehko črto le v počutju trenutka, kjer je črta nastala - torej v emociji trenutne geste.

V delavnicah Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje nam je dana možnost odkrivati, razkrivati drugačne poglede samorefleksij s sproščanjem izražanj večplastnosti in globine

Na otvoritvi razstave so spregovorili - z desne na levo - strokovni vodja v Kosovelovem domu v Sežani David Terčon, akademski slikar Vasja Drajne, direktorica SVZ Dutovlje Renata Bačer Slabe, avtor slik Darko Jankovič in psihiatrinja dr. Vlasta Meden Klavora.

nas samih. Naše slike posegajo v medčloveške odnose in komunikacijo, skozi ustvarjanje posredujemo notranje intimne izkušnje. Vsak izmed nas načeloma govori o podobnih stvareh - o iskanju smiselnosti vsakdana.

Na ta način nam uspe doseči kontemplativno ali preiščujoče, razmišljujoče stanje, ki je sestavljeno iz prepoznavnih in določljivih elementov prostora in časa, sprožijo se fantazijski svet, sanje, intelektualno izražanje, ki sproža vprašanje, kdo smo in iz katerih izkušenj izhajamo. Skozi nepopolnost neprestano iščemo popolnost in obratno, kot nam to narekuje zakon nasprotij. Skozi zavedanje nastanejo velike stvari in to smo mi in naša dela. Vse, kar moramo storiti, je, da beremo dela brez predsodkov, kot da bi brali dela velikih mojstrov.

Veseli me, da imam možnost spremljati naše ljudi pri ustvarjanju..!

Vasja Drajne, akademski slikar

Nagovor ob predstavitvi likovnih del
stanovalcev Socialno-varstvenega zavoda Dutovlje

RAZSTAVA JE TUDI PRILOŽNOST ZA RAZMISLEK...

Vlasta Meden

Povabilo gospe Renate Bačer Slabe, da spregovorim nekaj besed ob otvoritvi razstave v Kosovelovem domu v Sežani, sem sprejela z veseljem. Z veseljem tudi zaradi tega, ker sem vedela, da so likovna dela nastajala pod mentorstvom akademskega slikarja Vasje Drajneta. Vasja sem prvič srečala že v prostorih ŠENTA* v Novi Gorici v likovni delavnici. Občasnim in stalnim uporabnikom dnevnega centra je posredoval znanje o slikarskih tehnikah in ob njegovih spodbudah so nastajala izrazna in barvito ter motivno raznovrstna navdušujoča in navdihujoča likovna dela.

Mnogi uporabniki so po zapustitvi osnovnošolskih klopi prvič po mnogih letih ob Vasjevi spodbudi posegli po barvnih svinčnikih ali flomastrih, oljni barvi, pastelih ali akrilu in ustvarili različne podobe, bodisi kot izraz njihovega notranjega doživljanja in čustvovanja, kot poskus posnetkov iz narave ali pa že narisane in najdenega v slikarskih knjigah. Tako so bile nekatere slike bliže realizmu, druge ekspresionizmu, tretje abstrakciji. Nekateri med njimi niso imeli nikakršnega predhodnega znanja, drugi so si ga pridobili predhodno na različnih slikarskih delavnicah in extempori ali pa so jim prve poteze pokazali likovni terapevti v psihiatričnih

bolnišnicah. Nekateri ustvarjalci so imeli tudi akademsko izobrazbo, pa so risanje ali slikanje ob izbruhu duševne motnje opustili in v likovni delavnici dnevnega centra začeli ponovno ustvarjati v isti ali pa popolnoma drugačni tehniki.

V likovni delavnici Doma na Krasu, kot so poetically poimenovali Zavod, še nisem bila. Najbrž pa so se tudi razstavljena dela, ki so nastala v laboratoriju, kot Vasja poimenuje likovni prostor, v prostoru torej za eksperimentiranje, za ustvarjalno raziskovanje in iskanje, ustvarjala podobno.

Kot psihiatrinja, ki me zanima likovno ustvarjanje ljudi z različnimi duševnimi motnjami, sem spregovorila predvsem o pomenu ustvarjalnega izražanja. Čeprav, kot mi je v pogovoru povedal Vasja, ustvarjalci težijo k ustvarjanju »lepih slik«, ki bi jih lahko razstavili, pa je namen likovnega ustvarjanja lahko tudi drugačen. Velikokrat ima likovno ustvarjanje terapevtski namen, v katerem pa ni pomemben končni izdelek, temveč je pomemben proces ustvarjanja. Platno, papir, šelshamer je lahko prvi material, ki vsebuje pacientova mučna doživljanja in čustvovanja, predvsem tesnobo in strah pred izničenjem. Narisano je lahko sporočilo svojemu terapevtu ali najbližjemu, kaj se dogaja z njim, v njemu. Ta terapevtski potencial uporabljajo kot obliko zdravljenja v vseh psihiatričnih bolnišnicah. Ob terapevtski vrednosti ustvarja-

nja pa je pomembna tudi diagnostična vrednost, saj se prek slike lahko spremlja potek bolezni. Tako lahko likovni izdelek pokaže prva izboljšanja ali poslabšanja v procesu poteka neke duševne motnje.

V Sežani razstavljajo avtorji posamičnih ali skupinskih slik, ki jih tudi poimenujem:

Albina Ambrožič, Meira Avdič, Darko Bajt, Stane Barič, Mateja Čudovan, Metka Debeljak, Tina Dolenec, Konrad Duh, Andrej Golob, Darko Jankovič, Aleksander Sašo Jeršin, Slavica Krajnik, Goran Krijan, Tatjana Kotlušek, Fadi Matjačič, Dušan Merkol, Margerita Miklavčič, Ivan Novak, Marjan Novič, Dean Parič, Cvetka Pavšič, Dušan Pečar, Giani Peroša, Aldo Petelin, Roman Piko, Jože Potočnik, Boris Radosavljevič, Dušan Samotorčan, Branko Samide, Marija Santin, Albin Štrancar, Bojan Šuc, Saša Tomič, Marjetka Vidmar in Marlenka Zajc.

Poimenovanja avtorjev z imeni in priimki je pomemben korak k destigmatizaciji duševne motnje. Duševna motnja je namreč še vedno ena izmed najbolj zaznamovanih in biti prepoznan, četudi kot avtor likovnih del, je lahko za nekoga še vedno boleče.

Razstavljena dela so naslikana v različnih slikarskih tehnikah, na različnih slikarskih površinah, ki jim jih je pri-

pravil Vasja ali pa so si jih pripravili ustvarjalci sami. Tematsko so dela zelo raznovrstna, toda vsa izjemno barvita in izpovedna. In prav ta izpovedna, izvirna, inspirativna moč, ki jo imajo nekateri pacienti z duševno motnjo, je bila predmet zanimanja, proučevanja, občudovanja in iskanja navdiha mnogih umetnikov, predvsem ekspresionistov in surrealistov na začetku prejšnjega stoletja, kot so na primer Max Ernst, Paul Klee, Andrej Breton, Jean Dubuffet.

Namen razstave je ne samo predstavitev likovnih del ustvarjalcev, ki zaradi dolgotrajnih težav v duševnem zdravju in/ali razvoju potrebujejo nastanitev v zavodu. Je tudi priložnost za razmislek o avtorjih in njihovih ustvarjalnih potencialih in ob tem tudi o samem sebi in o našem odnosu do njih.

* ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje je organizacija, ki je namenjena osebam s težavami v duševnem zdravju, njihovim svojcem in strokovnjakom, ki se ukvarjajo s tem področjem človekovih stanj

Dr. Vlasta Meden Klavara, dr.med.spec. psihiatrinja - Tolmin

Ptiček, avtorica Albina Ambrožič.

Ptič, avtor Stane Barič.

Pika na piko, avtorica Marija Santin.

The Fish, avtor Dušan Samotorčan.

Nagovor župana občine Komen Uroša Slamiča za občinski praznik 21. junij

»GRADIMO ZA JUTRI IN ZA NAŠE OTROKE..!«

Na slovesnosti ob četrtem prazniku občine Komen je v komenskem Kulturnem domu spregovoril njen župan Uroš Slamič. Po pozdravu občinskih nagrajencev za leto 2010, županov drugih občin, članov občinskega sveta, gostov in občanov ter občanov je povedal:

»Letos četrtrič praznujmo občinski praznik 21. junij kot dan, ko smo uradno sprejeli simbole naše občine. Praznujemo namreč dan, ko je kraški človek Komenskega Krasa sam sprejel avtonomno in demokratično simbol, ki mu bo v ponos in prepoznavnost doma ter na tujem. Je znak sprejetja lokalnega in umestitev v širše okolje...«

Vesel sem, ker smo tudi ta praznik zares vzeli za svojega. To potrjujejo številčna udeležba ne samo današnje prireditve marreč tudi vseh ostalih spremljajočih prireditev, ki ste jih pripravili oziroma smo jih pripravili minule dni po naših lepih krajih. Zato zares iskrena zahvala vsem, ki bogatite in ustvarjate ta prostor!

Občinski praznik je namenjen tudi temu, da vsem tistim, ki so s svojim delom pomembno zaznamovali ta prostor; izrečemo priznanje in zahvalo za vse naredeno. Najrazličnejša priznanja sicer ne morejo odtehtati in poplačati vsega njihovega truda, ki ni bil nikoli finančno nagradjen, vendar gre za bistveno večje spoznanje – opravili so pomembno delo za dobro nas vseh. In to je toliko bolj pomembno sedaj, ko čas beži mimo nas in nas ne usmerja k sočloveku – soobčanu.

Čez nekaj dni bomo praznovali rojstni dan naše mlade države. Tudi naša občina kot upravna enota je po svoji starosti dokaj mlada, pokazala pa je tudi z današnjim občinskim praznikom, da se že obnaša in deluje izredno odraslo.

Ne delamo si utvar, da je vse v najboljšem redu. Težave so in jih tudi zaznavamo ter rešujemo. Ne da pa se vsega opraviti v kratkem času. Sedanji čas zahteva veliko iznajdljivosti in dela za reševanje težav. In mislim, da nam to tudi uspeva, saj smo, na primer, pri pridobivanju in črpanju drugih finančnih virov v relativnem smislu med najboljšimi v Sloveniji ter celo v absolutnih številkah boljši od nekaterih bližnjih mestnih občin. Tako smo v letu 2009 za investicije namenili več kot 7 milijonov € in letos 4,5 milijona €, pri čemer smo večji del teh sredstev pridobili iz drugih virov... To je zagotovo velik vložek in dodana vrednost v naš prostor.

Prav je, da smo kritični do okolja. In tudi samokritični. Prav pa je tudi, da pretirano samokritiko nadomestimo s pozitivno podobo: da vidimo tudi dosežke in da izboljšamo samopodobo ter odnos do nas samih!

Občinsko praznovanje je tudi priložnost opraviti občinsko inventuro narejenega v zadnjem letu... Ponosno lahko rečemo, da smo bili pri uresničevanju načrtanih nalog in projektov uspešni. Naj izluščim samo naše največje uspehe...! V Komnu smo zgradili in v uporabo predali prvo komunalno čistilno napravo v naši občini. Končujemo najbolj zahtevni del gradnje tretje in četrte faze komunalne infrastrukture v Komnu, ki je poleg vseh napeljanih komunalnih vodov pomembna pridobitev tudi z vidika večje prometne varnosti in urejenosti kraja. V Štanjelu skupaj z državo obnavljamo spodnji del grajskega palacija. Zgradili smo tudi prva otroška igrišča. V Škrbini smo rekonstruirali kar velik del vodovodnega omrežja in na novo položili cestno asfaltno prevleko. Za izboljšanje požarne varnosti smo za Prostovoljno gasilsko društvo Komen kupili avtocisterno za gašenje požarov v naravi. Z dejavnimi vaškimi skupnostmi smo postorili še veliko manjših del. In dokončali smo gradnjo največjega projekta v občini v zadnjih letih – gradnjo širokopasovnega omrežja. To bo v naši občini odprlo prebivalstvu nove razvojne možnosti. Škoda je le, da širokopasovno omrežje zaradi nerazumljivih dolgih in nejasnih birokratskih postopkov še ne more priti z delovanjem...

Na področju normativnega urejanja smo sprejeli nekaj pomembnih aktov. Sprejeli smo tudi nekaj nepopularnih ukrepov, ki smo jih bili dolžni na podlagi pozitivne zakonodaje kot tudi zaradi odgovornosti do prihodnosti. Nismo se pustili premamiti demagoškim in predvolilnim piškotkom. V mislih imam namreč uvedbo omrežnine in druge dajatve s področja infrastrukture, ki zagotovo niso prijetni, so pa ob dejstvu ciljnih ukrepov zagotovo potrebni in upravičeni.

Do konca tega mandata bomo postorili še veliko. Naj omenim največje cilje! Te dni se pričnejo obnovitvena dela na objektu vrtca v Komnu in njegova širitev, da bomo lahko v to ustanovo sprejeli vse naše otroke. Nadaljevali bomo z dokončanjem gradnje komunalne infrastrukture v Komnu. V prihodnjih dneh pričnemo s pripravljalnimi deli za zgraditev mrliske vežice in za razširitev pokopališča v Štanjelu za vasi Lukovec, Kobdiliš in Štanjel. V postopku je izbor gradbincev za obnovo cest Komen-Škrbina in Gorjansko-Brje ter zgraditev povezovalne ceste pri štanjelski osnovni šoli in za ureditev trga v Gabrovici in Coljavi. Vse to bomo dokončali v jeseni.

Žal pa je na področju predvidenih projektov javno-zasebnega partnerstva nekatere projekte upočasnila svetovna finančna in gospodarska recesija. Vendar smo glede njihove uresničitve optimisti. Predvsem naj izpostavim dva projekta in sicer zgraditev doma za starejše v stari šoli v Svetem in dokončno obnovo Štanjelske gradu za potrebe visokošolskih in kulturnih vsebin.

Pogled v dvorano Kulturnega doma v Komnu med občinsko proslavo 20. junija 2010.

Za občinski praznik je nagovoril udeležence slovesnosti župan občine Komen Uroš Slamič.

Prejemniki vinskih priznanj Občine Komen za leto 2010 skupaj z županom Urošem Slamičem in vinsko kraljico terana Nežo Milič. Z leve na desno: Matej Colja - 3. mesto za teran PTP, Ivo Kobal - 1. mesto med belimi vini (sivi pinot), Martin Fabjan - 2. mesto med belimi vini (sauvignon) in priznanje za cabernet sauvignon, Marjan Mržek - 3. mesto za belo vrst vina, Anton Abram - 2. mesto za teran PTP in Dušan Rebula - 1. mesto za teran PTP.

Vse fotografije: Jožef Strnad.

V teh razmerah še posebej namenjam skrb uresničevanju socialnih politik v občini in tudi dodatnih programov na področju vzgoje in izobraževanja ter kulturnih dejavnosti. Tudi kmetijstvo in turizem imata sedaj in bosta imela v prihodnje pomembno pozornost.

Načrtov in tudi možnosti je torej prav na vseh področjih veliko. Če se bomo načrtovanega lotili skupno in ustvarjalno, rezultati ne bodo izostali... V šestnajstih letih smo prehodili pot velikih skupnih delovnih uspehov. Lahko smo ponosni nanje! Saj so rezultat vseh občanov in občank. In pred nami so novi izzivi. Pripravljeni smo na to in verjamem, da jih bomo skupaj zmogli... Prepričan sem, da smo v tem mandatu naredili veliko in to predvsem zaradi res ustvarjalnega sodelovanja vseh političnih in ostalih subjektov v naši občini. Ne smemo prezreti uspehov in dosežkov naših institucij, osnovne šole, vrtca, kulturnih, športnih in ostalih društev ter skupin in – seveda – posameznikov, ki so v zadnjem obdobju dosegli izjemne uspehe. Za vse doseženo so bili potrebni veliki vložki in veliki napori. Res vsem hvala!

Prepričan sem, da bo naša lokalna skupnost z vsaj takšnim pogumom in odločnostjo kot do sedaj ali pa še z večjim nadaljevala ustvarjanje boljšega lastnega okolja. K sooblikovanju tega smo vabljeni prav vsi.

Spoštovani! Današnji dan je namenjen druženju in praznovanju. Občina smo skupnost, ki izredno pomembno sooblikuje kakovost našega bivanja in ustvarjanja. Bodimo zadovoljni z njo. Skupaj ustvarjajmo in gradimo. Gradimo družbo razumevanja in strpnosti. Spoštujmo drugačnost. Gradimo za jutri in za naše otroke. Ponosni smo lahko, da smo Kraševci in občani naše občine!«

ZASLUŽENA PRIZNANJA V PRAVIH ROKAH

Uredništvo

Za praznik občine Komen so 20. junija 2010 v Komnu podelili tri občinska Priznanja in Zlati grb občine Komen. Priznanja so prejeli župnik Peter Černigoj (predlagatelj Medžupnijski pastoralni svet), Ivan Švara iz Svetega (predlagatelj vaška skupnost Sveto, Zveza združenj za vrednote NOB - KO Sveto in Prostovoljno gasilsko društvo Komen) in skupina animatorjev Oratorija v Kobjeglavi (predlagatelj Kulturno umetniško turistično

društvo Kraški Slavček Kobjeglava-Tupelče). Zlati grb občine Komen je prejelo GUD Pihalni orkester Komen (predlagatelj: vaški skupnosti Mali Dol in Volčji Grad, Društvo Debela griža iz Volčjega Grada in Kulturno umetniško turistično društvo Kraški slavček Kobjeglava-Tupelče. Priznanja in Zlati grb občine Komen je podelil župan občine Komen Uroš Slamič.

Priznanje Župnik Peter Černigoj

Župnik Peter Černigoj opravlja svoje delovne obveznosti na območju štirih župnij naše občine - Komna, Gorganskega, Škrbine in Gabrovice. Prav zato, ker delo opravlja s predanostjo in mnogo več, kot mu to narekuje služba, si zasluži našo pozornost. Do vseh cerkvâ in sakralnih objektov goji poseben odnos - sprejema jih kot del naše bogate kulturne dediščine. Z ljudmi dela spoštljivo in strpno in jih zna nevsiljivo zvabiti v pomembne aktivnosti trajne vrednosti - v ureditev mrliških vežic, restavriranje umetniških slik, obnovitev cerkvâ. Brez razumevanja in sodelovanja ljudi bi uspehov, ki so vidni, sam ne dosegel, enako pa velja, da bi brez njegovega vztrajnega občutka biti dober gospodar ne imeli vsega tega, kar imamo. Pa še: hvaležni smo mu za pogumne korake, ki jih hodi po strmi poti do človeka - obiski bolnih, starejših in osamljenih in nepozabna druženja, ki prispevajo h kvaliteti našega bivanja... Je izjemen organizator in desna roka Karitasu.

Priznanje Ivan Švara

Ivan Švara je občan, ki smo ga vsa leta srečevali v gasilskih vrstah, na kulturnih dogodkih, na promocijah domačega kraja Sveto in med ljudmi, ki znajo ceniti prehojeno pot našega naroda. Bil je dolgoletni predsednik KUD 15. februar Komen z moškim pevskim zborom na čelu, v katerem je tudi sam pel. Po njegovi zaslugi so mnogi ljudje spoznali umetniško vrednost cerkve Sv. Tilha v Svetem in nikoli ni ob tem zatajil uporniškega duha, ki je polnil srca Svečanov. Besedilo dveh himen je nastalo izpod njegovega peresa - domača gasilska in vaška himna. Je predsednik komisije za spomeniško varstvo pri ZZB za vrednote NOB Komen in član Medobčinske komisije, kar vse sprejema odgovorno in ne le kot funkcijo na papirju. Tudi zanj velja, da zna s svojo pokončno držo in skromnostjo hkrati zvabiti ljudi k skupnim ciljem.

Priznanje Skupina animatorjev Oratorija v Kobjeglavi

Prostovoljstvo je vrednota, ki jo materialno naravna družba izrinja iz življenjskega vsakdana. Zato smo lahko veseli, da imamo v občini Komen mlade animatorje, dijake in študente, ki so pripravljeni svoj čas in znanja prostovoljno deliti tudi mlajšim. So skupina osemnajstih zagnanih mladih ljudi, ki bo letos že petič organizirala celotedensko druženje otrok v starosti od petih do petnajstih let. V Oratorij se redno vključuje okrog 80 otrok. Omogočeno jim je prijetno in poučno druženje, navadijo se na sobivanje in starosti primerno vstopanje v življenje, pri čemer razvijajo svoje osebne ustvarjalne potenciale. Prosti čas otrok, vključenih v oratorij, postane osmišljen in vzdravi veliko življenjskega optimizma. Naši mladi prostovoljci ob napornem razdajanju otrokom o sebi še povedo: «Z delom z mladimi tudi sami rastemo in pridobivamo dragocene izkušnje za poznejše korake v življenju.»

Zlati grb občine Komen GUD Pihalni orkester Komen

Kdo jih ne pozna, koga njih glasba še ni obšla? Tako bi se smeli vprašati, ko govorimo o našem Pihalnem orkestru Komen. Dekleta in fantje so nas s svojo pridnostjo, predanostjo glasbi ter s prefinjenim občutkom za igranje popeljali daleč v svet. Njihov dirigent in umetniški vodja Simon Perčič je z njimi dosegel cilj, o katerem si nismo upali niti sanjati - prvo mesto, zlata plaketa so priznanja, ki se iz leta v leto zbirajo v njihovem godbenem domu, in kar je najpomembnejše, družijo jih neizmerna ljubezen do glasbe. Oni so naše zdrave korenike prihodnosti.

Z mednarodnega festivala v Rivi del Garda (2003) so se vrnili s srebrnim odličjem, bili so prvi slovenski glasbeni sestav, ki je izvedel koncert ob vstopu Slovenije v Evropsko

Z leve na desno: Valter Ščuka, ki je utemeljil podelitve priznanj Občine Komen za leto 2010, župan občine Komen Uroš Slamič ter prejemniki priznanj: predsednik glasbenega društva Pihalni orkester Komen Evgen Kavčič, Tanja Marc in Urban Grmek Masič za animatorje Oratorija v Kobjeglavi, Ivan Švara iz Svetega in župnik Peter Černigoj.

unijo pred mestno hišo v Londonu (iz Londona so se vrnili s srebrno plaketo z mednarodnega festivala pihalnih orkestrorov). So prvi slovenski orkester, ki je leta 2008 nastopil na tekmovanju EOLIA v Strasbourgu in dosegel v mednarodni konkurenci srebrno priznanje. Tekmovali so tudi v zlati dvorani dunajske Opere na tekmovanju Summa Cum Laude in zmagali v kategoriji pihalnih orkestrorov.

HVALA VSEM ZA ZAUPANJE, HVALEŽNOST IN POZORNOST..!

Peter Černigoj

Ob obvestilu, da sem kot duhovnik, župnik v Komnu s soupravo župnij Gabrovica, Gorjansko in Škrbina, predlagan in izbran za prejem Občinskega priznanja ob letošnjem občinskem prazniku občine Komen, sem prijetno presenečen. Na takšno priznanje nisem nikoli mislil.

Prva misel, ki se mi je ob tem porodila, je bil spomin na branje knjige o Blaženi Materi Tereziji iz Kalkute, ko je ob prejemu Nobelove nagrade dejala, da ta nagrada pripada njenim revežem. In s tem izhodiščem lahko rečem, da je Priznanje občine Komen, ki je namenjeno meni osebno, kot tukajšnjemu župniku, tudi priznanje skupnosti verujočih, skupnosti župnijskega občestva župnij Komen, Gorjansko, Škrbina in Gabrovica.

Vesel sem, da sem skupaj z verujočimi v tem okolju, v sedanjem času, prepoznaven in opažen v dobrem, v plemenitem, v božjem. Prejem občinskega priznanja naj bo zato v spodbudo in priznanje za dobro meni osebno kot vsem verujočim in vsem dobro mislečim ljudem, s katerimi oblikujemo življenje tu, na našem Krasu!

Hvala vsem za zaupanje, hvaležnost in pozornost, ki sem jo deležen s prejetjem Priznanja občine Komen.

PONOSEN SEM, DA SMO Z VAŠČANI MARSIKAJ POSTORILI ZA UREJENOST IN LEP VIDEZ VASI SVETO

Ivan Švara

Priznanje vsakomur godi, čeprav sem sam bolj zadovoljen, da ljudem ostane v spominu njegovo delo, ki ga je opravil, kot pa, da se to časti čez mnogo let. Z zadovoljen sem, ker vidim, da so se kot predlagatelji priznanja meni spomnili vaščani Svetega oziroma vaški odbor naše vasi, da so se spomnili name komenski gasilci in da so se spomnili name tudi člani vaše borčevske organizacije, ki skrbi za ohranjanje vrednot narodno-

osvobodilnega boja, v kateri delujem!

V gasilstvo sem vstopil kot popoln laik že leta 1964, ko je bilo naše prostovoljno gasilsko delo usmerjeno predvsem v varovanje naših domov pred ognjem, čeprav za to nismo imeli ustrezne opreme. Zato sem zelo zadovoljen, da so se spomnili predlagati za moje priznanje ljudje iz mojih vrst, ki smo skupaj delali v gasilskem društvu.

Že dolga leta skrbim v naši vasi, da si ljudje, ki jih zanima sakralna arhitektura, lahko ogledajo znamenito oktagonalno cerkev sv. Egidija ali sv. Tilba v Svetem. Hranim cerkvene ključke in jim na njihovo željo razkažem njeno notranjost ter povem o njenem nastanku in njeni gradnji, o njenem zgodovinskem in arhitekturnem pomenu, njenih oltarjih ter nabožnih poslikavah in umetniških slikah ter sv. Tilnu ali Tilhu, katerega ime nosi. Zanima me namreč ne le nabožna kulturna dediščina marveč vsa dediščina našega kraja. Zato sem vpet v skrb za njeno vzdrževanje; sodeloval pri zamenjavi njenih dveh iztrošenih zvonov, da smo potem dobili v njen zvonik tri zvone; z dr. Ferdinandom Šer-

beljem iz Narodne galerije v Ljubljani sem sodeloval, da so strokovnjaki restavrirali in konservirali Parolijevo nabožno podobo na olju sv. Janeza Nepomuka in sv. Notburge z vizijo Marije in deteta iz te cerkve; kot predsednik vaše skupnosti sem pomagal, da smo uredili dovod vode in elektrike na vaško pokopališče, uredili poslovilno vežico in tlake do nje, obnovili ograjo okrog pokopališča itn.

Skratka, ponosen sem, da smo z vaščani marsikaj postavili za urejenost in lep videz vasi Sveto, ki dokaj dobro obranja podobo značilne kraške vasi s kamnito kraško arhitekturo.

PRIZNANJE NAS JE PRESENETILO IN RAZVESELILO...

Za animatorje Tanja Marc

Skupina animatorjev Oratorija v Kobjeglavi.

Med pripravami na šesti zaporedni Oratorij v Kobjeglavi nas je animatorje presenetila novica o priznanju, ki nam ga je podelila Občina Komen. Veseli smo, da nas je letih trdega dela tudi širša javnost nagradila za naše prostovoljstvo in vse ure dela, ki jih vlagamo v ta vsakoletni projekt. Upamo, da bo priznanje pripomoglo k še večji naši prepoznavnosti in tako k lažji organizaciji vseh nadaljnjih Oratorijev, tako po praktični kot finančni plati. Levji delež slednje prispeva kobjeglavsko društvo Kraški slavček, ki stoji za nami tudi z vso pomočjo, za katero pri njegovih čilih poprosimo.

Od leta 2005 se mladi iz župnij Kobjeglava in Štanjel, pa tudi še kdo iz okoliških vasi se najde v naših vrstah, trudimo, da bi otroci doživeli posebno izkušnjo v času poletnih počitnic. Skozi igro, molitev in ustvarjalne trenutke jih popeljemo skozi življenjsko zgodbo, ki nam da snov za pogovor o vrednotah, ki nam pomagajo pri osebni rasti – tako otrokom kot tudi animatorjem. Letos se nas bo kar 18 trudilo, da bi otroci preživeli kar se da lep teden. Zavzemamo se, da bi v dogajanje vpletili vso vas ter da bi otroci na izletu v tem tednu odkrili košček Slovenije, ki ga morda s starši ali s šolo še niso obiskali. Otroke naučimo spretnosti, ki so jih znali že naši nonoti in naše none, ne pozabimo pa niti na najnovejše usmeritve v ustvarjanju. Poskrbimo tudi, da nam vsaj

en gost v tem tednu predstavi svoje delovno področje, pa naj bodo to potovanja, konjereja ali zobozdravstvo.

Veselim se že letošnjega druženja z željo, da bodo otroci z nami preživeli še en zanimiv in doživetijh poln teden!

USPELI SMO VZGOJITI MLADE GLASBENIKE

Simon Perčič

Pihalni orkester Komen v Zlati dvorani na Dunaju.

Glasbeno umetniško društvo Pihalni orkester Komen se ob prejemu Priznanja občine Komen zahvaljuje za izkazano podporo in zaupanje. Orkester se že več let vidno uvršča na seznam kvalitetnih slovenskih in evropskih orkestrov. Sicer zelo mlad po nastanku, vendar vedno z željo po odličnosti. Tako se je pred štirinajstimi leti iz desetčlanskega sestava s takratnim imenom »Vaška godba Komen« počasi, a vztrajno, razvijala glasbena zgodba iz Komna. Skupaj s podružnično glasbeno šolo v Komnu smo uspeli vzgojiti mlade glasbenike ter jim približati orkestrsko kulturo igranja. Učili smo se glasbene preciznosti, muziciranja, nastopanja in komuniciranja s publiko. Nova paradigma pihalnega orkestra s simfoničnim zvokom in nova zahtevna literatura so prevevali naš mladi orkester in vas, cenjena publika, ki ste vedno znova in znova pozitivno sprejemali naše koncerte. S pomočjo Občine Komen, donatorjev, organizacijskega odbora ter odprtega in zavzetega predsednika smo se udeležili več državnih in mednarodnih tekmovanj, na katerih smo velikokrat posegli tudi po prvih mestih. Med naše najodmevnejše turnee sodijo: Riva del Garda (Italija), London (Velika Britanija), Strasbourg (Francija), Schlading, Dunaj (Avstrija) ter najzahtevnejši projekt do sedaj – tekmovanje v sloviti dvorani Berlinske filharmonije (Nemčija) od 2. do 5. junija 2011. V Berlinu se bomo predstavili s čisto svežim in izključno slovenskim programom, napisanim posebej za ta priložnost...

PRIZNANJE
COM
TEH
NAJ
OM

Instant Internet je poln presežkov.

MOBITEL, d.d., 1000 Ljubljana
Publicis + Ajac Studio

**Samo pri
Mobitelu!**

**Največja hitrost,
najboljša pokritost.**

*Najmočnejše vezi so tiste,
ki jih ne vidimo.*

*Za uporabo širokopasovnega interneta je potrebna aktivna naročniška SIM kartica, ki omogoča prenos podatkov in ustrezen signal Mobitela ali tujih pogodbenih partnerjev. Mobitelovo omrežje HSPA+ omogoča teoretične hitrosti prenosa podatkov do 21,6 Mb/s v smeri k uporabniku (HSDPA) in do 5,76 Mb/s v smeri od uporabnika (HSUPA). Dejansko dosežene hitrosti so manjše od teoretičnih; odvisne so od kakovosti radijskega signala, povezav in naprave. Velja princip pravične uporabe storitev prenosa podatkov, kot je opredeljeno v Splošnih pogojih uporabe. Za paketa Internet neomejeno in Internet neomejeno Premium je meja za uveljavljanje principa pravične uporabe 20 GB prenesenih podatkov znotraj posameznega obračunskega obdobja. Po preseženi meji 20 GB v Mobitelovem omrežju se hitrost prenosa podatkov omeji na 384 kb/s v smeri do uporabnika in 64 kb/s v smeri od uporabnika. Z naslednjim obračunskim obdobjem se ponovno vzpostavi običajna hitrost prenosa podatkov, kot jo zagotavlja Mobitel, d. d. Slike so simbolične. Družba Mobitel si pridržuje pravico do spremembe cen in pogojev.

Za dodatne informacije obiščite spletno stran www.mobitel.si ali pokličite Mobitelov center za pomoč naročnikom na 041 700 700.

WWW.MOBITEL.SI

PRIZNANJE REVIJ
connect
TEHNIČNO
NAJBOLEJŠE
OMREŽJE

Zavarovanje premoženja na novo vrednost

Zavarujmo naš dom pred točo in drugimi naravnimi katastrofami.

Nepremičnine so pomemben del našega premoženja, zato jih je nujno ustrezno zavarovati pred morebitnimi nesrečami. Hiša ali stanovanje lahko ogrozi vrsta dogodkov, ki nas lahko neprijetno presenetijo v vsakdanjem življenju. Našo običajno največjo naložbo lahko uničijo ali poškodujejo požar, strela, toča, vihar, potres, izliv vode, poplava.... Kako torej najbolje zavarovati nepremičnino? V zavarovalnici Adriatic Slovenica nudimo celovito zavarovanje doma, tako stanovanjskega objekta kot tuje premoženje, nepremičnino pa najbolje zavarujemo z zavarovanjem na novo vrednost.

Katere so prednosti zavarovanja nepremičnine na novo vrednost pri Adriaticu Slovenici v primerjavi z zavarovanjem na dejansko vrednost?

Velika prednost tega zavarovanja je, da se pri zavarovanju **na novo vrednost** pri obračunu škode ne upošteva zmanjšana vrednost objekta zaradi njegove starosti. V primeru uničenja ali poškodbe objekta zavarovalnica tako obračuna in izplača znesek, ki zadostuje pokritju stroškov izgradnje novega objekta ali obnovo dela nepremičnine z enakimi lastnostmi in enake kakovosti, kot je bil poškodovan stanovanjski objekt, seveda pa največ do višine zavarovalne vsote. S takšnim zavarovanjem v celoti ohranimo vrednost našega premoženja.

Je izplačilo škode pri zavarovanju na novo vrednost torej višje?

V primeru škode pri zavarovanju na dejansko vrednost se upošteva znižanje vrednosti zaradi starosti, obrabe in ekonomske zastarelosti (amortizacije) objekta. Del škode si s takšnim zavarovanjem nadomestimo, vendar izplačilo ne zadošča za izgradnjo novega objekta. **Zato vsem zavarovancem Adriatica Slovenice priporočamo sklenitev zavarovanja na novo vrednost, pri katerem si lahko z izplačano škodo dejansko zgradijo novi objekt ali pa na primer povsem obnovijo poškodovano streho.**

Na kaj moramo biti pozorni pri sklepanju zavarovanja na novo vrednost?

Že pri sklepanju zavarovanja je potreben razmislek o višini zavarovalne vsote. Priporočljivo je, da se kar najbolj približa današnji gradbeni vrednosti objekta v kraju, kjer stoji. Poudariti želimo, da govorimo o gradbeni in ne tržni vrednosti, po kateri bi stanovanjski objekt ali stanovanje lahko kupili oz. prodali.

Ali veljajo kakšne omejitve glede starosti objekta?

Pravila zavarovalne stroke ob normalnem vzdrževanju objekta navadno dovoljujejo, da se **na novo vrednost** zavaruje stanovanja in stanovanjske objekte, ki niso starejši od 50 let.

Kakšne pa so v primeru zavarovanja na novo vrednost dolžnosti zavarovanca?

Izplačilo škode v primeru uničenja objekta je namenjeno izgradnji novega objekta, ki služi enakemu namenu kot objekt pred škodo. Objekt mora biti zgrajen na istem mestu najkasneje v treh letih po obračunu škodnega primera, sicer zavarovalnica izplača samo dejansko vrednost objekta.

Zavarovanje premoženja na novo vrednost

Z njim bo vaše imetje zavarovano na novo vrednost, kar pomeni, da vam v primeru nesreče povrnemo vrednost v višini cene novega zavarovanega predmeta.

**Premoženjska zavarovanja
Adriatic Slovenica**

Odločite se modro!

MODRA ŠTEVILKA
080 11 10

www.adriatic-slovenica.si

Adriatic Slovenica
Zavarovalna družba AD - Člena skupine AD Group

**SKUPINA INTESA SANPAOLO.
KER JE ZAUPANJE TEMELJ TRDNIH ODNOSOV.**

Skupini Intesa Sanpaolo zaupa že več kot 19 milijonov ljudi s tisoč milijardami evrov prihrankov. Prisotni smo v več kot 40-ih državah sveta in imamo več kot 400 letno tradicijo delovanja. V Banki Koper, članici skupine Intesa Sanpaolo, si vsak dan prizadevamo za vaše zaupanje.

BANKA KOPER

Z vami gledamo naprej.

Razlikujemo se.

PODRUŽNICE:

Opčine

34151 Ul. Ricreatorio, 2
tel.040 21491 – fax 040 211879

Trst

34121 Ul. San Spiridione, 7
tel.040 2149880 – fax 040 2149885

34123 Riva Gulli, 4

tel.040 2149890 – fax 040 2149895

34132 Trg Libertà, 5

tel.040 2149357 – fax 040 2149352

34137 Ul. Molino a Vento, 154

tel.040 2149850 – fax 040 2149855

Nabrežina

34011 Trg Sv.Roka, 106
tel.040 2149401 – fax 040 201133

Sesljan

34011 Sesljan, 44
tel.040 2149523 – fax 040 291500

Bazovica

34012 Ul. Gruden, 23/c
tel.040 2149551 – fax 040 2149553

Domjo

34018 Domjo, 289/a
tel.040 2149571 – fax 040 2149576

Dolina

34018 Obrtna cona, 507/13
tel.040 2149800 – fax 040 2149805

Milje

34015 Ul. Roma, 17/b-c
tel.040 2149830 – fax 040 2149835